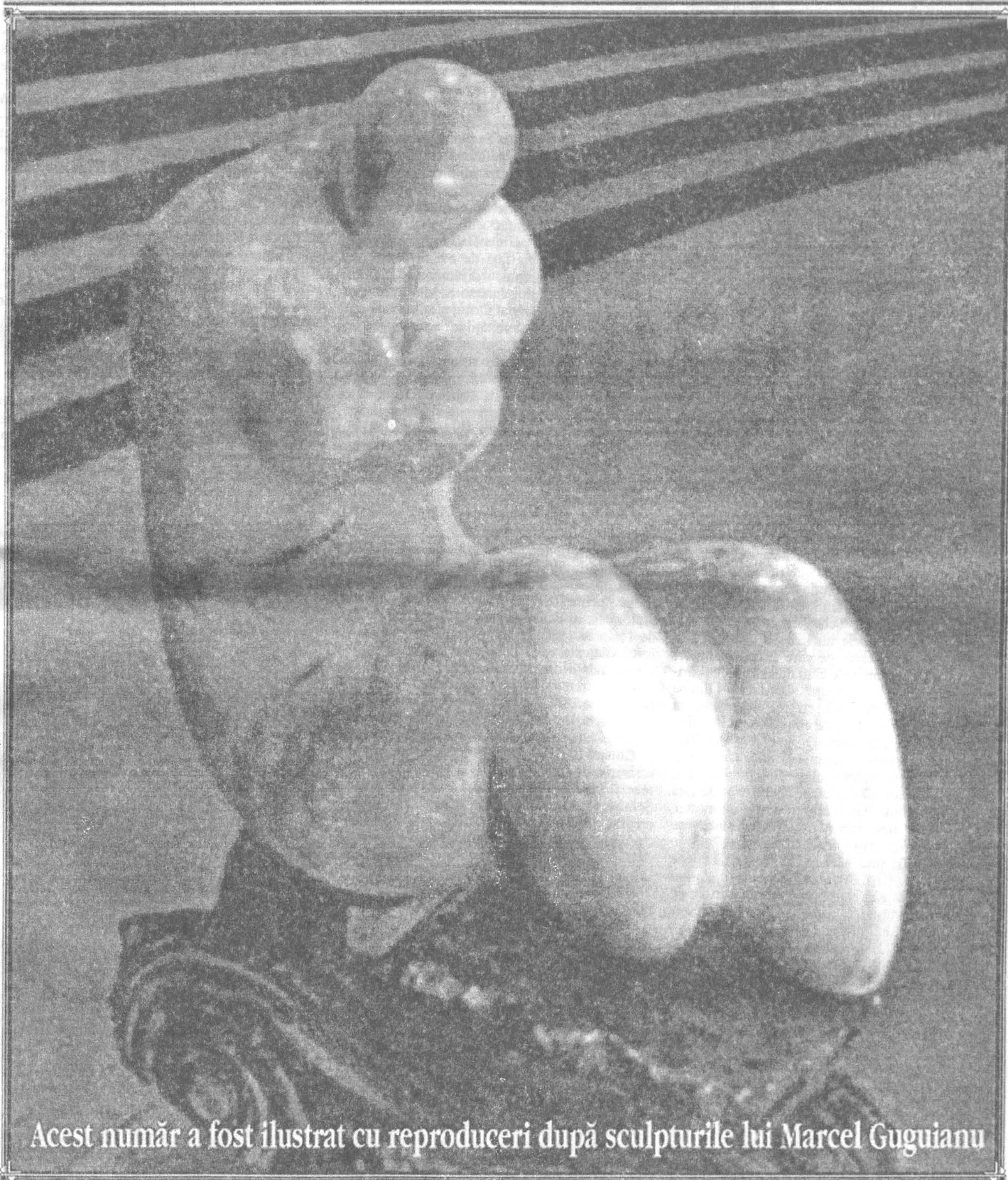
PV 701
BIBLIOTECA METROPOLITANĂ
Inventar 32123

REVISTĂ EDITATĂ LA 1991 ŞI 1880 DE MARIN SORESCU ALEXANDRU MACEDONSKI

Literatorul

Anul III
(SERIE NOUĂ)
Nr. 17-18
(101-102)
iulie 2007 *
32 pagini * 2 RON

Director – *FĂNUŞ NEAGU* Redactor şef – *Mircea Micu*

Acest număr a fost ilustrat cu reproduceri după sculpturile lui Marcel Guguianu

BANCA
COMERCIALA
ROMANA

Mulţumim d-lui George Constantin Păunescu pentru sprijinul acordat.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Eminescu şi meandrele Diplomaţiei

Un studiu scris în urmă cu 15 ani, dedicat prezenţei lui Eminescu în capitala germană (1), pe care l-am înaintat conducerii ministerului român de externe din acea vreme, sublinia un adevăr istoric surprinzător, asumat prompt de ministrul în funcţie al momentului: pe vremea cât a fost la student la Berlin, Eminescu a fost angajat al Ministerului Afacerilor Străine al României, îndeplinind activităţi caracteristice unui veritabil diplomat, inclusiv pe aceea de cifrator! Ca urmare, în toamna anului 1992, printr-o scurtă ceremonie desfăşurată într-o atmosferă plină de recunoştinţă, dar de o discreţie nemeritată faţă de memoria Poetului, statuia lui Eminescu a fost aşezată sub fereastra clădirii Ataşaţilor Culturali, în curtea MAE de la Bucureşti. Mai mult, o sală din sediul ministerului a primit numele genialului reprezentant al spiritualităţii româneşti. Pentru a înţelege legăturile lui Eminescu cu lumea diplomaţiei acelor vremi, evocăm numele a trei personalităţi care au influenţat în bună măsură existenţa acestuia.

Relaţiile lui Eminescu cu un diplomat american sau despre momentul 28 iunie 1883, într-o altă interpretare

Se stie că primul sediu al Legaţiei SUA în România a fost CASA CAPŞA. Aici locuiau şi alţi diplomaţi străini.Începând cu anul 1876, Grigore Capşa schimbă destinaţia iniţială a Salonului Slătineanu, amenajând, la etajul I, apartamente luxoase, destinate oamenilor politici dar mai ales pentru diplomaţii străini. În Jurnalul lui Titu Maiorescu este menţionat numele diplomatului Eugene Schuyler, ziarist redutabil, ca şi Eminescu, cunoscător al limbii române, ales membru de onoare al Academiei Române, o personalitate care a influenţat decisiv evoluţia unora din ţările din această parte a continentului. Observator avizat al situaţiei din Balcani, Schuyler era desigur interesat de minuţioasele analize de ordin politic publicate de Eminescu, pe care îl cunoştea personal, şi ale cărui articole erau de mare folos pentru diplomatul american. Contactul dintre Eminescu şi diplomaţii străini acreditaţi la Bucureşti a fost facilitat de către Mite Kremnitz. În salonul său, ale cărui uşi erau larg deschise elitei bucureştene, cumnata lui Maiorescu primeşte literaţi, politicieni şi diplomaţi străini: „Mi-aduc aminte că diplomaţii care erau de faţă la un dineu, îl plăceau foarte mult (pe Eminescu, n.n.) şi finul american Mr. Schuyler observase numaidecât cu ce cap spiritual avea a face" (2). În anul 1883, în luna Mai şi Iunie, Dr. Eugene Schuyler era în Bucureşti. Acelaşi Jurnal aminteşte că, în ziua de 23 Iunie, Eminescu a avut o lungă convorbire cu acesta, acasă la Maiorescu: „Prea cald! Astăzi la 6 1/2 la cină la mine ministrul american E. Schuyler, Beldimano, Gane, Jacques (Negruzzi) şi doamna, al-de Kremnitz, Annette, Eminescu. Rămas cu toţii în cea mai plăcută atmosferă până 11 1/2". (Titu Maiorescu, "Însemnări Zilnice"). Admirând abilităţile lingvistice ale diplomatului american, cunoscător al limbii române, dar nu numai, Eminescu, la rândul său, afirmă că ar dori să înveţe limba albaneză. Expresia aceasta, scoasă cu abilitate din context, este menţionată de Maiorescu în însemnările sale amintite drept o dovadă a „nebuniei" incipiente a ziaristului rebel!

Dacă Eminescu ar fi dat semne de alienare, atmosfera nu putea fi caracterizată ca fiind „cea mai plăcută" ! Cu toate acestea, în opinia noastră, momentul 28 Iunie 1883, atât de amplu comentat în ultima perioadă, ar putea avea o altă explicaţie decât cele cunoscute până în prezent. Pentru a înţelege rolul avut de acest mare diplomat şi ziarist de peste Ocean în drama căreia i-a căzut victimă Eminescu, este necesar să prezentăm câteva date biografice sumare: Fiul lui George Washington Schuyler, Eugen Schuyler s-a născut în Ithaca, New York, la 26 Februarie, 1840. A fost căsătorit cu Gertrude Wallace. A absolvit în 1859 Universitatea Yale şi Columbia Law-School în 1863. După terminarea facultăţii, s-a stabilit în New Heaven, susţinând un doctorat în domeniul filosofiei şi psihologiei, dar şi al filologiei moderne, în 1861. A fost cel dintâi titlu de doctor în ştiinţe, acordat de o universitate din America. Practică dreptul dar se dedică studiilor de literatură, mai mult ca hobby. Încă din tinereţe, Schuyler a fost atras de Rusia datorită unei întâmplări: în timpul Războiului Civil, el a vizitat o navă de război ţaristă, ancorată în portul New York. Publicând articole despre Rusia şi slavi în reviste şi publicaţii de interes general, a fost ales ca membru de onoare al Societăţii Geografice Imperiale a Rusiei. În anul 1866 intră în diplomaţie, fiind numit consul al SUA la MoscovaMai târziu, în 1876, devine Secretar de legaţie şi Consul General la Constantinopol. În timpul verii acelui an, a fost desemnat să investigheze masacrele turceşti din Bulgaria, trimiţând un raport extins guvernului său. Cele prezentate de Eugene Schuyler au influenţat substanţial evoluţia situaţiei din această parte a Balcanilor precum şi poziţia marilor puteri faţă de evenimentele din zonă. Doi americani, diplomatul Eugene Schuyler şi jurnalistul Januarius MacGahan, au fost primii care au alertat Occidentul, la mijlocul anului 1876, asupra atrocităţilor comise cu ferocitate împotriva civililor bulgari. Războiul Ruso - Turc din 1877-1878 a fost o consecinţă a repulsiei resimţite de puterile vest europene faţă de brutalele masacre săvârşite în Aprilie 1876 de către turcii baş - buzuci la Koprivşiţa şi Panagyurişte, la nord-vest de Plovdiv. Aceste atrocităţi au îndârjit atât de mult pe occidentali împotriva turcilor încât, în Decembrie 1876, s-a organizat o Conferinţă a reprezentanţilor ţărilor vestice la Constantinople, care a condamnat acţiunile Sultanului şi a cerut independenţa Bulgariei şi Roumeliei. În 1878, Schuyler a fost trimis la Birmingham în funcţia de consul, iar în 1879 a fost transferat la Roma în calitate de consul-general. În preajma declarării ca Regat a României, acesta primeşte însărcinarea de reprezentant diplomatic al Statelor Unite la Bucureşti, la data de 11 Iunie 1880. La 13 August 1880, ministrul român de externe şi-a exprimat formal dorinţa de a avea relaţii diplomatice cu SUA dar Schuyler şi-a prezentat scrisorile de acreditare abia la 14 Decembrie 1880, într-o audienţă privată.

Apoi, la data de 21 Decembrie 1880, este numit „Charge d'Affaires" (Însărcinat cu afaceri) şi Consul-General la Bucureşti, prezentându-şi scrisorile de acreditare la 25 Ianuarie 1881. Deoarece România s-a proclamat Regat, dr. Eugene Schuyler şi-a prezentat din nou scrisorile de acreditare, la 16 Mai 1881, de data aceasta cu titlul de Ministru Rezident-Consul General, fiind acreditat în această funcţie şi în Grecia şi Serbia. Ca urmare, îşi mută temporar reşedinţa la Atena. În 1881 a fost autorizat de Secretariatul de Stat să perfecteze şi să semneze un acord comercial şi consular cu România şi Serbia. La data de 7 Iulie 1882 este reconfirmat drept Ministru Rezident-Consul General, la Bucureşti, scrisorile de acreditare fiind însă prezentate la 8 Septembrie, 1882. La începutul lunii Ianuarie 1883, Eugene Schuyler îşi schimbă din nou reşedinţa la Atena, dar revine în România, în cursul lunilor Mai şi Iunie 1883, pentru a participa la ceremoniile consacrate proclamării Regatului precum şi pentru parafarea Tratatului Comercial dintre România şi SUA. La 7 Septembrie 1884, este rechemat de la post. Temporar a îndeplinit şi misiuni diplomatice la Cairo. După revenirea în SUA, s-a dedicat studiilor literare. A fost ales membru corespondent al Academiei Române precum şi membru al societăţilor geografice din Londra, Rusia, Italia, şi America, primind decoraţii din partea guvernelor din Rusia, Grecia, România Serbia şi Bulgaria. A murit în Italia, atins de malarie, la 16 Iulie 1890. Este înmormântat în Cimitirul Protestant San Michele, din Veneţia.

Revenind la evenimentele decisive din data de 28 Iunie 1883, emitem următoarea ipoteză: prezenţa lui Eminescu la Capşa a fost motivată de speranţa de a-l întâlni pe acest influent personaj diplomatic, prieten apropiat, în acelaşi timp, al Poetului. Credem că, în disperare de cauză, Eminescu intenţiona să atragă atenţia diplomaţilor străini, cazaţi aici, într-un mod zgomotos, scandalos am spune, arătând astfel că nu întreaga opinie publică românească aprobă schimbarea radicală a politicii autorităţilor de la Bucureşti. Printre ei, desigur, şi Eugene Schuyler - un prieten al României - pe care Eminescu nădăjduia să-l avertizeze asupra pericolelor ce ameninţa această ţară. Credem că Poetul, care detesta totuşi asemenea localuri frecventate de "stâlpi de cafenea", a fost prezent la CAPŞA, în fatidica zi de 28 Iunie 1883, dar nu dintr-un exces de Iresponsabilitate, cum s-a încercat să se acrediteze această idee, ci animat de o adâncă Luciditate, în încercarea de a exlica unui diplomat străin, pentru a protesta în legătură cu un act politic important, cu urmări considerate de Eminescu extrem de grave. Intuitiv, putem afirma că diplomatul american era convins, în calitatea sa de fin şi avizat cunoscător al situaţiei ţărilor din Balcani, că Regatul Român intra în sfera de influenţă a Puterilor Centrale, aşa că eforturile sale de promovare a intereselor americane aici nu ar fi putut avea succes. Din acest motiv, rezultă, probabil, şi absenţa pentru mai mulţi ani a unor relaţii dinamice între cele două ţări, după plecarea lui Schuyler din postul deţinut la Bucureşti.

Eminescu şi R. Kunisch sau despre rolul unui diplomat mai puţin cunoscut

După cum se ştie, timp de decenii s-au purtat discuţii aprinse, ce par a nu avea nici azi sfârşit, cu privire la sursa de inspiraţie care a stat la baza capodoperei eminesciene, "Luceafărul".

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă

REDACŢIA:
Radu Băieşu,
Lucian Chişu,
N. Georgescu,
N. Grigore Mărăşanu,
Grigore Traian Pop,
Marin Stoian

Adresa redacţiei:
Piaţa Presei Libere
Nr. 1, corp C,
etaj 2, camera 266
C.P. 59, O.P.33
Telefon: 319.33.04/1098
e-mail: mircea.micu@k.ro

Tiparul executat la:
Editura Semne Bucureşti

Scrieţi, băieţi, numai scrieţi...

pentru că responsabilitatea asupra textelor aparţine, în exclusivitate, autorilor. Asumaţi-v-o cu mândrie!

Literatorul

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Majoritatea exegeţilor au plecat de la însemnarea aflată pe una din filele de manuscris, care atribuie unui misterios "K", călător, memorialist dar şi culegător de folclor românesc ("Fata în grădina de aur" şi "Frumoasa fără corp") cheia de înţelegere a "Luceafărului". Mose Gaster este primul care abordează problema modelului literar ce a stat la baza creaţiei inegalabilului poem. În studiul său, intitulat "Literatura populară română", dezvăluie încă din 1883 numele lui R. Kunisch şi cele două basme traduse de acesta în germană. N. Iorga precizează contextul apariţiei acestor traduceri din folclorul românesc: Richard Kunisch face o călătorie pe Dunăre, ajungând şi la Bucureşti, în urma căreia publica la Berlin, în 1861, memoriile sale prin ţările Române şi Orient, sub titlul: "Bukarest und Stambul, Skizzen aus Ungarn Rumanien und der Türkei". El observă un Bucureşti cosmopolit, care păstrează însă mult din farmecul Orientului. Deşi este un oraş select, având spectacole de operă italiană, franceză şi teatru în limba română, Capitala nu i se pare un oraş european, semănând mai degrabă cu Algerul.Kunish ne povesteşte că, în timpul unei petreceri, o doamnă a cântat arii italiene, iar la o altă reuniune, o invitată „ceteşte uşor manuscrise greceşti". În tot acest timp „autorul este uimit de farmecul femeilor".N.Iorga, care a abordat acest subiect, mai ales prin prisma călătorilor străini în trecere prin ţările Române, aminteşte că Richard Kunisch a scris şi o nuvelă, intitulată "La belle Florica".

Dar cine este acest Richard Kunisch şi cum a ajuns Eminescu să se inspire din cele două poveşti traduse în germană? Cercetări datând din deceniul 9 al secolului trecut (3) dezvăluie identitatea misteriosului "K": este vorba de colonelul Richard Kunisch, care efectuase o călătorie la Bucureşti şi Istambul, cu sarcini diplomatice, primite din partea Austro - Ungariei. Această lucrare memorialistică a avut-o la îndemână Mihai Eminescu, pe când era angajat al Agenţiei Diplomatice de la Berlin şi, desigur, a fost impresionat de conţinutul ei.

Iată, aşadar, încă un diplomat care influenţează biografia marelui nostru poet. De altfel, în setul de documente eminesciene, aflate în Arhiva MAE, pus în valoare prin studiul nostru din 1988, există unul, scris de Eminescu, dar semnat, evident, de Th. Rosetti, care demonstrează că la sediul Agenţiei de la Berlin exista practica de a se distribui celor interesaţi lucrări traduse în germană, evocând realităţile româneşti. Iată conţinutul acestuia:

"Agenţia României
Domnule Ministru,
Fiindcă D. Ulysse de Marsillac, după cum anunţaţi prin adresa D-Voastră No 7646, se oferă a distribui la cabinete de lectură " Journal de Buckarest", Vă rog să mijlociţi ca, deocamdată, această foaie să se trimută la" Akademische Leschalle", Berlin, Georgenstrasse, rămânind a vă comunica mai în urmă şi alte asemenea locale. Primiţi Domnule Ministru, asigurarea deosebitei mele consideraţiuni.
Domniei Sale, Domnului
Ministru de Esterne,
S.S. Th. Rosetti "

Eminescu şi Eduard Grisebach sau legătura dintre un Poet şi un exeget al lui Schopenhauer

Eduard Grisebach este numele unui alt diplomat străin, prieten apropiat al lui Mihai Eminescu, despre care s-a scris foarte puţin în studiile ce au fost dedicate acestuia de-alungul celor peste o sută de ani ce s-au scurs de la moartea sa.

Printre exegeţi, George Muntean ("Viaţa lui Mihai Eminescu", Editura Minerva, Bucureşti, 1973) aminteşte în treacăt: "Iar cu consulul prusian Grisebach, poet de o reală distincţie şi frecventator al Salonului Mitei, Eminescu se întreţinea îndelung acum ca şi mai târziu".

Bănuind că în salonul Mitei Kremnitz se adunau numai poeţi, George Muntean îi dezvăluie diplomatului Prusiei calităţi mai ales poetice.

Acest ignorat prieten al lui Eminescu, Eduard Grisebach (1845 – 1906), a fost nu numai diplomat de carieră, ci mai mai ales unul dintre cei mai importanţi istorici literari dar şi editori ai operelor lui Schopenhauer. Datorită acestei calităţi, discuţiile dintre Eminescu şi Grisebach nu puteau fi decât extrem de benefice. Mai mult decât atât, Eduard Grisebach îl încurajează pe Eminescu să facă traduceri din marii poeţi germani iar dovada este numărul 128 al *Telegrafului Român*, din 1881, în care apare traducerea baladei *Der Handschuh (Mănuşa)* de Fr. Schiller, semnată de Mihai Eminescu.

Redactorul ziarului amintit semnalează apariţia la Lipsca (Leipzig) a unui „fasciculu nou (V) din *Schalk-Bibliothek*, cuprindend: *Der Hanschuh. Von Friedrich von Schiller. Eine polyglotte Zusammenstellung von Fr. Thiel. Mit 24 Original-Illustrationen von W. Wellner.*

În cărticica aceasta aflăm de traducerile în 12 limbi încă. (...) Pe noi ne interesează cu deosebire atenţiunea progresivă a străinetăţii faţă cu limba română: din prefaţa editorului vedem adecă, cum dl. Eminescu a fost anume recercat prin mijlocirea consulului german Grisebach din Bucuresci, a traduce balada lui Schiller în limba română pentru ediţia poliglotă de faţă. Apoi ne bucurăm că dl. Eminescu ne-a dat o traducţie, care se poate presenta fără cea mai mică sfieală lungă ori şi care din celelalte 11 traduceri, toate fiind de autori eminenţi."

Diplomatul Eduard Grisebach era cunoscut şi de Titu Maiorescu, încă din 1880, (anul în care sunt stabilite relaţiile diplomatice româno-germane).

Rolul acestuia devine important în momentul transferului lui Eminescu la o clinică din Viena, în toamna anului 1883, precum şi la începutul anului 1884. Rămâne un mister cine, când şi cum a dat viză de intrare lui Eminescu pentru a pleca în Europa, şi mai ales cine a intervenit pentru obţinerea vizelor necesare unor eventuale deplasări ale Poetului în Italia sau Germania. Un răspuns plauzibil îl aflăm în Jurnalul său zilnic, unde T. Maiorescu consemnează că, la 27 ianuarie 1884, a luat legătura cu Grisebach, care se afla în acel moment în misiune la Milano. Mentorul Junimii ar fi dorit să faciliteze lui Eminescu o întâlnire, la Milano, cu bunul său prieten, Eduard Grisebach, pe care Poetul însă o evită.

Despre momentul reîntâlnirii celor doi prieteni la Milano vorbeşte şi Eugeniu Speranţia: "Eminescu şi Chibici trebuiau să se prezinte "la locul indicat", decent îmbrăcaţi, deoarece se pare că Grisebach a înlesnit lui Eminescu obţinerea documentelor pentru şederea acestuia în Italia. Dar Eminescu nu era pe deplin în stare să se întâlnească cu vechiul său prieten. Conştient de starea în care se afla, Poetul doreşte să revină cât mai iute în ţară. Este evident că acest cărturar german a avut un rol important în biografia lui Eminescu, rol pe care studiile ulterioare urmează a-l defini cu mai multă claritate.

Eminescu, incidentul Guillaume şi o ipoteză privind semnificaţia "Luceafărului"

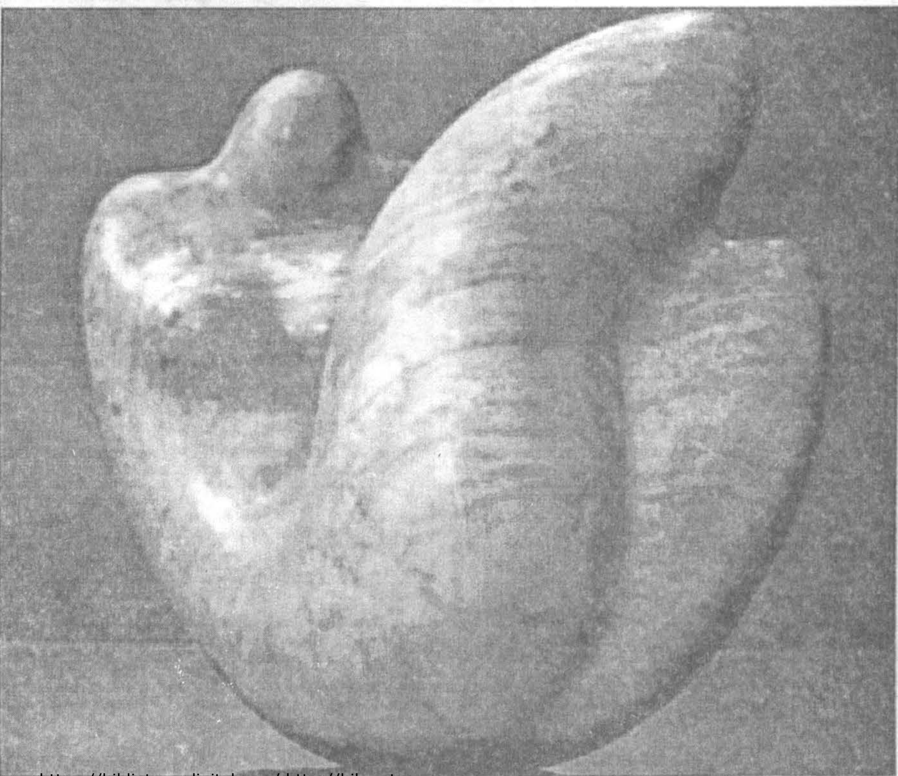
Prin intermediul seratelor date de familia Kremnitz, Eminescu cunoaşte multe dintre cancanurile vieţii mondene bucureştene.Prietenia dintre Eminescu şi Mite Kremnitz datează, spun biografii, de prin 1876, când Eminescu, făcând un drum la Bucureşti, o cunoaşte pe cumnata lui Maiorescu, soţia medicului personal al Regelui Carol, predându-i lecţii de limba română. Eminescu face o pasiune pentru doamna de onoare a Reginei Elisabeta, căreia îi oferă în manuscris poezia "Atât de fragedă." (considerată de numeroşi exegeti "un poem veronian", pe care Mite şi-l "atribuia pe nedrept", cf: N.Iorga, **Istoria literaturii romane contemporane**, 1934, 295-296). Fără îndoială, Veronica Micle este singura femeie cu adevărat adorată, aşa cum ni se dezvăluie adevărul gol goluţ în epistolarul celor doi îndrăgostiţi.

Nici Regina, la rândul ei, deşi i-a tradus în germană câteva din operele sale, nu-l impresionează pe Eminescu, ba dimpotrivă. În anul 1882, legăturile dintre Mihai Eminescu şi Veronica Micle au cunoscut trasee sinuoase. Creaţia poetică a fost săracă. În scrisorile trimise Veronicăi, poetul se explică, se dezvinovăţeşte. El încearcă să îi recâştige încrederea, insinuând că nici Carmen Sylva, nici Mite Kremnitz sau vreo altă damă din anturajul literar de la Palat nu îi poate fi egală în inima sa. Ca argument, el îi destăinuie un fapt oribil, profund imoral, petrecut în interiorul chiliilor Mânăstirii Sinaia, având ca eroi negativi doi diplomaţi belgieni. Totodată, el grăbeşte finisarea capodoperei "Luceafărul", o dovadă a atitudinii sale faţă de moravurile epocii.

Dar, înainte de toate, să rememorăm contextul în care s-a produs incidentul amintit mai sus. În 1882, viaţa politică a tânărului regat al României, intrată în atenţia puternicilor Europei, datorită complicatei probleme a naturalizării străinilor, dar mai ales prin delicata chestiune a Dunării, cunoaşte convulsii din cele mai neaşteptate

În acest complex de împrejurări, suveranul român miza pe întărirea capacităţii de apărare a ţării, pe realizarea unui plan amplu de fortificaţii strategice, apelând la un cunoscut militar belgian: generalul Henry Alexis Brialmont (1821 –1903). Prin sora sa, Maria de Flandra, inclusiv prin serviciile generalului Brialmont, suveranul român dorea să aibă în Regatul Belgiei un aliat de nădejde. Din nefericire, planurile sale vor fi serios periclitate de un incident jenant, produs la Palatul din Sinaia de către ambasadorul belgian şi consilierul acestuia - baronul Guillaume.

Fiind găzduiţi o perioadă de timp la reşedinţa regală din incinta Mânăstirii Sinaia,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Castelul Peleş nefiind încă dat în folosinţă, diplomaţii belgieni au generat, prin comportamentul lor imoral, un imens scandal, copios reflectat de presa de la Bucureşti dar şi cu ecouri în străinătate. Nefericitul incident, petrecut în toamna anului 1882, a cărui amploare este greu de imaginat în zilele noastre, a tulburat serios apele la Bucureşti, fiind reflectată în două surse documentare, intrate abia în ultimii ani în atenţia cercetătorilor: fondul de scrisori Eminescu - Veronica Micle şi corespondenţa privată a Regelui Carol I.Personajele jenantului episod au fost ministrul legaţiei Belgiei la Bucureşti, Jooris, şi baronul Guillame (1856-1918), consilier al aceleeaşi legaţii, devenit ulterior membru de onoare al Academiei Române (16 aprilie 1907), precum şi tinerele doamne Grădişteanu, Romalo şi Ghica. În cele ce urmează prezentăm o reflectare a celor celor petrecute la curtea regală, aşa cum apar ele în epistola adresată Veronicăi Micle, în toamna anului 1882.

"Să-ţi povestesc ceva neauzit - ca semn de demoralizaţie adâncă, care a pătruns în societatea noastră greco-bulgară. Curtea regală e un adevărat... oteI. Toată lumea se-ntreabă ce s-a-ntâmplat la Sinaia. Garda de acolo a prins pe secretarul legaţiunii belgice ieşind noaptea pe fereastră de la domnisoarele de... onoare. În sfârşit... Regele şi Regina... n-au aflat nimic. Radu Mehail depeşează însă Regelui o telegramă cifrată prin care-l anunţă de tot ce se petrece la Curte. Adjutanţii M. Sale împreună cu domnişoarele trăiau toţi în concubinaj. Regele are însă obicei de-a pune tocmai pe aceste domnişoare să-i descifreze depeşele. Din nefericire pentru ele - toate plecaseră în pădure cu galanţii lor - nimeni nu era decât regina acasă. Regina se pune de descifrează însăşi depeşa şi-şi pune mânile-n cap. În sfârşit Rege şi Regina pleacă în pădure, la pavilionul de vânătoare, şi găsesc...? Întreaga companie de domnişoare de onoare lucrată ca după comandă de întreaga companie de adjutanţi. Scandal! Se zice că toţi adjutanţii şi toate domnişoarele vor fi daţi afară... dar... Iată un scandal fără pereche în analele curţilor europene."

("Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit", Edit. Polirom, Iaşi, 2000)

Ambasadorul belgian era un individ profund antipatic, vulgar până la ridicol, dând dovadă de proaste maniere (a înghiontit-o cu cotul pe Elisabeta şi a scos limba la suveranul României): un adevărat coşmar pentru Carol I. Spre deosebire de acesta, secretarul legaţiei belgiene, tânărul Guillaume era "fermecător, iar prin manierele elegante contrasta mult cu Jooris". Acesta din urmă, spune Regele, a fost victima unui scandal. Cei doi au avut o şedere mai îndelungată la Sinaia, fiind invitaţi adesea la masă de către Rege. Depăşindu-şi limitele bunului simţ, încălcând regulile etichetei, ei au stabilit o intimitate cu doamnele de onoare de la curte, manifestată în "supeuri şi rendez-vous nocturne". Astfel, într-o noapte, între orele 1 şi 2, Guillaume a fost oprit de garda mănăstirii, când părăsea camera doamnelor de onoare. Aflând acest incalificabil gest, Regele cere ofiţerului de gardă să facă un raport detaliat.Confirmându-se faptele infamante, Carol solicită poliţiei castelului Peleş o anchetă. In urma acesteia, suveranul află că au fost trei vizite nocturne. Sub mantia întunericului, Jooris intra în dormitoarele doamnelor, având câte două sticle de şampanie sub braţ, retrăgându-se mult după miezul nopţii, urmat apoi, la orele dimineţii, de mai tânărul Guillaume. Din acest motiv, toata Casa Regală era indignată, dar nimeni nu a avut curajul să îl informeze pe Rege." Întors la Bucureşti l-am convocat pe Jooris şi i-am declarat scurt şi răspicat că secretarul său are de ales: ori să se căsătorească cu domnişoara pe care a compromis-o prin vizitele sale, ori să părăsească Bucureştiul, căci la curte nu va mai fi primit." (Sorin Cristescu, *„Carol I, Corespondenţa privată 1878-1912"*, Tritonic, Bucureşti 2005, p.134)

În urma anchetei este concediat un aghiotant iar Regele face eforturi să muşamalizeze acest monstruos scandal, în urma căruia regina se îmbolnăveşte de supărare. În data de 23 noiembrie 1882, Regele îi scrie Mariei de Flandra:" Chestiunea fatală în care cei doi domni au jucat un rol atât de trist ne-a făcut mari neplăceri. Cele trei tinere doamne (Grădişteanu, Romalo, Ghica) sunt înrudite cu cele mai distinse familii din Moldova şi cu o mare parte a înaltei societăţi bucureştene, care este foarte indignată de măsurile luate de noi. Ziarele şi-au luat avânt şi au scris câteva articole obraznice, care sunt jignitoare la adresa Curţii noastre." (S. Cristescu, op.cit. p. 137).

Regina este grav afectată din cauza urâtei comportări a domnişoarelor de onoare. Despărţirea de Lucia Ghica a zdruncinat-o profund. " Mă tem că că aceasta este însărcinată cu unul dintre aghiotanţii mei pe care l-am concediat, un ofiţer frumos şi elegant, ginerele preşedintelui Senatului, Dimitrie Ghica. Dar problema este strict secretă." (op. cit. 138).

După luni întregi de zbucium, scandalosul incident se stinge: eroii sunt reabilitaţi, presa uită acest eveniment. În Februarie 1883, baronul Guillaume se logodeşte cu Eufrosina Grădişteanu, Regele acceptă numirea junelui diplomat în calitate de însărcinat cu afaceri, dar ministerul belgian de externe îl transferă la Madrid, unde soţia îi dăruie, la sfârşitul aceluiaşi an, un fiu, Gustave. În 1928, baronul Gustave Guillaume va deveni ambasador al Belgiei în România, ţara de origine a mamei sale. Ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat, în Aprilie 1883, Regele pleacă la Sigmaringen, din suita regală făcând parte doamna Mavrogheni şi domnişoara Romalo, căreia i se iartă astfel micile sale păcate! La rândul său, Jooris îşi repară imaginea, scriind o broşură "La Roumanie devant la Conference de Londres", în care apără interesele Regatului dunărean, motiv pentru care Carol I doreşte să-i mulţumească, sperând că guvernul belgian îi va găsi un alt post diplomatic, astfel încât cele întâmplate la Sinaia "să nu-i afecteze cariera. Aş vrea să pun o vorbă bună pentru el la Regele Leopold II", mărturiseşte Carol I.Aceasta este istoria celor petrecute la Sinaia. Comportamentul celor ce făceau parte din anturajul reginei Carmen Sylva era profund detestat de Eminescu. Reacţia sa este nonechivocă, aşa cum se vede din scrisoarea către Veronica. Însă, pe plan artistic, Eminescu găseşte momentul potrivit să prezinte opiniei publice o operă la care lucrase îndelung. Astfel, la 8 Octombrie 1882, în plin scandal de Palat, Poetul citeşte "Luceafărul", după ce Maiorescu insistă să se modifice anumite pasaje din poezie.Subtilitatea mesajului, conotaţiile ce se puteau naşte, nu puteau să scape avizaţilor membri ai Junimii, ştiind că multe dintre doamnele prezente aici frecventau şi Casa Regală.

Câteva evocări ale contemporanilor lui Eminescu ne dau de gândit:

Brătescu Voineşti, publică în revista *Din pragul Apusului* un crâmpei dintr-o convorbire cu Titu Maiorescu: "Citirea *Luceafărului* mă face să cred că Eminescu a fost îndemnat să-l scrie de o mare durere pe care trebuie s-o fi îndurat". în *Amintiri despre Eminescu* publicate la *File rupte*, Vlahuţă atestă parcă veridicitatea "spovedaniei" lui Brătescu-Voineşti: "într'o conversaţie cu Eminescu, prelungită până noaptea târziu, poetul mi-a povestit o dragoste a lui, o întâmplare curioasă, *care i-a inspirat Luceafărul*, şi care nu se poate spune aici"(s.n.).

Oare ce întâmplare curioasă, "care nu se putea spune aici", i-a mărturisit Eminescu lui Vlahuţă? Pornind de la cele petrecute în toamna anului 1882, am putea să conferim o altă semnificaţie poemului capodoperă. Prin elementele de decor, prin atmosferă şi personaje, creaţia de apogeu a Poetului exprimă, în formă metaforică şi într-o manieră artistică ce atinge perfecţiunea, atitudinea lui Eminescu ("străin la vorbă şi la port") vis a vis de tentativa eşuată lamentabil a asimilării sale de către "cercul literar" patronat de Carmen Sylva.

Universul lui Eminescu nu putea fi compatibil cu lumea "negrului castel", populată de tinere atrăgătoare, "din rude mari, împărăteşti", unde pajii de curte împart "cupele de vin", ori fug în crâng cu domniţele.

Dezamăgit de "cercul strâmt", imoral şi decadent, atitudinea lui Eminescu este răspicată: Poetul nu are ce căuta în acest univers, unde totul i se pare străin şi fals. Geneza "Luceafărului " este cunoscută, inclusiv explicaţiile autorului, scrise pe marginea manuscrisului eminescian: "....iar înţelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaşte nici moarte, şi numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici pe pamânt nu e capabil de a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc." Dar aceste gânduri sunt şi o subtilă măsură de precauţie - «Honni soit qui mal y pense» - în atmosfera iscată de "cazul Guillaume".

DAN TOMA DULCIU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ION SPÂNU

Eminescu, victimă a lui Titu Maiorescu?

60 – O CIFRĂ SAU UN CIFRU?

Printr-un ciudat joc al cifrelor, se pare că istoria îşi bate joc periodic de noi. O dată la 60 de ani, când România este în mijlocul unor evenimente decisive pentru destinul ei în lume, un complot reuşeşte să strice tot ce e mai valoros în spiritualitatea noastră. Începutul l-a făcut Mihai Eminescu, care, în 1883, a fost victima complotului pus la cale de Titu Maiorescu, pentru a fi scos din viaţa publică pentru ideile sale legate de alipirea Transilvaniei la Regat. În acea perioadă urma să se semneze Tratatul cu Austro-Ungaria, prin care România se angaja să descurajeze orice mişcare în favoarea unirii. Peste şase decenii, când Rusia nea adus comunismul, o întreagă generaţie de mari spirite naţionale a fost trimisă în puşcării, iar scriitori precum Mircea Eliade, Constantin Noica, Lucian Blaga sau Emil Cioran au fost trecuţi la index. Şi iată că acum, respectând ciclul celor şase decenii, este aruncat la coş încă un lot de scriitori, etichetaţi ca făcând parte din **"Generaţia expirată"**. Astfel, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Eugen Barbu, Mircea Micu sunt invitaţi să-şi facă bagajele şi să plece din istorie.

Nu cred să mai existe undeva, în lume, o astfel de situaţie, în care o ţară să-şi distrugă propriile valori! Sunt culturi care-şi ţin la loc de cinste şi desenele din peşteri, iar noi ne permitem luxul să aruncăm la gunoi opere întregi! Cât o să mai fie generoasă cu noi divinitatea?

Poate că această ciclicitate tragică este o pedeapsă pentru ignoranţa cu care am trecut peste comploturile pe care alţii leau dictat împotriva noastră. Cum am putea, de pildă, să înţelegem de ce nu am făcut toate eforturile pentru a lămuri împrejurările în care s-a pus la cale şi s-a derulat complotul împotriva lui Eminescu? După 120 de ani, abia dacă au început să apară studii care să facă lumină în acest caz şi, în mod ciudat, aceste tentative sunt primite cu ostilitate tocmai de cei care se pretind a fi oameni de cultură. Şi asta în timp ce sunt încurajate şi popularizate denigrările la adresa Poetului nostru naţional.

Rândurile de mai jos sunt un fragment dintr-o carte (*"Asasinarea lui Eminescu"*) care ia în calcul sutele de documente ce arată că, în 1883, Eminescu a fost victima unui odios complot. Este vorba despre o anchetă jurnalistică amplă, care ar trebui, poate, să se extindă şi asupra anilor '45-'65, mergând chiar în contemporaneitate, în încercarea de a stopa această ciclicitate nefastă care ne urmăreşte.

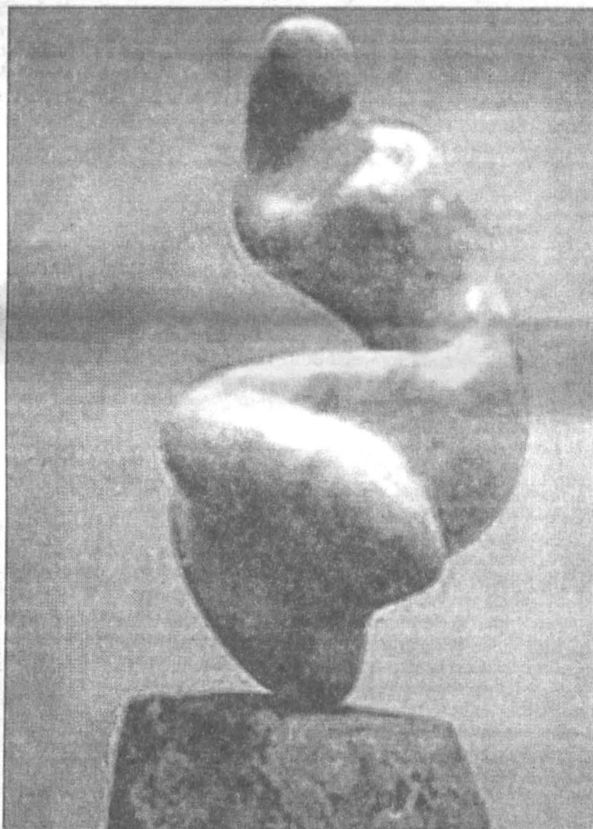
ARESTAT SAU INTERNAT?

Este ciudat că, abia după 120 de ani, ne punem întrebarea dacă, în 28 iunie 1883, Eminescu a fost *arestat* pentru vreun delict comis sau *internat* din cauza unei boli de care suferea. Avem la dispoziţie sute de documente care pot lămuri această problemă, astfel încât trebuie să ştim, o dată pentru totdeauna, ce a fost Eminescu: un geniu nefericit, răpus de o boală nemiloasă, sau un martir, asasinat de un complot ucigaş.

În cazul lui Eminescu, complotul care a pus la cale scoaterea sa din viaţa publică s-a dovedit a fi precursorul metodei staliniste, prin care internarea în spitalul de nebuni devenea pedeapsă penală pentru cineva care uneltea împotriva statului, beneficiind de libertatea de exprimare, dar nu comitea nici o infracţiune. Era metoda ideală pentru un scriitor sau gazetar care trebuia "potolit", să-l internezi într-un ospiciu şi să spui societăţii: "Nu-l luaţi în seamă, e nebun şi nu ştie ce scrie".

În fond, ce făcuse Eminescu în acea zi? Ca să folosim un termen mai actual, tulburase liniştea publică în două rânduri: mai întâi acasă la Slavici, când se certase, probabil, cu soţia acestuia şi apoi la Capşa, când scosese pistolul şi ţipa în restaurant. Pentru astfel de fapte, un individ era ridicat de poliţie, dus la secţie şi amendat cu o sumă usturătoare ca să se înveţe minte. O astfel de soluţie nu rezolva problema cu care fusese însărcinat Maiorescu, şi anume "să-l potolească pe Eminescu", după cum îi ceruse P. P. Carp, ministrul României pe lângă guvernul austro-ungar, şi era plină de riscuri. Eminescu era cel mai important lider de opinie al vremii, iar arestarea sa, fie şi pentru câteva ore, ar fi aruncat în aer toată clasa politică şi ar fi generat complicaţii pe care nimeni nu le mai putea stăpâni.

Ne amintim că, exact în acea zi, Eminescu publicase articolul *"Pentru libertatea presei şi a gazetarului"*, un rechizitoriu extrem de dur la adresa guvernului, care suprimase un ziar şi îl expulzase pe patronul acestuia. Să recitim finalul articolului: *"credem că nu este nevoie a argumenta mult, spre a convinge despre urâta pornire a guvernului asupra presei. Trebuie să-l aşteptăm de acum la alte măsuri şi mai odioase, pentru că panta este alunecoasă şi nu are piedică până-n prăpastie. Cât pentru presă, am putea să-l asigurăm pe regim că oricât de cumplite ar fi actele sale de răzbunare, nu va fi în stare nici el a abate unele caractere tari ce se găsesc într-ânsa, şi teamă ne e că, căutând victoria peste tot, va pierde şi cea deja câştigată în*

monstruoasa sa pornire de a-şi subjuga şi presa". Eminescu se aştepta, aşadar, ca închiderea ziarului *"L'Indèpendence roumaine"* şi expulzarea lui Galli să nu fie decât începutul unei acţiuni a guvernului împotriva liderilor de opinie. Eminescu, ca lider de opinie al opoziţiei, n-avea de unde să ştie că lovitura avea să fie pentru el, nu o răzbunare a guvernului, ci un complot pus la cale de ai lui, pe de o parte Maiorescu, important politician din opoziţia conservatoare, pe de alta Simţion, Ocăşanu şi Siderescu, colegii săi de la Societatea "Carpaţii", cărora li se va adăuga Ventura, un gazetar care lucra exact la ziarul căruia îi luase apărarea în acea zi! Guvernul n-ar fi îndrăznit în ruptul capului să încerce anihilarea lui Eminescu cu forţa, căci a doua zi ar fi fost obligat să-şi dea demisia. Din nefericire, el, care a fost solidar chiar şi cu adversarii aflaţi în dificultate, a fost lovit pe la spate de ai lui şi părăsit de toată lumea.

Dacă aventura arestării lui Eminescu era prea riscantă, nici varianta scoaterii din viaţa publică, sub motivul nebuniei, nu era o treabă simplă. Un om normal, care suferă din senin o cădere psihică sau chiar are un acces de nebunie, nu e aruncat într-un ospiciu şi supus direct unui tratament dur care să-i potolească eventualele crize. Omul este dus la un doctor, consultat în vederea stabilirii unui diagnostic, dacă situaţia este mai complicată este pus sub supravegherea familiei sau internat pentru investigaţii mai ample şi doar atunci când toate eforturile se dovedesc a fi zadarnice, când nu mai este nimic de făcut, este dus la ospiciu şi niciodată nu rămâne definitiv acolo. Oricând, cineva din familie îl poate lua acasă, căci, oricât de gravă ar fi, nebunia nu este, totuşi, altceva decât o boală.

Ce făcuse Eminescu atât de grav în acea zi, încât să fie luat de poliţie în cămaşa de forţă, zvârlit gol puşcă într-o căruţă şi închis în spitalul de nebuni, fără ca măcar familia lui să fie anunţată? Să presupunem iarăşi - pentru a câta oară? - că poveştile inventate pentru a justifica nebunia lui Eminescu sunt reale.

Observăm că în toate momentele zilei de 28 iunie 1883, când este invocată criza de nebunie, sunt în preajmă oameni foarte apropiaţi de Eminescu, de la care ne-am fi aşteptat să fie măcar mai înţelegători. Ecaterina Slavici era soţia lui Ioan Slavici, unul dintre cei mai buni prieteni, la care chiar locuia cu chirie. După o simplă ceartă, pe care nimeni n-a confirmat-o, ea îl roagă pe Maiorescu, la ora 6, dimineaţa, s-o scape de Eminescu, care ar fi înnebunit. Titu Maiorescu era cea mai respectată persoană din anturajul marelui poet şi gazetar, iar posteritatea sa n-ar fi fost nici pe departe cea pe care o ştim azi dacă n-ar fi avut o relaţie specială cu Eminescu. Fără să-l vadă, fără să ştie în ce stare se află, Maiorescu era la ora 8, împreună cu Simţion, la dr. Şuţu pentru a-l interna la spitalul de nebuni, dându-i indicaţii de a-l lua cu forţa când va ajunge la Societatea "Carpaţii" (v. Însemnările zilnice). Grigore Ventura era coleg de breaslă cu Eminescu şi ar fi putut să ţină cont măcar că, exact în acea zi, gazetarul de la *"Timpul"* sărise în apărarea redacţiei şi a patronului său de la ziarul *"L'Indépendence roumaine"*. El este cel care l-a încuiat pe Eminescu în baie, la Mitraşevschi, chemându-i apoi pe cei care aveau misiunea de a-l duce la ospiciu. Simţion, Ocăşanu şi Siderescu erau colegi ai poetului la Societatea "Carpaţii", unde militau împreună pentru întreţinerea sentimentului naţional în Transilvania. Tocmai ei trei au pus în practică cea mai dură parte a scenariului care urmărea distrugerea umilitoare a lui Eminescu. Toţi îi erau prieteni sau măcar apropiaţi. Dacă ar fi vrut, ar fi putut să găsească alte soluţii pentru a-l ajuta pe Eminescu să depăşească momentele grele prin care se spune că trecea. Ei au preferat să-l hăituiască în acea zi, ca nu cumva să rătăcească drumul spre spitalul de nebuni! Ca într-un adevărat ritual de pedepsire. Singură, această variantă a nebuniei declanşată spontan, nu ar fi avut mai mulţi sorţi de izbândă să inducă opiniei publice ideea că internarea pe termen lung într-un ospiciu era inevitabilă.

Ca şi arestarea sau exilarea, varianta nebuniei implica riscuri imense în cazul în care popularitatea lui Eminescu i-ar fi făcut pe mulţi să pună întrebări incomode, care ar fi putut duce la compromiterea complotului şi demascarea complotiştilor. Sigur că astăzi, după 120 de ani, o anchetă asupra evenimentelor de atunci nu reprezintă decât o tentativă de restabilire a adevărului în ceea ce priveşte viaţa unui om la care se raportează întreaga cultură românească. Atunci, însă, o scormonire în măruntaiele unei astfel de acţiuni putea să arunce în aer întreaga clasă politică. De aceea, s-a decis punerea în practică a unui scenariu care să combine cele două variante: o nebunie, ale cărei crize să ducă şi la comiterea unor fapte antisociale. Poate că nu întâmplător, în cele trei momente invocate ca fiind argumentele unei nebunii violente, erau de faţă trei femei, adică persoane lipsite de apărare: doamna Slavici (care cere ajutorul lui Maiorescu), doamna Capşa (care cere ajutorul lui Ventura) şi doamna Mitraşevschi (care cere ajutorul poliţiei). *Eminescu trebuia să fie, cu alte cuvinte, un pericol public, pe care autorităţile sunt obligate să-l izoleze de societate!* Acesta este, în opinia noastră, adevăratul cod al acţiunii din 28 iunie 1883, care urmărea scoaterea din viaţa publică a lui Mihai Eminescu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

În rest, nu era nevoie decât de o bună dezinformare, cu ajutorul căreia opinia publică să fie trimisă pe o pistă falsă. În cazul lui Eminescu, planul a funcţionat perfect: la câteva luni de la arestarea sau internarea lui în ospiciu, s-a editat primul său volum de versuri şi, în locul unor acţiuni de protest faţă de arestarea unui ziarist, societatea l-a deplâns pe poetul lovit de boală şi s-a implicat în acţiuni de caritate pentru a-l ajuta. Ziaristul pedepsit era uitat şi înlocuit de poetul de geniu, un personaj mult mai potrivit pentru naşterea unei legende. În acest fel, complotiştii, în loc să fie traşi la răspundere, atunci sau în viitor, au fost adulaţi de toată lumea ca fiind, nu-i aşa?, cei ce au încercat să-l salveze pe Eminescu. Graba de a trece poezia lui Eminescu pe prim-plan, în defavoarea gazetăriei (mult mai cunoscută, la acea vreme, publicului larg), îi aparţine lui Maiorescu. Acesta fusese, de altfel, şi scopul complotului, de a-l scoate din circuit pe *ziaristul* incomod de la *"Timpul"*. Nicolae Petraşcu, un apropiat al lui Maiorescu, a intuit acest lucru într-un text publicat în 1934: *"Noi credem că Maiorescu voind să înalţe pe Eminescu, îl micşorează, dacă nu-l denaturează, făcând din el o ficţiune abstractă"*. În acest fel, toată opera lui Eminescu a fost văduvită câteva decenii de necesarele exegeze care însoţesc marile creaţii.

Complotul din 28 iunie 1883, pentru anihilarea gazetarului Mihai Eminescu, ar putea ocupa un loc important într-o istorie a *complotunilor reuşite*. Ceea ce defineşte această noţiune este ca secretul operaţiunii să dureze măcar atât timp cât participanţii sunt în viaţă şi, din acest punct de vedere, Maiorescu şi ceilalţi s-ar putea lăuda cu isprava lor. Însă, mai devreme sau mai târziu, apar documente, mărturii sau memorii care scot la iveală ilegalitatea unor acţiuni, interesele unor participanţi de a ascunde probele, scopul pe care l-au avut anumite grupuri ca evenimentele să aibă un anumit curs etc. Nici complotul din 28 iunie 1883 nu scapă de aceste reguli şi iată că azi suntem în măsură să demontăm resorturile care au ţinut ferecate secretele sale.

Chiar dacă arestarea şi internarea forţată a lui Eminescu s-au făcut relativ uşor, trebuiau îndeplinite nişte proceduri legale. Şi atunci, ca şi azi, un om putea fi reţinut, în cazul comiterii unor fapte antisociale, o perioadă limitată, după care, la cererea procurorului, o instanţă judecătorească decidea arestarea inculpatului. În cazul internării într-un ospiciu, împotriva voinţei persoanei respective, era nevoie fie de acordul unui membru al familiei, după certificarea unei boli de către un medic specialist, fie, de asemenea, de o hotărâre judecătorească. În cazul lui Eminescu ştim că nici una dintre aceste proceduri nu a fost îndeplinită! Chiar în Procesul-verbal, încheiat la Mitraşevschi, comisarul Nicolescu scrie: *"Numitul Eminescu, are familia la Botoşani. Vom dispune să fie încunonştinţaţi"*, dar acest lucru nu s-a făcut. Şi asta pentru că Maiorescu a semnat un document, la spitalul dr. Şuţu, în locul familiei Eminescu, ca şi când aceasta nu ar fi existat! Ştim acest lucru din scrisoarea Clarei Maiorescu, soţia lui Titu, care-i scrie Emiliei Humpel, sora acestuia: *"Cum însă Eminescu e înscris de Titus, doctorul nu-l liberează decât după declaraţia acestuia. Natural că aceasta nu se poate întâmpla, decât la cererea tatălui, acesta însă n'a scris nimănui aici"*. Scrisoarea este trimisă în mod cert după 12 august, căci ea conţine câteva amănunte despre starea lui Eminescu, comunicate de Simţion în scrisoarea trimisă lui Maiorescu în această zi (D32, p. 29-30). Simţion fusese cu o seară înainte, împreună cu câţiva prieteni, la Spitalul "Caritatea" şi, din destăinuirile unora dintre ei, sau din puţinele ştiri apărute în presă, Matei Eminovici află că Eminescu se află la un ospiciu ajunge şi încearcă să afle ce s-a întâmplat. Auzind că fratele său a fost dus la spital de către poliţie, Matei vorbeşte cu comisarul Nicolescu, cel care l-a ridicat din Baia Mitraşevschi, şi îi trimite lui Maiorescu o scrisoare în data de 18 iulie 1883, în care îi spune: *"Sunt informat de la D-nul Căţă-Niculescu, că fratele meu Michai Eminescu este serios bolnav; vă rog din suflet răspundeţi-mi urgent unde se găseşte ca să vin a-l lua la mine pentru vreun an şi dacă binevoiţi a-mi arăta adevărata stare materială a lui ca să vin pregătit, căci am vreo 200 galbeni într-un loc - îi iau şi-i cheltuiesc toţi pentru el. Terminând şi-n consideraţia distinsei stime ce-o avea el pentru D-voastră, sunt deplin convins că-n cel mai scurt timp posibil voi primi un răspuns exact de la Dumneavoastră"*. Dacă n-ar fi avut nimic de ascuns, Maiorescu ar fi trebuit să meargă la Spitalul "Caritatea", împreună cu Matei, să semneze împreună externarea lui Eminescu, urmând, în mod firesc, ca familia să se ocupe în continuare de sănătatea lui. Dar, în acest moment, Maiorescu a intrat în panică, văzându-şi planul în pericol. Nu răspunde la scrisoarea lui Matei, ci, din contră, începe o campanie de denigrare a acestuia, încercând să oprească externarea lui Eminescu. Despre această denigrare aflăm mai întâi, din scrisoarea Clarei Maiorescu către Emilia Humpel, în care îi spune acesteia ce a aflat de la soţul său: *"Eminescu are un frate ofiţer, care e ţicnit; deunăzi a fost şi a vrut să-l scoată dela Soutzo, şi să-l ia la ţară"*. Matei, însă, ca ofiţer al armatei, cunoştea bine legile şi, văzând că Maiorescu nu-i răspunde, se adresează Tribunalului pentru a afla dacă există o sentinţă privind internarea, primind, în 23 iulie 1883, un răspuns edificator: *"Am onoarea a vă înainta reclama aceasta în original, petiţiunea D-lui locotenent Eminovici, înregistrată la nr. 5750/83, comunicându-vă în acelaşi timp că până în prezent nu s-a luat de acest tribunal nici o dispoziţiune pentru punerea sub interdicţie a fratelui Mihail Eminescu, aceasta spre facerea celor de cuviinţă"*. Un exemplar al acestei adrese ajunge şi la Prefectul Poliţiei Capitalei. Eforul lui Matei nu a fost în zadar, căci în acest fel face ca rolul Poliţiei şi Justiţiei în cazul Eminescu să se încheie. Din documente, ştim că iniţial se urmărea ca internarea poetului să fie rezultatul unei condamnări penale, care l-ar fi ţinut în spital până când expira termenul din sentinţă. Că lucrurile stau aşa, o demonstrează faptul că, pe numele lui Eminescu, s-a deschis la Parchet Dosarul nr. 968/83.

Prima filă din dosar este *Procesul-verbal* încheiat după ridicarea lui Eminescu de la Mitraşevschi, iar următoarea *Certificatul medical* emis de dr. Şuţu abia în 5 iulie 1883, în care acesta scrie că Eminescu *"este atins de alienaţie mintală în forma -manie acută-, stare care reclamă o căutare serioasă la un stabiliment special"*, un diagnostic departe de adevăr, care ar trebui să-l scoată pe Şuţu de pe lista medicilor, fiind mai normal să fie alături de Mengele. Mai ales că azi avem dovada că el acceptase, în 28 iunie 1883, internarea lui Eminescu încă de la ora 8 (fără măcar să-l vadă!) la simpla cerere a lui Maiorescu şi Simţion. Pentru slugărnicia sa, fratele lui Şuţu era gata să intre în guvern, după cum aflăm din *"Însemnările..."* lui Maiorescu din 26 februarie 1884. Şuţu spunea mereu că Eminescu nu se mai face bine, după cum aflăm de la Livia Maiorescu, care-i scrie mătuşii sale, Emilia Humpel: *"Soutzo crede că nu prea e speranţă de îndreptare"*, aflând, desigur, acest diagnostic de la tatăl său, Titu Maiorescu. De altfel, suntem siguri că, după acţiunea demarată de Matei Eminovici, pentru eliberarea fratelui său, s-a pus la cale *Planul B: Maiorescu-Şuţu*, care urma să aibă un scenariu diabolic. După ce Şuţu i-a administrat un tratament extrem de dur, specific bolnavilor incurabili, care ar fi distrus pentru totdeauna mintea unui om perfect sănătos, Eminescu urma să fie dus la o clinică din Austria, pentru a se putea spune că s-a făcut tot ce se putea pentru a-l însănătoşi. După o vreme, urma să fie readus în ţară şi aruncat definitiv într-un ospiciu, ca fiind definitiv pierdut. Oricât ar părea de fantasmagorice, semnele acestui plan se întâlnesc în multe documente. Exemplificăm aici doar cu scrisoarea lui Maiorescu, din 8 octombrie 1883, pe care i-o trimite lui George Eminovici, tatăl poetului: *"am hotărât cu toţi cei de aici, să-l trimitem pe cheltuiala noastră la Institutul de alienaţi din Viena şi să-l lăsăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venit să-l aşezăm la Golia sau la Mărcuţa, ca pe un "bolnav fără leac"*. Vom reveni, însă, asupra acestui plan. Al treilea document din Dosarul 968/83 era cererea de *Curatelă*, pe care Prim-procurorul o solicită Tribunalului, prin care urma să se decidă decăderea din drepturi a lui Eminescu! Aceasta era ultima treaptă a existenţei omeneşti a poetului, căci, dacă s-ar fi dat sentinţa, din acel moment el urma să devină o legumă până la sfârşitul vieţii! Din fericire, intervenţia lui Matei Eminovici, s-a dovedit decisivă şi a dus la stoparea acţiunii, punându-se capat ilegalităţilor comise până atunci de autorităţile statului.

Aşadar, Şuţu acţiona doar la ordinele lui Maiorescu, deşi normal era ca, atunci când familia s-a interesat de starea bolnavului Eminescu, să discute doar cu ei orice proiect care-l viza şi, fără acordul acesteia, să nu facă nimic, nici măcar să-i administreze un tratament ce ar fi putut deveni periculos. Când Poliţia şi Justiţia ajung la concluzia că documentele de la dosar nu arată că Eminescu ar fi un pericol public, şi după intervenţia lui Matei Eminovici, care dorea să-l ia acasă pe bolnav, complotiştii lui Maiorescu intră în panică, aşa cum spuneam mai sus, căci, un Eminescu însănătoşit, ar fi putut să-şi aducă aminte ce s-a întâmplat cu el în 28 iunie 1883! Am văzut că Maiorescu nu a răspuns scrisorii de bun-simţ pe care i-o trimisese Matei şi a început denigrarea acestuia. Văzând că nu primeşte răspuns, Matei s-a dus însă acasă la Maiorescu, pe care nu-l bănuia de gânduri necurate, dar nici nu-l considera membru al familiei ca să lase totul pe seama lui. Habar nu avea că, doar cu puţin timp înainte, tatăl său abia plecase din acelaşi loc! Aflăm toate astea din însemnarea lui Maiorescu din data de 14 august 1883, ziua când l-a vizitat *"un minut"* pe Eminescu! Iată textul: *"Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) şi după aceea fratele său, locotenentul, care s'a folosit de această ocazie spre a-şi anexa ceasornicul alienatului său frate"*. Ce putem să înţelegem din această notiţă? Că Maiorescu, temându-se de acţiunile întreprinse de Matei, a încercat să şi-l apropie pe tatăl acestuia, care, conform legii, avea întâietate la decizia privind scoaterea lui Eminescu din ospiciu. Se pare că pe bătrân l-a convins că fiul său este pe mâini bune şi s-au pus pe povestit *"anecdote din societatea moldovenească de odinioară"*. Amănunte despre această vizită aflăm din scrisoarea pe care Maiorescu i-o va trimite bătrânului tată în 8 octombrie 1883, unde îi aminteşte de discuţia avută în Bucureşti: *"Cu prilejul venirii D-stre la Bucureşti ne-aţi declarat, că lăsaţi asupra noastră toată îngrijirea materială şi morală pentru nenorocitul D-stră fiu. Cu toate aceste, m-am crezut dator a vă da de ştire despre cele de mai sus"*. Prin "cele de mai sus", Maiorescu se referea la proiectata plecare a lui Eminescu la Viena şi, în acest fel, îl lua aliat pe George Eminovici, ca şi când împreună deciseseră rămânerea poetului în ospiciile de nebuni! În schimb, pe Matei, care vroia să-l aducă acasă pe Eminescu, continuă să-l denigreze, acuzându-l că scopul vizitei acestuia n-ar fi fost altul

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

decât să ia ceasul de aur, pe care poetul îl avea în lada cu manuscrise, de care acesta avea să întrebe în scrisoarea ce i-o va trimite lui Chibici în 12 ianuarie 1884! Dar lada lui Eminescu rămăsese la Slavici acasă. Cum ajunsese ea, fără acordul nimănui, în posesia lui Maiorescu? Şi mai târziu, Matei era criticat de Maiorescu, de pildă în răspunsul dat Harietei Eminovici, în 14 martie 1884, unde răstălmăceşte realitatea, pe care sora lui Eminescu n-o cunoştea: *"m-am mirat, cum de nu m-a întrebat nimeni din familia lui despre soarta şi întreţinerea lui, de când este trimes de noi, în Viena. Nu-mi pot explica această indiferenţă a familiei; mai ales găsesc inexplicabil pe fratele său, ofiţerul"*. Care indiferenţă, când se ştie că şi Matei, şi George Eminovici au vrut să-l aducă pe fratele, respectiv fiul lor acasă, iar Maiorescu i-a convins că e mai bine să rămână în spital? Dar acesta era Maiorescu cu adevărat: duplicitar, avid după avantaje personale, fiind în stare să sacrifice tot, numai să-i fie lui bine! De fapt, ce avea Maiorescu cu Matei Eminovici? Se temea să nu-i strice planurile sau era îngrijorat că îi şifonează gloria de a fi prietenul lui Eminescu, singurul care l-a îngrijit în timpul bolii, lucru de care a profitat şi în timpul vieţii, şi postum?

Dacă Matei, fratele poetului, sau tatăl acestuia, George Eminovici ar fi insistat în exercitarea drepturilor lor, poate că Eminescu ar fi fost salvat în ultima clipă din ghearele complotului pus la cale de Maiorescu. Observăm că în toate momentele zilei de 28 iunie 1883, când este invocată criza de nebunie, sunt în preajmă oameni foarte apropiaţi de Eminescu, de la care ne-am fi aşteptat să fie măcar mai îngăduitori. Ecaterina Slavici era soţia lui Ioan Slavici, unul dintre cei mai buni prieteni, la care chiar locuia cu chirie. După o simplă ceartă, pe care nimeni n-a confirmat-o, ea îl roagă pe Maiorescu, la ora 6, dimineaţa, s-o scape de Eminescu, care ar fi înnebunit. Titu Maiorescu era cea mai respectată persoană din anturajul marelui poet şi gazetar, iar posteritatea sa n-ar fi fost nici pe departe cea pe care o ştim azi dacă n-ar fi avut o relaţie specială cu Eminescu. Fără să-l vadă, fără să ştie în ce stare se află, Maiorescu era la ora 8, împreună cu Simţion, la dr. Şuţu pentru a-l interna la spitalul de nebuni, dându-i indicaţii de a-l lua cu forţa când va ajunge la Societatea "Carpaţii" (v. Însemnările zilnice). Grigore Ventura era coleg de breaslă cu Eminescu şi ar fi putut să ţină cont măcar că, exact în acea zi, gazetarul de la *"Timpul"* sărise în apărarea redacţiei şi a patronului său de la ziarul *"L'Indépendence roumaine"*. El este cel care l-a încuiat pe Eminescu în baie, la Mitraşevschi, chemându-i apoi pe cei care aveau misiunea de a-l duce la ospiciu. Simţion, Ocăşanu şi Siderescu erau colegi ai poetului la Societatea "Carpaţii", unde militau împreună pentru întreţinerea sentimentului naţional în Transilvania. Tocmai ei trei au pus în practică cea mai dură parte a scenariului care urmărea distrugerea umilitoare a lui Eminescu. Toţi îi erau prieteni sau măcar apropiaţi. Dacă ar fi vrut, ar fi putut să găsească alte soluţii pentru a-l ajuta pe Eminescu să depăşească momentele grele prin care se spune că trecea. Ei au preferat să-l hăituiască în acea zi, ca nu cumva să rătăcească drumul spre spitalul de nebuni! Ca într-un adevărat ritual de pedepsire. Singură, această variantă a nebuniei declanşată spontan, nu ar fi avut mai mulţi sorţi de izbândă să inducă opiniei publice ideea că internarea pe termen lung într-un ospiciu era inevitabilă.

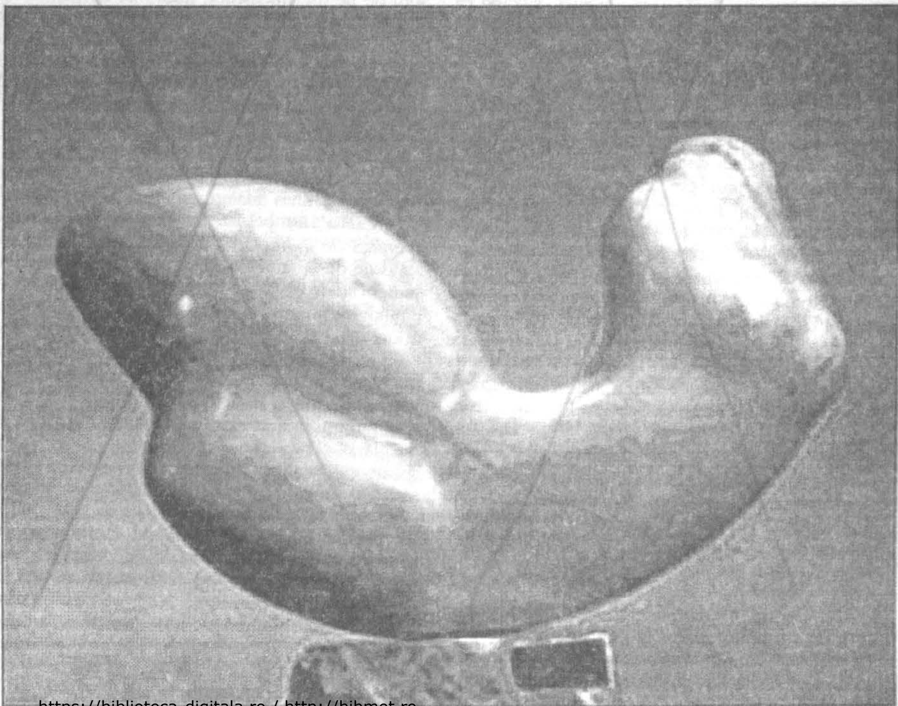
Ca şi arestarea sau exilarea, varianta nebuniei implica riscuri imense în cazul în care popularitatea lui Eminescu i-ar fi făcut pe mulţi să pună întrebări incomode, care ar fi putut duce la compromiterea complotului şi demascarea complotiştilor. Sigur că astăzi, după 120 de ani, o anchetă asupra evenimentelor de atunci nu reprezintă decât o tentativă de restabilire a adevărului în ceea ce priveşte viaţa unui om la care se raportează întreaga cultură românească. Atunci, însă, o scormonire în mărunţaiele unei astfel de acţiuni putea să arunce în aer întreaga clasă politică. De aceea, s-a decis punerea în practică a unui scenariu care să combine cele două variante: o nebunie, ale cărei crize să ducă şi la comiterea unor fapte antisociale. Poate că nu întâmplător, în cele trei momente invocate ca fiind argumentele unei nebunii violente, erau de faţă trei femei, adică persoane lipsite de apărare: doamna Slavici (care cere ajutorul lui Maiorescu), doamna Capşa (care cere ajutorul lui Ventura) şi doamna Mitraşevschi (care cere ajutorul poliţiei). *Eminescu trebuia să fie, cu alte cuvinte, un pericol public, pe care autorităţile sunt obligate să-l izoleze de societate!* Acesta este, în opinia noastră, adevăratul cod al acţiunii din 28 iunie 1883, care urmărea scoaterea din viaţa publică a lui Mihai Eminescu.

În rest, nu era nevoie decât de o bună dezinformare, cu ajutorul căreia opinia publică să fie trimisă pe o pistă falsă. În cazul lui Eminescu, planul a funcţionat perfect: la câteva luni de la arestarea sau internarea lui în ospiciu, s-a editat primul său volum de versuri şi, în locul unor acţiuni de protest faţă de arestarea unui ziarist, societatea l-a deplâns pe poetul lovit de boală şi s-a implicat în acţiuni de caritate pentru a-l ajuta. Ziaristul pedepsit era uitat şi înlocuit de poetul de geniu, un personaj mult mai potrivit pentru naşterea unei legende. În acest fel, complotiştii, în loc să fie traşi la răspundere, atunci sau în viitor, au fost adulaţi de toată lumea ca fiind, nu-i aşa?, cei ce au încercat să-l salveze pe Eminescu. Graba de a trece poezia lui Eminescu pe prim-plan, în defavoarea gazetăriei (mult mai cunoscută, la acea vreme, publicului larg), îi aparţine lui Maiorescu. Acesta fusese, de altfel, şi scopul complotului, de a-l scoate din circuit pe *ziaristul* incomod de la *"Timpul"*. Nicolae Petraşcu, un apropiat al lui Maiorescu, a intuit acest lucru într-un text publicat în 1934: *"Noi credem că Maiorescu voind să înalţe pe Eminescu, îl micşorează, dacă nu-l denaturează, făcând din el o ficţiune abstractă"*. În acest fel, toată opera lui Eminescu a fost văduvită câteva decenii de necesarele exegeze care însoţesc marile creaţii.

Complotul din 28 iunie 1883, pentru anihilarea gazetarului Mihai Eminescu, ar putea ocupa un loc important într-o istorie a *comploturilor reuşite*. Ceea ce defineşte această noţiune este ca secretul operaţiunii să dureze măcar atât timp cât participanţii sunt în viaţă şi, din acest punct de vedere, Maiorescu şi ceilalţi s-ar putea lăuda cu isprava lor. Însă, mai devreme sau mai târziu, apar documente, mărturii sau memorii care scot la iveală ilegalitatea unor acţiuni, interesele unor participanţi de a ascunde probele, scopul pe care l-au avut anumite grupuri ca evenimentele să aibă un anumit curs etc. Nici complotul din 28 iunie 1883 nu scapă de aceste reguli şi iată că azi suntem în măsură să demontăm resorturile care au ţinut ferecate secretele sale.

Chiar dacă arestarea şi internarea forţată a lui Eminescu s-au făcut relativ uşor, trebuiau îndeplinite nişte proceduri legale. Şi atunci, ca şi azi, un om putea fi reţinut, în cazul comiterii unor fapte antisociale, o perioadă limitată, după care, la cererea procurorului, o instanţă judecătorească decidea arestarea inculpatului. În cazul internării într-un ospiciu, împotriva voinţei persoanei respective, era nevoie fie de acordul unui membru al familiei, după certificarea unei boli de către un medic specialist, fie, de asemenea, de o hotărâre judecătorească. În cazul lui Eminescu ştim că nici una dintre aceste proceduri nu a fost îndeplinită! Chiar în Procesul-verbal, încheiat la Mitraşevschi, comisarul Nicolescu scrie: *"Numitul Eminescu, are familia la Botoşani. Vom dispune să fie încunoştinţaţi"*, dar acest lucru nu s-a făcut. Şi asta pentru că Maiorescu a semnat un document, la spitalul dr. Şuţu, în locul familiei Eminescu, ca şi când aceasta nu ar fi existat! Ştim acest lucru din scrisoarea Clarei Maiorescu, soţia lui Titu, care-i scrie Emiliei Humpel, sora acestuia: *"Cum însă Eminescu e înscris de Titus, doctorul nu-l liberează decât după declaraţia acestuia. Natural că aceasta nu se poate întâmpla, decât la cererea tatălui, acesta însă n'a scris nimănui aici"*. Scrisoarea este trimisă în mod cert după 12 august, căci ea conţine câteva amănunte despre starea lui Eminescu, comunicate de Simţion în scrisoarea trimisă lui Maiorescu în această zi (D32, p. 29-30). Simţion fusese cu o seară înainte, împreună cu câţiva prieteni, la Spitalul "Caritatea" şi, din destăinuirile unora dintre ei, sau din puţinele ştiri apărute în presă, Matei Eminovici află că Eminescu se află la un ospiciu ajunge şi încearcă să afle ce s-a întâmplat. Auzind că fratele său a fost dus la spital de către poliţie, Matei vorbeşte cu comisarul Nicolescu, cel care l-a ridicat din Baia Mitraşevschi, şi îi trimite lui Maiorescu o scrisoare în data de 18 iulie 1883, în care îi spune: *"Sunt informat de la D-nul Cătă-Niculescu, că fratele meu Michal Eminescu este serios bolnav; vă rog din suflet răspundeţi-mi urgent unde se găseşte ca să vin a-l lua la mine pentru vreun an şi dacă binevoiţi a-mi arăta adevărata stare materială a lui ca să vin pregătit, căci am vreo 200 galbeni într-un loc - îi iau şi-i cheltuiesc toţi pentru el. Terminând şi-n consideraţia distinsei stime ce-o avea el pentru D-voastră, sunt deplin convins că-n cel mai scurt timp posibil voi primi un răspuns exact de la Dumneavoastră"*. Dacă n-ar fi avut nimic de ascuns, Maiorescu ar fi trebuit să meargă la Spitalul "Caritatea", împreună cu Matei, să semneze împreună externarea lui Eminescu, urmând, în mod firesc, ca familia să se ocupe în continuare de sănătatea lui. Dar, în acest moment, Maiorescu a intrat în panică, văzându-şi planul în pericol. Nu răspunde la scrisoarea lui Matei, ci, din contră, începe o campanie de denigrare a acestuia, încercând să oprească externarea lui Eminescu. Despre această denigrare aflăm mai întâi, din scrisoarea Clarei Maiorescu către Emilia Humpel, în care îi spune acesteia ce a aflat de la soţul său: *"Eminescu are un frate ofiţer, care e ţicnit; deunăzi a fost şi a vrut să-l scoată dela Soutzo, şi să-l ia la ţară"*. Matei, însă, ca ofiţer al armatei, cunoştea bine legile şi, văzând că Maiorescu nu-i răspunde, se adresează Tribunalului pentru a afla dacă există o sentinţă privind internarea, primind, în 23 iulie 1883, un răspuns edificator: *"Am onoarea a vă înainta reclamaţia aceasta în original, petiţiunea D-lui locotenent Eminovici, înregistrată la nr. 5750/83, comunicându-vă în acelaşi timp că până în prezent nu s-a luat de acest tribunal nici o dispoziţiune pentru punerea sub interdicţie a fratelui Mihail Eminescu, aceasta spre facerea celor de cuviinţă"*. Un exemplar al acestei adrese ajunge şi la Prefectul Poliţiei Capitalei. Efortul lui Matei nu a fost în zadar, căci în acest fel face ca rolul Poliţiei şi Justiţiei în cazul Eminescu să se încheie. Din documente, ştim că iniţial se urmărea ca internarea poetului să fie rezultatul unei condamnări penale, care l-ar fi ţinut în spital până când expira termenul din sentinţă. Că lucrurile stau aşa, o demonstrează faptul că, pe numele lui Eminescu, s-a deschis la Parchet Dosarul nr. 968/83.

Prima filă din dosar este *Procesul-verbal* încheiat după ridicarea lui Eminescu de la Mitraşevschi, iar următoarea *Certificatul medical* emis de dr. Şuţu abia în 5 iulie 1883, în care acesta scrie că Eminescu *"este atins de alienaţie mintală în*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

forma «manie acută», stare care reclamă o căutare serioasă la un stabiliment special", un diagnostic departe de adevăr, care ar trebui să-l scoată pe Şuţu de pe lista medicilor, fiind mai normal să fie alături de Mengele. Mai ales că azi avem dovada că el acceptase, în 28 iunie 1883, internarea lui Eminescu încă de la ora 8 (fără măcar să-l vadă!) la simpla cerere a lui Maiorescu şi Simţion. Pentru slugărnicia sa, fratele lui Şuţu era gata să intre în guvern, după cum aflăm din *"Însemnările..."* lui Maiorescu din 26 februarie 1884. Şuţu spunea mereu că Eminescu nu se mai face bine, după cum aflăm de la Livia Maiorescu, care-i scrie mătuşii sale, Emilia Humpel: *"Soutzo crede că nu prea e speranţă de îndreptare"*, aflând, desigur, acest diagnostic de la tatăl său, Titu Maiorescu. De altfel, suntem siguri că, după acţiunea demarată de Matei Eminovici, pentru eliberarea fratelui său, s-a pus la cale *Planul B: Maiorescu-Şuţu*, care urma să aibă un scenariu diabolic. După ce Şuţu i-a administrat un tratament extrem de dur, specific bolnavilor incurabili, care ar fi distrus pentru totdeauna mintea unui om perfect sănătos, Eminescu urma să fie dus la o clinică din Austria, pentru a se putea spune că s-a făcut tot ce se putea pentru a-l însănătoşi. După o vreme, urma să fie readus în ţară şi aruncat definitiv într-un ospiciu, ca fiind definitiv pierdut. Oricât ar părea de fantasmagorice, semnele acestui plan se întâlnesc în multe documente. Exemplificăm aici doar cu scrisoarea lui Maiorescu, din 8 octombrie 1883, pe care i-o trimite lui George Eminovici, tatăl poetului: *"am hotărât cu toţi cei de aici, să-l trimitem pe cheltuiala noastră la Institutul de alienaţi din Viena şi să-l lăsăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venit să-l aşezăm la Golia sau la Mărcuţa, ca pe un bolnav fără leac"*. Vom reveni, însă, asupra acestui plan. Al treilea document din Dosarul 968/83 era cererea de *Curatelă*, pe care Prim-procurorul o solicită Tribunalului, prin care urma să se decidă decăderea din drepturi a lui Eminescu! Aceasta era ultima treaptă a existenţei omeneşti a poetului, căci, dacă s-ar fi dat sentinţa, din acel moment el urma să devină o legumă până la sfârşitul vieţii! Din fericire, intervenţia lui Matei Eminovici, s-a dovedit decisivă şi a dus la stoparea acţiunii, punându-se capăt ilegalităţilor comise până atunci de autorităţile statului.

Aşadar, Şuţu acţiona doar la ordinele lui Maiorescu, deşi normal era ca, atunci când familia s-a interesat de starea bolnavului Eminescu, să discute doar cu ei orice proiect care-l viza şi, fără acordul acesteia, să nu facă nimic, nici măcar să-i administreze un tratament ce ar fi putut deveni periculos. Când Poliţia şi Justiţia ajung la concluzia că documentele de la dosar nu arată că Eminescu ar fi un pericol public, şi după intervenţia lui Matei Eminovici, care dorea să-l ia acasă pe bolnav, complotiştii lui Maiorescu intră în panică, aşa cum spuneam mai sus, căci, un Eminescu însănătoşit, ar fi putut să-şi aducă aminte ce s-a întâmplat cu el în 28 iunie 1883! Am văzut că Maiorescu nu a răspuns scrisorii de bun-simţ pe care i-o trimisese Matei şi a început denigrarea acestuia. Văzând că nu primeşte răspuns, Matei s-a dus însă acasă la Maiorescu, pe care nu-l bănuia de gânduri necurate, dar nici nu-l considera membru al familiei ca să lase totul pe seama lui. Habar nu avea că, doar cu puţin timp înainte, tatăl său abia plecase din acelaşi loc! Aflăm toate astea din însemnarea lui Maiorescu din data de 14 august 1883, ziua când l-a vizitat *"un minut"* pe Eminescu! Iată textul: *"Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) şi după aceea fratele său, locotenentul, care s'a folosit de această ocazie spre a-şi anexa ceasornicul alienatului său frate"*. Ce putem să înţelegem din această notiţă? Că Maiorescu, temându-se de acţiunile întreprinse de Matei, a încercat să şi-l apropie pe tatăl acestuia, care, conform legii, avea întâietate la decizia privind scoaterea lui Eminescu din ospiciu. Se pare că pe bătrân l-a convins că fiul său este pe mâini bune şi s-au pus pe povestit *"anecdote din societatea moldovenească de odinioară"*. Amănunte despre această vizită aflăm din scrisoarea pe care Maiorescu i-o va trimite bătrânului tată în 8 octombrie 1883, unde îi aminteşte de discuţia avută în Bucureşti: *"Cu prilejul venirii D-stre la Bucureşti ne-aţi declarat, că lăsaţi asupra noastră toată îngrijirea materială şi morală pentru nenorocitul D-stră fiu. Cu toate aceste, m-am crezut dator a vă da de ştire despre cele de mai sus"*. Prin "cele de mai sus", Maiorescu se referea la proiectata plecare a lui Eminescu la Viena şi, în acest fel, îl lua aliat pe George Eminovici, ca şi când împreună deciseseră rămânerea poetului în ospiciile de nebuni! În schimb, pe Matei, care vroia să-l aducă acasă pe Eminescu, continuă să-l denigreze, acuzându-l că scopul vizitei acestuia n-ar fi fost altul decât să ia ceasul de aur, pe care poetul îl avea în lada cu manuscrise, de care acesta avea să întrebe în scrisoarea ce i-o va trimite lui Chibici în 12 ianuarie 1884! Dar lada lui Eminescu rămăsese la Slavici acasă. Cum ajunsese ea, fără acordul nimănui, în posesia lui Maiorescu? Şi mai târziu, Matei era criticat de Maiorescu, de pildă în răspunsul dat Harietei Eminovici, în 14 martie 1884, unde răstălmăceşte realitatea, pe care sora lui Eminescu n-o cunoştea: *"m-am mirat, cum de nu m-a întrebat nimeni din familia lui despre soarta şi întreţinerea lui, de când este trimes de noi, în Viena. Nu-mi pot explica această indiferenţă a familiei; mai ales găsesc inexplicabil pe fratele său, ofiţerul"*. Care indiferenţă, când se ştie că şi Matei, şi George Eminovici au vrut să-l aducă pe fratele, respectiv fiul lor acasă, iar Maiorescu i-a convins că e mai bine să rămână în spital? Dar acesta era Maiorescu cu adevărat: duplicitar, avid după avantaje personale, fiind în stare să sacrifice tot, numai să-i fie lui bine! De fapt, ce avea Maiorescu cu Matei Eminovici? Se temea să nu-i strice planurile sau era îngrijorat că îi şifonează gloria de a fi prietenul lui Eminescu, singurul care l-a îngrijit în timpul bolii, lucru de care a profitat şi în timpul vieţii, şi postum?

Dacă Matei, fratele poetului, sau tatăl acestuia, George Eminovici ar fi insistat în exercitarea drepturilor lor, poate că Eminescu ar fi fost salvat în ultima clipă din ghearele complotului pus la cale de Maiorescu.

Matei, însă, ca ofiţer al armatei, cunoştea bine legile şi, văzând că Maiorescu nu-i răspunde, se adresează Tribunalului pentru a afla dacă există o sentinţă privind internarea, primind, în 23 iulie 1883, un răspuns edificator: *"Am onoarea a vă înainta reclama aceasta în original, petiţiunea D-lui locotenent Eminovici, înregistrată la nr. 5750/83, comunicându-vă în acelaşi timp că până în prezent nu s-a luat de acest tribunal nici o dispoziţiune pentru punerea sub interdicţie a fratelui Mihail Eminescu, aceasta spre facerea celor de cuviinţă"*. Un exemplar al acestei adrese ajunge şi la Prefectul Poliţiei Capitalei. Efortul lui Matei nu a fost în zadar, căci în acest fel face ca rolul Poliţiei şi Justiţiei în cazul Eminescu să se încheie. Din documente, ştim că iniţial se urmărea ca internarea poetului să fie rezultatul unei condamnări penale, care l-ar fi ţinut în spital până când expira termenul din sentinţă. Că lucrurile stau aşa, o demonstrează faptul că, pe numele lui Eminescu, s-a deschis la Parchet Dosarul nr. 968/83.

Prima filă din dosar este *Procesul-verbal* încheiat după ridicarea lui Eminescu de la Mitraşevschi, iar următoarea *Certificatul medical* emis de dr. Şuţu abia în 5 iulie 1883, în care acesta scrie că Eminescu *"este atins de alienaţie mintală în*

forma «manie acută», stare care reclamă o căutare serioasă la un stabiliment special", un diagnostic departe de adevăr, care ar trebui să-l scoată pe Şuţu de pe lista medicilor, fiind mai normal să fie alături de Mengele. Mai ales că azi avem dovada că el acceptase, în 28 iunie 1883, internarea lui Eminescu încă de la ora 8 (fără măcar să-l vadă!) la simpla cerere a lui Maiorescu şi Simţion. Pentru slugărnicia sa, fratele lui Şuţu era gata să intre în guvern, după cum aflăm din *"Însemnările..."* lui Maiorescu din 26 februarie 1884. Şuţu spunea mereu că Eminescu nu se mai face bine, după cum aflăm de la Livia Maiorescu, care-i scrie mătuşii sale, Emilia Humpel: *"Soutzo crede că nu prea e speranţă de îndreptare"*, aflând, desigur, acest diagnostic de la tatăl său, Titu Maiorescu. De altfel, suntem siguri că, după acţiunea demarată de Matei Eminovici, pentru eliberarea fratelui său, s-a pus la cale *Planul B: Maiorescu-Şuţu*, care urma să aibă un scenariu diabolic. După ce Şuţu i-a administrat un tratament extrem de dur, specific bolnavilor incurabili, care ar fi distrus pentru totdeauna mintea unui om perfect sănătos, Eminescu urma să fie dus la o clinică din Austria, pentru a se putea spune că s-a făcut tot ce se putea pentru a-l însănătoşi. După o vreme, urma să fie readus în ţară şi aruncat definitiv într-un ospiciu, ca fiind definitiv pierdut. Oricât ar părea de fantasmagorice, semnele acestui plan se întâlnesc în multe documente. Exemplificăm aici doar cu scrisoarea lui Maiorescu, din 8 octombrie 1883, pe care i-o trimite lui George Eminovici, tatăl poetului: *"am hotărât cu toţi cei de aici, să-l trimitem pe cheltuiala noastră la Institutul de alienaţi din Viena şi să-l lăsăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venit să-l aşezăm la Golia sau la Mărcuţa, ca pe un bolnav fără leac"*. Vom reveni, însă, asupra acestui plan. Al treilea document din Dosarul 968/83 era cererea de *Curatelă*, pe care Prim-procurorul o solicită Tribunalului, prin care urma să se decidă decăderea din drepturi a lui Eminescu! Aceasta era ultima treaptă a existenţei omeneşti a poetului, căci, dacă s-ar fi dat sentinţa, din acel moment el urma să devină o legumă până la sfârşitul vieţii! Din fericire, intervenţia lui Matei Eminovici, s-a dovedit decisivă şi a dus la stoparea acţiunii, punându-se capăt ilegalităţilor comise până atunci de autorităţile statului.

Aşadar, Şuţu acţiona doar la ordinele lui Maiorescu, deşi normal era ca, atunci când familia s-a interesat de starea bolnavului Eminescu, să discute doar cu ei orice proiect care-l viza şi, fără acordul acesteia, să nu facă nimic, nici măcar să-i administreze un tratament ce ar fi putut deveni periculos. Când Poliţia şi Justiţia ajung la concluzia că documentele de la dosar nu arată că Eminescu ar fi un pericol public, şi după intervenţia lui Matei Eminovici, care dorea să-l ia acasă pe bolnav, complotiştii lui Maiorescu intră în panică, aşa cum spuneam mai sus, căci, un Eminescu însănătoşit, ar fi putut să-şi aducă aminte ce s-a întâmplat cu el în 28 iunie 1883! Am văzut că Maiorescu nu a răspuns scrisorii de bun-simţ pe care i-o trimisese Matei şi a început denigrarea acestuia.

Văzând că nu primeşte răspuns, Matei s-a dus însă acasă la Maiorescu, pe care nu-l bănuia de gânduri necurate, dar nici nu-l considera membru al familiei ca să lase totul pe seama lui. Habar nu avea că, doar cu puţin timp înainte, tatăl său abia plecase din acelaşi loc! Aflăm toate astea din însemnarea lui Maiorescu din data de 14 august 1883, ziua când l-a vizitat *"un minut"* pe Eminescu! Iată textul: *"Acum 2 zile a fost la mine tatăl său (anecdote din societatea moldovenească de odinioară) şi după aceea fratele său, locotenentul, care s'a folosit de această ocazie spre a-şi anexa ceasornicul alienatului său frate"*. Ce putem să înţelegem din această notiţă? Că Maiorescu, temându-se de acţiunile întreprinse de Matei, a încercat să şi-l apropie pe tatăl acestuia, care, conform legii, avea întâietate la decizia privind scoaterea lui Eminescu din ospiciu. Se pare că pe bătrân l-a convins că fiul său este pe mâini bune şi s-au pus pe povestit *"anecdote din societatea moldovenească de odinioară"*. Amănunte despre această vizită aflăm din scrisoarea pe care Maiorescu i-o va trimite bătrânului tată în 8 octombrie 1883, unde îi aminteşte de discuţia avută în Bucureşti: *"Cu prilejul venirii D-stre la Bucureşti ne-aţi declarat, că lăsaţi asupra noastră toată îngrijirea materială şi morală pentru nenorocitul D-stră fiu. Cu toate aceste, m-am crezut dator a vă da de ştire despre cele de mai sus"*. Prin "cele de mai sus", Maiorescu se referea la proiectata plecare a lui Eminescu la Viena şi, în acest fel, îl lua aliat pe George Eminovici, ca şi când împreună deciseseră rămânerea poetului în ospiciile de nebuni! În schimb, pe Matei, care vroia să-l aducă acasă pe Eminescu, continuă să-l denigreze, acuzându-l că scopul vizitei acestuia n-ar fi fost altul decât să ia ceasul de aur, pe care poetul îl avea în lada cu manuscrise, de care acesta avea să întrebe în scrisoarea ce i-o va trimite lui Chibici în 12 ianuarie 1884! Dar lada lui Eminescu rămăsese la Slavici acasă. Cum ajunsese ea, fără acordul nimănui, în posesia lui Maiorescu? Şi mai târziu, Matei era criticat de Maiorescu, de pildă în răspunsul dat Harietei Eminovici, în 14 martie 1884, unde răstălmăceşte realitatea, pe care sora lui Eminescu n-o cunoştea: *"m-am mirat, cum de nu m-a întrebat nimeni din familia lui despre soarta şi întreţinerea lui, de când este trimes de noi, în Viena. Nu-mi pot explica această indiferenţă a familiei; mai ales găsesc inexplicabil pe fratele său, ofiţerul"*. Care indiferenţă, când se ştie că şi Matei, şi George Eminovici au vrut să-l aducă pe fratele, respectiv fiul lor acasă, iar Maiorescu i-a convins că e mai bine să rămână în spital? Dar acesta era Maiorescu cu adevărat: duplicitar, avid după avantaje personale, fiind în stare să sacrifice tot, numai să-i fie lui bine! De fapt, ce avea Maiorescu cu Matei Eminovici? Se temea să nu-i strice planurile sau era îngrijorat că îi şifonează gloria de a fi prietenul lui Eminescu, singurul care l-a îngrijit în timpul bolii, lucru de care a profitat şi în timpul vieţii, şi postum?

Dacă Matei, fratele poetului, sau tatăl acestuia, George Eminovici ar fi insistat în exercitarea drepturilor lor, poate că Eminescu ar fi fost salvat în ultima clipă din ghearele complotului pus la cale de Maiorescu.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Alte aberaţii despre Eminescu

Niciodată nu mi-a fost dat să citesc mai multe aberaţii despre Eminescu decât în ultimii ani. Trăind într-o aparentă libertate a cuvântului, fiecare se simte chemat să-şi spună părerea, care părere arareori se-ntâmplă să fie izvorâtă din cutremurul personal al nervilor şi cel mai adesea e una de împrumut, cu priză la centrele de opinie aflate în graţiile puterii. Cine nu e liber în forul său interior zadarnic se iluzionează că e liber.

Aflat pe undeva prin Portugalia, onorabilul profesor Mihai Zamfir s-a gândit că e momentul să fie şi el în vogă, trimiţând "României literare" nişte „scrisori" (viclene) era să zic, aidoma lui Milescu Spătarul către Constantin Basarab, după voia cronicarului. Şi cum astăzi e de mare ruşine să mai zici o vorbă bună despre poet, dl Mihai Zamfir face noi dezvăluiri senzaţionale despre „cazul Eminescu" menite să-l înfunde şi să-l compromită în ochii românilor pe nenorocit.

Trăsătura capitală a poetului ar fi fost o nemărginită obtuzitate faţă de nou. Se reia, desigur, teza veche a conservatorismului eminescian. Dar aplicată, de astă dată, la concepţia despre literatură. Poetul s-ar fi opus cu înverşunare oricărei deschideri către modernitate. A stat cu privirea numai spre trecut, spre India arhaică, spre Platon, spre Dante, spre Kant, ajungând, cel mult, la Goethe (parţial), la Novalis la Holderlin, Shelley sau Keats, rămânându-i străin romantismul francez („nu vom regăsi la el decât vagi ecouri hugoliene"). Mare păcat! Eminescu i-a refuzat pe Baudelaire, pe Lautreamont, pe Rimbaud şi chiar pe Heine. Nu i-a citit pe Corducci şi pe Pascali, pe Dostoievski şi pe Tiutcev. Ignoranţă totală: „...substanţa şi sensul evoluţiei poeziei europene contemporane i-au rămas funcţiarmente străine" (Eminescu, 1), în România literară, nr. 26/1999, p. 23).

Dar Eminescu a fost atât de închis în sine, încât nici literatura română contemporană nu i-a stat la îndemână: „Nici măcar poezia contemporană românească n-a constituit pentru el o veritabilă preocupare". A ratat înţelegerea „poeziei sociale protestatare de la "Contemporanul", clasicismul crepuscular al lui Alecsandri, modernismul românesc la primii săi paşi prin şcoala "Literatorului" – ele se petreceau parcă pe o altă planetă, la care Eminescu nu-şi dorea nici măcar un acces ocazional" (ibidem).

Rareori am întâlnit atâta rea credinţă la un pretins istoric şi critic literar. Mă întreb de ce n-o fi ştiind oare Mihai Zamfir că Eminescu îl cunoştea pe Edgar Poe (recunoscut precursor al modernităţii), pe Mark Twain, că în lirica lui se găsea surprinzătoare accente baudelairene, chiar dacă nu l-a frecventat pe Baudelaire, că are intuiţia heterogeniei eului chiar înaintea lui Rimbaud, că îl cunoştea prea bine pe Alecsandri, că era edificat asupra începuturilor modeste ale lui Macedonski etc...!

Mihai Zamfir vorbeşte ca şi cum n-ar şti că simbolismul ca atare a ajuns la conştiinţa de sine abia prin manifestul din 1886 al lui Jean Moreas. Imaginea modernităţii pe care o avem noi azi despre scriitorii pomeniţi de domnia sa este creaţia secolului al XX-lea şi de mulţi ani eminescologia îl include pe Eminescu (argument) printre fondatorii conceptului modern de poezie, dincolo de eticheta convenţională de „ultim mare romantic". George Munteanu vorbea de triada precursoare: Poe, Baudelaire, Eminescu; I. Constantinescu, în numeroase studii şi articole, a demonstrat consubstanţialitatea estetică şi vizionară cu Rimbaud; eminescologia occidentală a confirmat şi întărit modernitatea eminescianismului (de la Roşa del Conte şi Giuseppe Ungaretti până la Jean Louis Courriol şi Svetlana Paleologu-Matta). Am dat doar câteva exemple. Dar ceea ce-i azi un adevăr evident, pentru Mihai Zamfir şi alţi comentatori de ocazie, nededaţi cu studiul, rămâne o mare taină rezolvată dintr-o simplă măzgălitură de condei. El ţine morţiş, să reia o mai veche teză aberantă a sa că noi, românii, îl preţuim pe Eminescu, deoarece şi noi, în masă, suntem nişte retardatari şi trăim nu în secolul al XX-lea, ci în cel de al XIX-lea alături de Eminescu. Am fi pradă unei „mentalităţi primitive" şi unei „obsesii maladive". Aţi ghicit: obsesia maladivă e acelaşi Eminescu.

Spiritul de contradicţie al lui Mihai Zamfir este absolut cuceritor. În acelaşi text el susţine că Eminescu n-a fost capabil să ţină pasul cu secolul al XIX-lea, stând cu faţa spre un trup revolut (în atemporalitate, cum zice criticul), şi tot aici se trezeşte zicând: „Eminescu a absorbit ca nimeni altul spiritul secolului al XIX-lea, în ceea ce a avut mai complex şi mai variat". De ce are nevoie de această răsucire de 180°? Pentru a constata că România, în integritatea ei, a rămas înţepenită în secolul trecut: „Or, România a rămas din multe puncte de vedere în secolul trecut. Eminescu e destinat să ne reprezinte emblematic tocmai pentru că noi înşine nu am reuşit să ne separăm de secolul romantismului". Vorbe de clacă. România a evoluat în istoria secolului al XX-lea şi dacă dl Mihai Zamfir n-a băgat asta de seamă nu e vina României şi nici a lui Eminescu. În fantezismul său debordant, Mihai Zamfir se contrazice iarăşi, recunoscând că personalităţi, precum Nicolae Iorga, T. Arghezi, Lucian Blaga, C. Brâncuşi, Mircea Eliade, Eugen Ionescu şi Emil Cioran au fost, totuşi, oameni ai secolului al XX-lea şi, în consecinţă, pe ei trebuie să-i avem ca model, nu pe Eminescu. Îmi pare rău să-i amintesc, dar aceste personalităţi, cu o singură excepţie, l-au avut ca model pe M. Eminescu, sunt produse majore ale eminescianismului, în perspectiva celebrei profeţii a lui T. Maiorescu, din finalul studiului Eminescu şi poeziile lui (1889). Maiorescu nu l-a condamnat pe poet să nu iasă din secolul său, dimpotrivă, ştia că secolul al XIX-lea e prea mic pentru o personalitate de talia lui Eminescu. Maio-rescu îl considera, argumentat, „om al timpului modern cu o cultură la nivelul celei europene a timpului". Publicistica îl arată pe Eminescu profund implicat în istoria concretă a României şi Europei, iar nu un paseist visător, cum mai crede Mihai Zamfir, când vorbeşte de respingerea de către poet „a temporalului imediat" şi de „opţiunea sa pentru atemporal şi indeterminare cronologică".

În „indeterminare cronologică" pare să hiberneze spiritul lui Mihai Zamfir care, se vede treaba, n-a găsit timpul lecturii celor 16 volume, din opera poetului şi, desigur, nici pentru parcurgerea imensei literaturi critice despre personalitatea lui Eminescu. Şi atunci, vorba unui „dilematic", nu ai obiect, Mihai Zamfir debitează enormităţi după ureche, neştiind, că poetul, că urechea ne minte şi ochiul ne-nşală. Asemenea pescuit în ape tulburi n-are a face nimic cu ştiinţa, ci trimite la nebuloase resorturi politico-ideologice. Ţinta nu e greu de descifrat.

TEODOR CODREANU

Eterna Creangă de Aur

Un prieten scriitor şi editor mi-a adus în dar o carte: "Antologia basmului cult românesc", două volume însumând peste 1.150 de pagini, apărută la Editura Grai şi Suflet – Cultura Naţională, sub îngrijirea regretatului poet şi editor Ioan "erb. Sunt adunate aici şi oferite cititorului de toate vârstele cele mai frumoase basme ale românilor, culese şi prelucrate de autori celebri: Alecsandri, Odobescu, Eminescu, Creangă, Slavici, Caragiale, Delavrancea, Coşbuc. Mi-a aşezat cele două volume în braţe, calm, tăcut, cu o semnificaţie a gestului aproape ritualică, dar într-un fel şi complice, ştiindu-mi dragostea pentru această inestimabilă comoară de frumuseţe şi înţelepciunea care este Basmul. Un fior de înaltă bucurie mi-a străbătut fiinţa. Ţineam la piept cutia cu mărgăritare a Cenuşăresei?!

O punte s-a ivit peste timp şi am plonjat de pe ea în atemporalitatea copilăriei lumii, pe tărâmul tinereţii-fără-de-bătrâneţe şi al vieţii-fără-de-moarte. Acolo, maica, încă tânără, mă adună din risipirea jocului fără miez, ne aşezăm pe pragul de piatră al împărăţiei pitice şi cu mişcări aproape imponderabile deschide cartea cu poveşti. La zece paşi de noi curge fluviul cel mare al Europei, Dunărea, altă mare poveste.

Pe celălalt mal se desfăşoară în praguri de înălţimi şi culori cele trei păduri fantastice: de aramă, de argint, de aur. Tatălui meu un ochi îi râde şi altul îi plânge pentru că are trei fete, eu sunt singurul fecior şi nu ştie cât de bărbat voi fi să-i duc mai departe împărăţia. Să mă încerce, îmi cere să-i aduc un ulcior cu apă vie din fântâna fermecată a Zânei Zorilor. Trec fluviul înotând numai cu braţul drept, pentru că în cel stâng îmi ţin hainele sus, sus, să nu se ude; le îmbrac după ce ajung pe celălalt mal, mă lupt cu vâlvele pădurilor, le prefac în cai năzdrăvani şi plec la drum. Murgul mă poartă în şaua de aur ca vântul, ca gândul, ca dorul ori ca blestemul. În lupta mea cu Statu-Palmă-Barbă-Cot, cu căpcăunii, cu pândarul cel cu un singur ochi în frunte mi-i iau prieteni şi mă bizui pe Setilă, fiul secetei, pe Flămânzilă, cel ce mănâncă brazdele a 24 de pluguri şi strigă că moare de foame, pe Gerilă, vestitul Ochilă, frate cu Orbilă, pe Păsări-Lăţi-Lungilă, Strâmbă-Lemne şi Sfarmă-Pietre, pe Ivan Turbincă şi genialul Păcală, pe zâne şi crăiese. Străbat spaţiul frigului până la Sfânta Miercuri, pustiul de foc al Sfintei Joi şi îmi culc o noapte capul în poala Sfintei Vineri.

Mă apropii tot mai mult de fântâna cu apă vie a Zânei Zorilor. Scot de la brâu fluierul cel fermecat, cânt din fluier, Sfânta Duminică îmi culege şi-mi dă în dar o poală de somnoroasă, şi Zâna Zorilor, cu întreaga ei suită de pândari şi zâne-pajere, coboară în somn adânc. O sărut dulce şi o las în leaganul ei de aur să viseze pe Făt-Frumos. Îmi umplu ulciorul cu apă vie din fântâna cu apă vie, păstrată în doagele ei din moşi şi strămoşi, pentru că aşa a fost lăsat să rămână, şi mă întorc spre pragul dintâi. Murgul mă întreabă: cum vrei să te port stăpâne?

Iar eu îi răspund: nu ca vântul, nu ca gândul, nu ca dorul, nu ca blestemul, ci mai iute de cum trece fericirea.

Dar casa cu prispă de piatră nu mai este, a împins-o lama unui buldozer în Dunăre. Împăratul a murit demult, iar Dulcea, care îmi descifra cartea cu poveşti, e o porumbiţă albă care vine în fiecare dimineaţă la fereastra camerei în care scriu propriul meu basm şi-mi bate cu ciocul în geam. Îi zâmbesc complice, ea îmi ia zâmbetul ca pe o merindă din boabe de aur şi dispare în atemporalitatea din care s-au fost ivit.

Şi vraja piere.

Calea către apa de vie a durat o clipă sau o veşnicie?

Nu mă mai interesează numărul anilor, deoarece timpul basmului nu mai este o relaţie matematică, ci una a fascinaţiei modelatoare, a intensităţii trăirilor ce le-am fost trăit. Şi apa vie, unde e apa vie?

Iat-o aici. În fântâna inimii, esenţă a unei mari iubiri, în care se însumează virtuţile dobândite la capătul acestei iniţiatice călătorii. Astfel te poţi aşeza pe tronul propriei tale împărăţii.

NICOLAE GRIGORE MĂRĂ"ŞU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Patibularul Patapievici

POLEMOS

"Dacă vom avea bunul simţ să renunţăm la orgolii şi să apelăm la mintea inimii noastre, vom realiza că nevoia de Patapievici este la fel de firească precum nevoia de bucurie" scrie Marius Vasileanu în articolul "Nevoia de Patapievici" publicat în cotidianul ADEVĂRUL din 17 Decembrie 2005.

Este suficient să citeşti numai fraza de mai sus şi să-şi dai seama ce fel de publicist este Marius Vasileanu. Ideea articolului are un scop şi e directă: Patapievici e genial şi cine nu-l consideră aşa este un rău sau prost ! Simplu. În cele câteva zeci de rânduri, autorul îi lustruieşte pantofii lui Patapievici cu crema minţii sale literare. Îi aranjează frizura şi papionul la cotele superlativului omagialului dâmboviţean! Ce nu face un publicist pentru un ban, mai ales într-o economie de piaţă ca cea a presei neschimbate din Piaţa Scânteii. Citatul de mai sus este elocvent; cititorul să renunţe la ale lui - orgoliile ţin de ego-ul fiecăruia iar bunul simţ nu prea le poate stăpâni – şi în loc să gândească normal, cu creierul, să treacă la mintea celei mai desăvârşite pompe biologice ca să fie bucuros !

Nu am să înşir toate elogiile şi glorificarea pe care Marius Vasileanu (MV) le aduce Patibularului Patapievici (HRP) pentru că omul în capitalism e liber să-şi atingă interesele pe orice cale, dar am să mă opresc la comentariile pe care le-au făcut cititorii în micul for care s-a iscat pe marginea articolului său. Vă rog să urmăriţi pe Internet. Primul lucru, marea majoritate a cititorilor nu au nevoie de Patapievici. Punct.

1 - IM scrie: "N-are nimeni nevoie de P.!"

2 - Gil scrie: "eu nu am nevoie de el" şi adaugă: "Morga ta şi grimasele tale nu mă interesează. Nici degetul îndreptat acuzator peste tot, fără nici o soluţie concretă ..."

3 - V. scrie "o ...nevoie de Patapievici" în care îl compară cu una dintre nevoile fiziologice ale tubului digestiv, care a "apărut pe drumul lăturalnic al istoriei acestei perioade" apoi îl compară cu un muşuroi urât mirositor, din care autorul articolului ia cu degetul..."...minunându-se de gustu-i sublim ...".

4 - T. scrie "Patapievici un cretin antiromân".

De ce este aşa de intrigat Domnul T, pentru că şi-a adus aminte cum a denigrat HRP poporul român în volumul "Politice". Acum le primeşte înapoi în aceaşi măsură. E liber şi Domnul T, nu?

5 - I. scrie "D-le Marius Vasileanu, nu şi-e ruşine d-le să vii cu asemenea articol, cu cât te-a plătit H. R. Patapievici să vii cu asemenea porcărie. Ai citit vreodată ce scrie acest rebut uman despre poporul român?" Bună întrebarea Domnului I. Aşteptăm răspuns.

6 – Domnul LA vine de asemenea cu multe întrebări, printre care şi "De ce 23 de milioane de români sunt omuleţi patibulari?" La această întrebare ar trebui să răspundă direct, în public sau pe sticla televizorului, de care nu se mai desprinde, HRP, directorul Institutului Cultural Român!! A scris şi a publicat această blasfemie la adresa românilor când era major şi vaccinat, nu avea scutire medicală de handicapat mintal, din contra MS susţin că beneficiază de: "intuiţia, inteligenţa, autenticul şi pertinenţa unor raţionamente tari, care-l ridică la înălţimea marilor gânditori ai cetăţii. "Dacă e aşa, să iasă în agora cu români şi să le spună de ce sunt ei omuleţi patibulari!! Să aibă odată acest curaj cetăţenesc, iar dacă nu-l are să se retragă din viaţa culturală românească pe care şi aşa a catalogat-o second class culture. Să emigreze într-o ţară cu first class culture, să vedem şi noi ce salar şi deplasări prin lume va primi pentru logoreea lui.

7 - Domnul AM îl consideră "un adevărat papiţoi de la Oxford" care nu depăşeşte cotidianul şi niciodată nu va fi un "ziditor". Bineînţeles are dreptate, dar pe malul bucureştean al Dâmboviţei este o veche îndeletnicire a unor condeieri să creeze ziditori din papiţoi!! Din trecut aveţi exemple câte vreţi, azi sunt la modă cei patru boieri ai minţii: HRP, Pleşu, Liiceanu şi Cărtărescu!! În rest secetă mare!!

8 - Celor care tot întreabă tendenţios dacă "l-au citit integral pe P" un forumist răspunde cu o întrebare "l-au citit integral pe Haşdeu ... Pârvan ...Blaga..." De când şi până când, toată ziua-bună-ziua să citim şi să ascultăm la TV numai pe cei patru boieri ai minţii. Cultura românească are cu adevărat valori şi ziditori de talie mondială, fiindcă nu suntem un popor târât cum ne consideră şi a scris despre noi HRP. Din nou trebuie să îngropăm valorile culturii româneşti, că pe vremea dominaţiei sovietice, să facem loc altor "boieri ai minţii" şi lefegiilor lor?!?

În anul 2004, nu în 1990, HRP ne-a indicat să-l îngropăm şi pe Mihai Eminescu dacă vrem să intrăm în UE! Din nou să jerfim cei românesc!! Ce altă naţie din lume mai face asemenea jerfă la începutul acestui mileniu?!? Să ne răspundă MV şi HRP!!

9 – Şi pentru că veni vorba de câţi dintre noi, omuleţii patibulari- târâţi, l-am citit sau nu pe HRP un forumist, D de P îl consideră un filosof acceptabil, dar îi reproşează că "a scris o carte cam jignitoare la adresa poporului român" după care spune franc "aş putea supravieţui şi fără opera lui". Mă rog, opinia sa, deşi mie mi se pare foarte dramatic ales cuvântul supravieţui în acest caz. Hai să fim mai modeşti şi raţionali: câţi oameni în lume trăiesc "bine-merci" fără să aibă nevoie de filosofi? Câţi oameni în lume fac facultatea de filosofie şi câţi dintre aceştia cu adevărat devin filosofi. Procente cu zero -virgulă - zero în faţă!! În cazul lui HRP, specialiştii consideră că e prematur să fie etichetat filosof, lipseşte opera filosofică propriu-zisă. Şi chiar dacă ar fi una patapieviciană, nu ar influenţa dramatic existenţa omuleţilor patibulari-târâţi care nu pot alcătui un popor fiind o turmă, din care publicistul MV încearcă să scape plătind o indulgenţă grasă ("nevoia de Patapievici"). Noi, ceilalţi, care întâmplător i-am citit denigrările şi defăimările aduse neamului nostru, ţării noastre avem obligaţia morală şi dreptuldemocratic să-l acuzăm public, să ne adresăm justiţiei!! În plus să nu ne facem că nu ştim că democraţia are limite, iar libertatea de expresie trebuie gândită şi cântărită în lumea civilizată. Nu am auzit sau citit despre un caz asemănător în Canada, nici în Ungaria, nici în Slovacia. Sunt limite pe care ni le impune buna creştere familiară, educaţia şi bunul simţ social. Respectul faţă de ideile şi valorile altora!!

Bineînţeles, nu toată lumea gândeşte la fel - asta ne-ar mai lipsi să gândim toţi la fel după un program patapievician încărcat cu expresii sau epitete denigratoare la adresa noastră, a românilor – dar cine vrea, cine gândeşte liber va continua protestul şi acuzarea cu dovezi şi argumente pe care le găsesc din abundenţă când e vorba de HRP, căruia "îi e ruşine că e român" (este?) dar nu-i este ruşine să trăiască boiereşte din banii contribuabilor români. Până atunci să ne mai întoarcem din nou la forum.

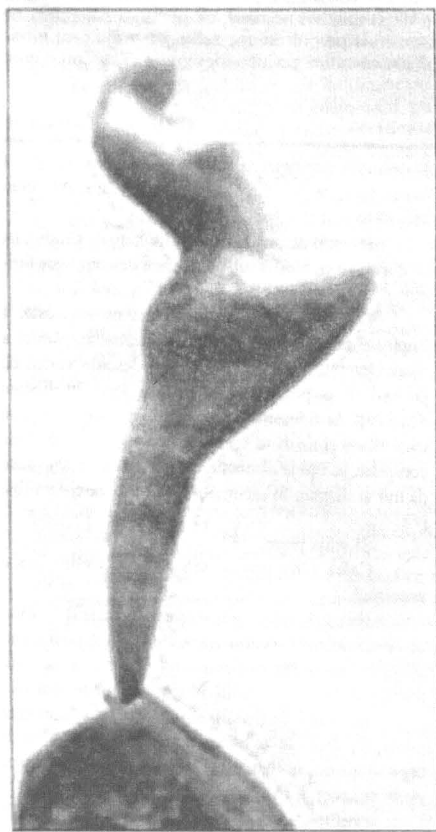
10 - După CT în acest forum ar fi "tot soiul de securişti care-l înjură" (pe HRP, nota mea). De regulă, cei ce îl apără pe HRP, din subiectivism sau interese, calcă în străchinile cu ridicol care-i împroaşcă până sus!! Astfel, şi de la CT aflăm că, sunt tot felul de securişti!! Securişti care înjură, securişti care fură, securişti naţionalişti, securişti stafii care bântuie în Palatul Cotroceni, la tot pasul securişti care împiedecă intrarea noastră în UE. O ţară plină de securişti!! E bine pentru legionari, mai răsuflă şi ei un pic, pentru că până acum toate relele din România veneau numai de la ei!!

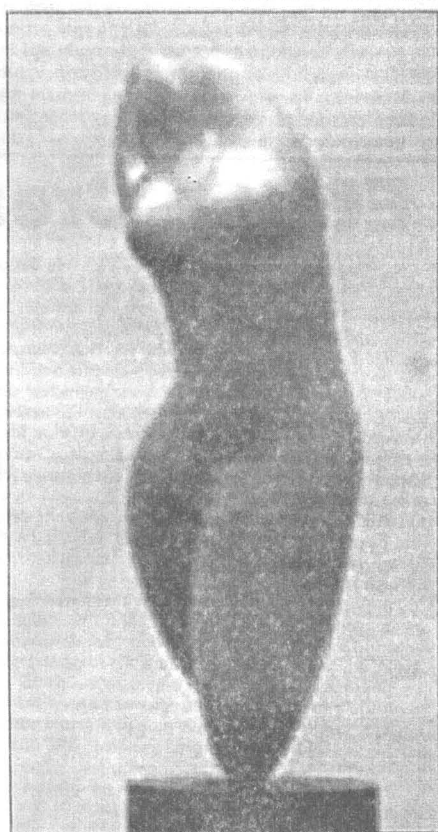
11 - Şi atitudinea forumistelor Anca Păiuş şi Mihaiela Cartis este penibilă. Dânsele îşi dezvăluie identitatea, pentru a şti HRP că îi sunt fidele. Bravo lor, s-au aranjat!! Anul acesta HRP stă pe un buget de două sute de miliarde de lei la ICR!! Are cineva curajul să-l înfrunte pe faţă? Ştie acela ce înseamnă puterea şi averea sau vrea să se sinucidă? Mihaela Cartis va avea un "bonus" mai mare decât cealaltă concurentă la fidelitate, fiindcă scrie: "Iartă-i, domnule Horia Roman Patapievici, că nu ştiu ce fac!". Să cazi grămadă!! Dramatismul este sfâşietor, te cutremură, închizi ochii de teamă şi în faţă şi se proiectează scena unei noi răstigniri. Repede un regizor, bani şi artiste sunt!!

În anul acesta, 2005, am urmărit, luând note, patru forumuri care au dezbătut cazul lui HRP, director al ICR-ului (unul la EvZ, două pe Altermedia România şi acesta de la Adevărul). După analiza lor constat că şaptezeci la sută nu au nevoie de HRP şi îl condamnă pentru ceea ce a scris în volumul "Politice", zece la sută vor să se afle în treabă pe internet la ora aceea şi cincisprezece la sută se dau culţi şi au nevoie de HRP, făcându-i pe ceilalţi inculţi. Cu o variabilitate de plus-minus cinci la sută!!

Mă întreb: dacă sunt atât de instruiţi, de culţi cum se poate ca tocmai de HRP să aibă nevoie? Mă întreb, îmi răspund şi-mi pare rău de ei, fiindcă deşi sunt dispreţuiţi de HRP, îl elogiază, îi ridică un cult al personalităţii, cam cum i-au făcut şi lui Ceauşescu... şi-l apără mercenăreşte, insultând pe cei ce au curajul să spună "boierul minţii e golgoluţ !!" HRP e gol şi dispreţuitor faţă de cele 23 de milioane de omuleţi patibulari-târâţi de pe urma cărora profită din 1990. Bucură-te, Dragă Marius Vasileanu!!

CORNELIU FLOREA
WINNIPEG - CANADA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

INEDIT

O convorbire dintre Traian Filip şi Al. Căprariu - 1987

Vorbind despre casa în care ne aflăm:

- Aici a fost, pe vremuri, înainte de diktat, consulatul Suediei. După aia, au stat aici vreo şapte familii, sus şi jos, că această casă era gândită pentru mai multe persoane, cu o scară interioară. S-a pus în vânzare cu vreo şapte ani în urmă. Cu tupeul meu, m-am dus la primar şi i-am spus: Nu vreţi să goliţi casa asta pentru mine? – Da, mi-a răspuns el, deşi în ultima vreme vă învăluiţi, aşa… Am cumpărat toată casa împreună cu Nae Prelipceanu, poet şi prozator, uneori aiurit, bun prozator; a lucrat la Tribuna mai mulţi ani. Divorţase şi s-a căsătorit cu Denisa Comănescu, poetă. Casa a costat 600.000, reparaţiile vreo 200.000. acum vreo două luni am achitat-o. Spunea Esenin: „poeţilor parale nu li se dau deloc".

Dacă mă lăsaţi, pun versurile alea. Ştiu că eu actor foarte bun, Ovidiu Iuliu Moldovan, mare actor şi foarte serios. N-o să-i convină dlui Deaconescu, dar e ardelean…

Tuşeşte, apasă pe un buton, după ce a pus aparatul în priză. Trage pe nas, zice:

- Ceva nu-i în regulă.

- Acolo e o priză! spune Deaconescu şi ia prelungitorul.

Alexandru are obrajii scobiţi, gura sfărâmată, e galben, are ochii halucinanţi şi în ei se sting culorile. Ochii devin enormi, profund dezamăgiţi şi pustiiţi. Părul tras spre ceafă ca nişte fuioare gri-cenuşii. Degetul mic al mâinii stângi are noduri de rădăcini. Ascultăm: „Adio, iubiri de altădată, adio-/ Frânt ulmul iubirii şi-a-ntors rădăcinile-n vânt./ Toate-uitării./ Ca pe o limbă ce n-aş mai vorbi-o./Deşi cu vorbele ei am rostit cel mai pur jurământ./Pe masă, în faţă, paharul gol./ Pasărea inimii-n piept – ca-ntr-o cuşcă./ Tu – undeva la celălalt pol./ Aici, amintirea – viperă care mă muşcă./ Unde-mi sunt ochii de-atunci, ţie fidelă oglindă?/ Inima unde-i, aceea vibrând în lumina de-atunci?/ În şerpii lemnoşi pădurea uitării-a-nceput să-ţi cuprindă chipul fragil…/Şi umbrele lungi.

C.P. 51

Când rosteşte cuvintele „viperă care mă muşcă" glasul lui se preface în geamăt.

- Ioane, asta-i cumplită! adaugă Alexandru, scuturându-şi ţigara.

Pijama, papuci, halat cu guler vişiniu. Îşi strâmbă faţa cu degetele, îşi rupe gura cu degetele, creţuri lungi la ochi spre urechi, la obraji, pe frunte, tot numai linii şi cute. În patul pe jumătate desfăcut, chemându-l ca o raclă, haine negre pe speteaza scaunului de alături. Ia aminte, din aparat se iveşte Autoportretul.

- La ce te-ai gândit scriindu-ţi "autoportretul"?

- Să se termine odată. Tu nu te gândeşti, cu atâţia nespecialişti, să ne lase să scriem că ştim meserie? S-a văzut că ştim să facem şi reviste, ştim să facem şi edituri, să ne scriem şi cărţile fără temenele, că tot în limita partidului ne înscriem.

Alexandru ia cartea lui Picu Pătruţ şi-mi recomandă să citesc ultima filă. Apoi continuă:

- La 1840 câte realizări de spiritualitate românească au fost. Cu simplitatea omului simplu, fiecare clipă o vede ca printr-o lumină. Ce cultură e asta? Trebuie să ne salveze biserica; avem case de editură unde ar trebui să ne facem datoria faţă de cultura română. De ce trebuie să se recurgă la subterfugiu. Sigur, biserica ne-a ţinut cât ne-a ţinut, dar când tu ai toate instrumentele culturii, să recurgi la factori externi ca să-ţi salvezi conştiinţa naţională, nu dovedeşti nici curaj, nici înţelepciune, ci laşitate. Zece ani a grevat la buget cheltuielile de producţie care au atins 285.000 de lei. Hârtie, tipar, clişee. Desigur, cartea lui Picu Pătruţ nu e tot ce poate fi mai bun, dar e un lucru deosebit. Să rupi supracoperta, ca să nu se vadă cine a făcut-o. Se transmuta din an în an, vreme de zece ani, iar investiţia te apasă. Şi ăştia te belesc, faci puşcărie pentru un sfert de milion. Mă cuprinde o revoltă fără margini… Lucrurile trebuiau făcute, scoase cărţi bune, cât mai bune. Noroc cu protectorii, cu Ghişe care închide ochii, altfel mă executau imediat.

Se ridică şi se duce să închidă uşa. Ne-a oprit la masă. Se făcuse 6-7. Conversaţia n-a lâncezit. Sotto voce, la capătul coridorului: Atenţie la următorul lucru: văd că vorbeşti cam degajat, să nu-i sictireşti pe jidani că au putere grozavă şi nu-i poţi deosebi. Să te păzeşti că nu poţi să ştii când te lovesc. I-am răspuns: "Sigur că n-am să-l înjur pe Mihalovici, cu care sunt în bune relaţii."

Revenim la versurile lui:

- Ce sentiment ai încercat când ai văzut reunită toată opera ta poetică într-un volum?

- Ca să fiu sincer, oarecare spaimă. O să-ţi spun de ce. Există unele creaţii, vreau să zic, dar asta se poate spune numai de Eminescu. Unele scrise îngrijit, dar şi aiureli snobisme. Mi-am propus de la bun început – şi fără emfază – să fac o selecţie severă. Nici o carte de versuri n-a fost înjurată; am peste 200 de articole, probabil i-am pupat în cur pe toţi de nu m-au înjurat. Am vrut să merg pe filonul specific românesc, fie că e vorba de versuri de meditaţie, fie de pastel, fără gândul că trebuie să fiu în pas cu moda, cu tipul de versuri. Ceea ce mi se pare mai puţin important. Ce spui, la urma-urmei. Nu cred că franceza e atât de perfectă ca limba română. Nici n-aş putea respira fără limba română, în care poţi să exprimi orice subtilitate. Echivalenţele le poţi găsi. Spaima derivând, semnul de întrebare derivând din această idee: oare nu m-am dus pe un drum greşit? Dând din coadă la unul şi la altul care ciupeşte din Jacques Prévert, ei şi? Avem mari poeţi, putem merge pe filonul ăsta, putem sta alături de ăi mai mari. Infatuare românească? Nu! Se poate demonstra cu textele în faţă…

Dialog despre Assimacopoulos: n-am putut nici scrie. Numai de sport m-am putut ocupa…

- Ciudat titlu cărţii tale, "Cicatricele penumbrei".

- Cicatrice rimează cu Euridice.

- Apar adesea în poeziile tale împerecheri de cuvinte crude şi dulci.

- Mi-a plăcut cum sună. Nu m-am gândit la ceva anume. Glumesc. Lucrurile ideale se petrec într-o lumină nu tocmai crudă. Cicatrice că tot destinul meu a fost înstelat de cicatrice.

- Ai băut multe cafele?

- Nu numai cafele. Cafeaua aproape că e un adjuvant… Cioranu scrie că Erwin Chargaff s-a născut la Cernovitz ca şi Paul Celan. Despre Cioran ar fi multe de zis. El s-a supărat pe mine pentru o gafă. Am descris un dialog telefonic (uşa întredeschisă, nu mi s-a părut că săvârşesc o indelicateţe). Teatrul lui Ionescu nu-mi place, deşi el e genial. Am descris telefonul din Elveţia al lui Ionescu. Cioran mă incita la povestit. Probabil că Ionescu era într-o criză alcoolică şi spunea că se va sinucide. Cioran era înspăimântat, deşi cine vrea să se sinucidă nu ameninţă că se va sinucide. Mi-a spus: Probabil că va ieşi din criză. Nu toţi suntem la fel. La omul de pe stradă pot să pară vulgare, blamabile din punct de vedere mic burghez. Asta a fost intenţia. Cioran s-a supărat că am divulgat o povestire bună de povestit pentru vremea când toţi eroii comediei au dispărut. Am fost de patru-cinci ori la el. El a insistat. În anul '68, când i-am lăsat câteva rânduri, mi-a spus: să mai lăsăm să se stingă efectele acelei indiscreţii, care mi-a adus atâtea neplăceri cu Eugen Ionescu. Unul Popper: că se simte o mare nostalgie şi că omul se întoarce acasă. E şi scrisoarea – am păstrat-o, scrisoarea lui Cioran trimisă la hotel: ne vedem altădată. Ce mi-a plăcut, prima dată, la 1.30 dimineaţa, nu mă mai lăsa să plec: despre conflictul cu DD Roşca: că suntem un popor care nu suportă asemenea lucruri… DD Roşca a scris în Contemporanul: Pe culmile disperării, o fi, dar nici să spui despre poporul nostru că n-am avut colonii şi de aceea nu vom avea istorie… Locuiam la două străzi mai sus, eram la 9 şi DD Roşca la 29. A fost foarte mare ca dascăl DD Roşca. Sigur, n-a scris ca Blaga (care vorbea execrabil, adormeai când îşi citea cursul). DDR era absolut imbatabil – câte ştia! Eram în relaţii foarte bune, mă chema la taclale. Cioran scria să-i transmit lui DDR: "să ştii că nu m-am supărat", deci tot el.

Se lasă amurgul. Ferestrele mari dau spre grădină, o grădină în care au apărut lujere şi flori. Ne-am dus pe terasă, să vedem împrejurimile. Tensiune. Amărăciune pe care o ascundem cu zâmbete convenţionale. Ştim că lui îi este rău iar el ştie, de asemenea, că noi nu ne simţim bine. Ne tolerăm. El, trupul lui, se înnoadă şi se desnoadă, are încă sprinteneală, slăbit i se văd genunchii osoşi. Se acoperă, se descoperă. Cărţi lăcuite, cărţi rare alunecă în jurul nostru. Rânduiala lor o cunoaşte Voichiţa, cu care, câteva minute, stau de vorbă în bucătărie. E tare în faţa destinului, nu se apără, înfruntă. Băiatul (strălucit) trece dintr-o încăpere în alta ca într-o gară în care nimeni nu-şi mai găseşte locul. Ne îmbrăţişăm, a sosit ceasul plecării, ne ducem la avion. El regretă că nu ne poate însoţi. Dacă n-am fi venit noi să-l vedem (îndemnaţi de DR Popescu, de Traian Iancu şi de Al. Balaci, ca să-l cruţe de eforturi şi de riscuri), venea el la Bucureşti. Îl bântuie neastâmpărul călătoriei, o călătorie pe care vrea s-o facă în RFG unde speră să-şi îngrijească sănătatea şi să se vindece. Are mulţi prieteni medici şi mulţi prieteni scriitori. Dacă nu-i va folosi la nimic, măcar îşi va lua rămas-bun de la ei şi pe urmă se va reîntoarce în ţară. Se gândeşte la mamă-sa bolnavă şi se teme ca ea să nu pornească înaintea lui spre nefiinţă.

LUNI 27.04.1987

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

LOREDANA CRISTEA

CONEXIUNI

ochiul nopții

uneori facem pauză de noi
între noi
seara se strecoară pe ușă
ca un văl de catifea neagră
amantă în doliu
oficiază în templul infernului
chemarea are gustul
unui sărut amestecat cu ploaia
muză poet fiară om

nefiind pasăre aduc
oftatul împreună
strigăt de ajutor
într-un somn fără vise
nu știu să-mi fie dor de noi

am un bănuț de jucat
la ruleta rusească
mă închin zborului în gând
ca la sfârșitul începutului
pierd la o bursă de patetisme
uneori chemăm același taxi
ca un dric
înghițind ochiul nopții
uneori

iubește-o

iubește-o
mi-a spus călugărul acela
semăna cu un paing
țesea în nevăzut
către turnuri albite
eu știam că mai întâi
de toate
aveam de băut
toate fântânile trecerii
mai credea în gustul mierii
celei ce iese din gură
dar să nu bem unul după altul
nici să mergem alături
năduşind toxic
unul pe umărul celuilalt

iubește-o
mi-a spus o curvă bătrână
muribundă printre
vrafurile ei de haine
mirosind a drumuri
prin sfâsiere de carne
pământ si sămânță putredă
cine te stie a cui esti
după ce te-ai sufocat
în propria uitare
usa se-nchide ultima
după tine
storci ultima lacrimă
cea mai curată si stranie dovadă
că te-mpaci cu ea
în ultimul act

iubește-o
mi-a spus un copil nenăscut
eu am apucat s-o ating
si m-a ars de vie ce era
... viața...

primăvara poeților

primăvara poeților...
nu știu ce mi-a venit
să spun că e chiar așa
primăvara aceasta e cu totul
și cu totul a poeților
voi repeta acest lucru
până la vară
când primăvara
va fi arsă de soare
ca o atletă epuizată
la finalul cursei
dar învingătoare

primăvara poeților
zboară peste toate cărțile
fură toate poeziile
de parcă ar fi însetată
de adevăr nou
atunci pierdem poezii
pe scări de cafenea
sau le rătăcim
în coșul cu zambile
al țigăncii cu sânul plin
poezia clocotește
iubește și miroase bine

în primăvara poeților
chiar de se surpă casa
nu găsesc nici urmă
de revoltă în mine

dramă cu clowni

ne găsim încontinuu mirați
și deschidem o mie de uși
unde clowni cu joben și mănuși
se transformă în oameni bogați

e-un spectacol cu tentă amară
pentru cei ce privesc, evident
un artist și-a pierdut din talent
și mătușa îi trage să moară

când ieșim ne e frică de câini

pe șosea, accidente - o groază
au murit toți agenții de pază
și-au rămas numai clownii stăpâni

casa fetelor bătrâne

e-un iz uscat ca de migdale-amare
în casa gri a fetelor bătrâne
nimeni nu pleacă, nimeni nu rămâne
se scrie spin și se citește floare

prin colțuri de odăi demult s-au strâns
mici pânze de păianjen, albicioase
ca niște biete case-n alte case
se scrie dor și se citește plâns

dantele moi dorm într-un scrin închis
dorințe vechi în noduri de bumbac
doar de le-atingi și vezi cum se desfac
se scrie dramă, se citeste vis

aici bărbații au o altă față
privesc de-un veac din rama lor ovală
par niste sfinți fugiți din catedrală
se scrie moarte, se citeste viață

cel mai frumos, așa e

și cel mai de aproape și cel mai de demult
rămâne testamentul aceluia ce moare
îți las un drum, o iarnă și-o noapte în ninsoare
în care cai trag sănii 'napoi, în timp trecut

cum ceasul nu se-ntoarce de unde a pornit
scriu dinți înfipți de frunză la beregăți de muguri
plâng lacrima din vinul ce nu se-ntoarce-n struguri
și urc la fel ca melcul pe zidul părăsit

apoi, mai de departe mergând spre nicăierea
vom risipi un cântec spre zări liliachii
allegro ma non tropo pe străzile pustii
să nu trezim castanii ce-și dorm adânc tăcerea

iar dincolo de toate cel mai frumos, așa e
să uiți că mă mai cheamă să uit că te mai pot
îmbrățisa cu gânduri și cu mirări, cu tot
doar luna să mai lase o dâră în odaie

POEMELE LUI JOSHUA

tablou cu hamal pe pod

trebuia s-o-ntreb
de ce capetele podului se-ndepărtează de seara până
dimineața
eu visam câteodată că sunt hamal și mă port sfârtecat pe
umeri
hăituit ca un înger fără hartă
și cu aripile cuibărite alb în pieptul ei

singurele forme de relief pe care le știam
erau gâtul mâinile pieptul și coapsele ei
atât cât puteam înțelege iubind-o
ca pe o planetă secretă pe care piciorul meu o
călcase cu sfințenie
acum rămăsesem s-o contemplu printre lacrimi
nevrotice

Dumnezeul ei o depărtase doar atât cât să-mi fie
arhetip
al celei mai curate fântâni în care mi-am zărit fața
nu-mi ajung zilele să străbat podul acesta
dedesubtul căruia mă văd ca-ntr-o voluptoasă
oglindă
un copil cleptoman furând clipe trecutului
le așează pe umerii hamalului în barba căruia
răspunsurile devin grimase

locuința unui bărbat

unii cred că locuința unui bărbat e un lad părăsit
unde rar se mai aude dalta
cioplind câte o moarte de duminică pe care o iau
în buzunar
în căutarea vreunui maidan somptuos unde s-o
abandonez timp de-o beție
alții dimpotrivă spun că e o bibliotecă interzisă de
jurnale
cu pestrui eșarfe bleu sau acuzații de lașitate pe
toate astea s-ar clădi
scriptura singurătății și un apus condiționat de un
lacăt
a cărei cheie a luat-o ultima mea vizitatoare

așa o fi sau nu singurul meu naufragiu a fost cu cea care
purta haine bărbătești
pe trupul ei de urzică înaltă cămășile cădeau ca straiul
unui templier
îmi spunea simplu și amar azi ești piatră taci pentru mine
să nu simt când te smulg din cordonul ombilical
nu găseam în ea pic de cinism sau minciună dar am știut
tot timpul
că nu se putea s-o am din insula tăcerilor sale filosofice
într-o noapte am vegheat-o împotriva voinței ei
și-am văzut că trupul i se transforma în stea zburătoare
a trecut o clipă prin dreptul cadranului unde a lăsat o
umbră
apoi și-a urmat suprapământescul rost
de stea căzătoare

clopote de toamnă

e-o toamnă inodoră cu fructele de ceară
octombrie bolește cu oase lângă foc
prin care ploi și lacrimi strecoară la un loc
un vin de-ngropăciune frunzarelor de-afară

durerea, ca o rană, pe umăru-ți pribeag
își ține loc în beznă de lampă de petrol
c-un fâlfâit lugubru un corb îți dă ocol
de parcă-amărăciunea ți-ar da-o în vileag

ciudat... cum simt pe umeri noi muguri, cum dospesc
deși mi-e dor de-o noapte în care va să ningă
până s-o rupe cerul și lampa să mi-o stingă
iar eu să plec prin beznă și să mă-ndrăgostesc

facă-se voia firii! în tâmplă parcă-mi cântă
o pianină veche care ne despreunăse simte-n vântul aspru

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Boierismul este un manifest literar şi, în acelaşi timp, o razie

A venit timpul să gândim şi să scriem boiereşte: cu forţă, vigoare, eleganţă, evghenie, culoare. Noi ne propunem să cultivăm atât literaritatea, cât şi literalitatea poeziei. Înţelegem să valorificăm poezia enunţiativă dar şi pe cea cu încărcătură stilistică. Ceea ce ne interesează este originalitatea, repudierea reţetei, torpilarea manierei. Scrierea după reţete impuse, nici măcar inventate, a buruienit literatura română în ultimii cincisprezece ani. Noi cultivăm ruperea de ritm, viteza, realismul şi transfigurarea.

Ajunge cu vasalitatea faţă de poezia americană, vasalitate întărită de incultura lingvistică, de fonfăirea unei brume de engleză americană şi de lipsa deschiderii spre alte limbi străine. Vrem să ne întoarcem la marea literatură europeană, la ordinea şi la sistemul apusene şi la vigoarea ontică şi ontologică a personajului literaturii din est. E necesară recuperarea inspiraţiei de natură universală, relansarea spiritului estetic – spiritul care ştie să detecteze frumosul oriunde s-ar ascunde el. Avem nevoie de o artă fără artificii minore, fără încărcătură stilistică prezentă ca balast. Textul este suportul mesajului; distanţa dintre semnificant şi semnificat trebuie micşorată. Construcţia operei să fie tensionată prin dinamismul scriiturii. Vrem să vedem tendoanele şi muşchii poeziei. Sarcasmul se cuvine completat de umor şi ironie. Votăm pentru ironism, aşa cum a fost el teoretizat de R. Rorty, conştienţi că trăim într-o lume a contingenţelor. A sosit momentul renaşterii poeziei, a lirismului, a erosului, a misticismului, a vrăjii, a basmului şi a blestemului. Să tranchilizăm arta schizofrenică! Nu înţelegem să ne întoarcem la rigiditatea ierarhizantă a modernismului. Propunem anihilarea haosului adus în ultima vreme de postmodernism, prin avansarea dinspre periferie spre centru. Destul s-a zăbovit în flegma periferiei. Aprobăm vitalitatea mahalalei, nu dezlânarea periferică. Să spulberăm iluziile iluministe ale modernismului, prin dislocarea centrului sau prin multiplicarea lui! Fără să ne îmbătăm cu apa rece a transmodernismului, noi zăbovim, temporar, într-o zonă neutră. Până la ieşirea din haos, să trăim cel puţin un postmodernism monumental! Sensul ascendent al volutei este cel care ne stârneşte stihia artistică.

Noi nu avem mentori interesaţi de puterea din administraţia culturală, care inventează şi pun în circulaţie nume doar pentru ca acestea să le devină mai târziu vasale, nici critici al căror entuziasm are surse în complexele de notorietate faţă de colegii lor de generaţie. Ne simţim ataşaţi de literatura română, clasică şi contemporană, nu o negăm pentru a atrage asupra noastră o nefericită, în realitate, atenţie. Ne bucurăm de prezenţa lângă noi a scriitorilor care sunt sau nu încadrabili celor trei importante generaţii, validate valoric, cu care împărţim contemporaneitatea, generaţiile '60, '70 şi '80. În preajma lor, nu simţim nici frustrări şi nici angoase. Canonul este reperul valoric de la care plecăm pentru abordarea inovaţiei. Ca principiu, atunci când va trebui să contestăm ceva, vom avea în vedere acţiunile, ideile şi proiectele celui care ne va determina să o facem. Nu vom contesta valoarea lui culturală, aşa cum se face acum pentru a ieşi cât mai uşor dintr-un complex al legitimităţii. Acest lucru se va întâmpla numai când noi vom fi contribuit mai mult decât el la patrimoniul literaturii române.

Arta boierească este o artă de conac, generoasă şi masivă. Nu spiritul de gaşcă, îngust şi laş, ne reprezintă, ci reverenţa faţă de valoare, sub orice chip s-ar înfăţişa ea. Boierul este un cavaler, un aristocrat. Trăsătura sa distinctivă este încrederea, remarcată şi de Nicolae Steinhardt la Iisus Hristos, atunci când vorbea despre indulgenţă. Boierul impune prin dispreţul faţă de invidie şi linguşire. Pentru noi, contează ideile de prietenie, fidelitate şi detaşare de meschinăria machiată artistic. Boierul nu este un dandy sau un fiţos arivist. El este un agon, gata să piară luptând pentru convingerile şi principiile sale. Boierul este cel care scrie puternic, gândeşte liber şi nu suferă de complexe. El este dezinvolt atât în salon, cât şi în mahala. A sosit momentul răbufnirii generaţiei fără acces la propria ţară. Suntem ultima generaţie. Nouă ni s-a furat Revoluţia, ştim să preţuim libertatea pentru că luptăm şi, mai ales, vom lupta pentru ea, fără să cerem privilegii în schimb. Noi nu facem comerţ cu aspiraţiile fundamentale care ţin de condiţia umană. Suntem în căutarea spiritului cosmopolit şi critic al Junimii. Suntem agoni într-un spaţiu agonistic, arenă a luptei împotriva ghiftuirii şi îndobitocirii. Nu vrem să ne lăsăm vrăjiţi de consumismul burtos al capitalismului târziu, acel Spätkapitalismus al lui Habermas. Îi chemăm alături de noi atât pe cei care ne-au precedat, cât şi pe cei care ne urmează – pe toţi cei care se recunosc în idealurile noastre.

Arta produsă fără maturitate culturală e un moft. Vrem să exploatăm resursele limbii române, vrem să valorificăm folclorul, chiar cel citadin. Dorim o cultură „în care etimologia şi sintaxa mediocru - utilitariste nu şi-ar mai afla loc", o cultură dominată de „verbul zgârie-cer" (Ilarie Voronca). De cincisprezece ani, citadinul a fost exploatat doar fragmentar, la modul maniac şi unilateral. A venit vremea dezlănţuirii imaginaţiei, vremea ieşirii din canale, din cămine infecte şi din autobuze cu obsedaţi.

Tânjim după o proză aticistă, solidă şi penetrantă. Destul cu asianismul manierist, dibuitor şi schizofren. Ne-am săturat de narcisismul autorilor imberbi, de exhibiţionismul subcultural al pretinşilor romancieri. Vrem să reinstaurăm tensiunea dintre apolinic şi dionisiac, vrem să reînviem sprinteneala prozei scurte, a scurtmetrajului. Romanul trebuie dus de urgenţă la terapie intensivă şi vaccinat împotriva pornografiei cu buget lingvistic redus. Cuvântul tare trebuie absorbit în text, altminteri ne complacem în teribilismul spermatico-menstrual. De la poveştile underground, cele de pe „uliţa mică", ale lui Ion Creangă, lexicul pornografic a involuat până la înjurătura cea mai banală. Argoul a fost desfigurat de lipsa de imaginaţie lingvistică, până când a sfârşit ca un biet jargon anchilozat. Trebuie să recâştigăm bucuria de a povesti, de a construi şi de a experimenta. Să studiem arta păpuşarului! Printr-o tehnică dinamică, capabilă să transforme lectura într-un spectacol al minţii, vom reuşi să impunem ceea ce acum enunţăm. În aceste vremuri improprii, practicăm literatura ca pe un sport extrem. Gata cu bălăcăreala de ghetou, gata cu autenticitatea smiorcăită! Vrem o autenticitate complexă, verosimilă, susţinută de ludic textual. Să explorăm realul şi mai puţin realitatea! Verosimilitate, nu mimesis. Acesta a fost binevenit după intelectualismul optzecist. Acum, când nu mai avem nici un fel de complexe şi pudori, ne putem permite să atacăm şi alte teme. Vrem lărgirea orizontului şi abordarea originală. Tinerii nu trebuie să livreze, nici să cumpere artă second-hand.

Nu suntem neapărat integralişti, ci susţinători ai creaţiei în formele ei cele mai dinamice şi mai noi. După mimarea post-decembristă a avangardei, a venit timpul experimentului. Până acum, acesta a fost tot timpul previzibil. Arta majoră va urma în mod firesc. Nu artei funcţionale a modernismului, nu stilului internaţional. Nu afacerismului şi lichelismului. Să facem o artă ecologică! Să fim capabili să gonim pe autostrăzi, dar să nu ne temem nici de praful uliţelor. Să asanăm aerul stătut al artei, voiajând cu velierul, balonul şi avionul supersonic. Analizei mimate îi preferăm sinteza. Ne întoarcem spre originea sincretică a artei. Ne-am săturat de sonorităţile proaste de pop, rap, hip-hop şi house. Vrem ca operele noastre să aibă tonalităţi simfonice, să fie jucăuşe ca o bagatelă, inflamante ca un bolero, rebele ca un hit rock, subtile ca un jazz. Acestea sunt lucrurile pe care ni le propunem, de aici plecăm. Portalurile pe care putem fi găsiţi sunt agonia.ro, poezie.ro şi proza.ro. Evident, suportul de hârtie va rămâne, cel puţin deocamdată, spaţiul prioritar al întâlnirii cu dumneavoastră.

PAUL BOGDAN
RADU HERINEAN
FELIX NICOLAU
MARIUS MARIAN 'OLEA

Chemăm alături de noi pe cei care se vor regăsi în această proiecţie a viitorului literaturii române tinere. Generozitatea noastră este una deschisă spre cei care sunt în afara grupului iniţial. Celor mai buni dintre ei le stăm la dispoziţie cu festivaluri deja consacrate, în care aducem scriitori importanţi pentru a înţelege fundamentul şi rostul literaturii, şi, de asemenea, cu posibilitatea de a-i publica la prestigioase edituri, cu care avem parteneriate.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

— Modelul Brâncuşi — Istoria Coloanei Infinite

Sorana Georgescu-Gorjan (fiica ilustrului inginer Ştefan Georgescu-Gorjan, cel care a proiectat, executat şi ridicat la Târgu-Jiu, în 1937, Coloana brâncuşiană) a publicat, recent, în „Arhiva C. Brâncuşi", la Editura Destin, lucrarea Istoria Coloanei infinite.

Lucrarea-bilingvă (română-engleză), cu o „Postfaţă" semnată de Barbu Brezianu, este un documentar de excepţie prin multitudinea informaţiilor şi fotografiilor (patru pliante) reproduse din arhiva de familie. Sunt de-a dreptul impresionante demersul încărcat de povara responsabilităţii şi devotamentul pios al Doamnei Sorana („urmaşa dinastiei Gorjenilor" - B. Brezianu), - ea însăşi „translation editor" la Editura Academiei al lucrării acestuia Brâncuşi în România (1974), - de a strânge cu grijă şi a lăsa posterităţii un dosar cât se poate de complet, menit a lumina legăturile familiei Georgescu-Gorjan, îndeosebi relaţia tatălui Ştefan Georgescu-Gorjan (29 august 1905 – 5 martie 1985) cu marele Brâncuşi.

Fiică a celui care „a colaborat cu fidelitate şi trainicie la înfăptuirea Coloanei fără sfârşit, izbutind în 1937 performanţa ca numai în patru (4) luni de zile, şi cu mijloacele domoale aflate în Regatul României de atunci, să înalţe – după cum consemna un istoric de artă englez - «singura sculptură a timpurilor moderne care poate fi asemuită cu marile monumente ale Egiptului, Greciei şi ale Renaşterii»" – Doamna Sorana îşi consideră tatăl – cum zice acelaşi Babu Brezianu – „ca un paznic de far", care „a purtat tot timpul vieţii sale grija Coloanei lui Brâncuşi, remetalizând-o pentru ultima dată în 1976" (p.38).

Doamna Sorana nu uită că în blazonul gorjenesc al familiei soarta a făcut ca drumul în viaţă al bunicului Ion Ciobanu, originar din Godineştii Gorjului (n. 1869) să se încrucişeze cu al Marelui Hobiţean (n. 1876), ambii, dornici „de procopseală", pornind per pedes prin lume şi ucenicind, prin 1893, ca băieţi de prăvălie, pe aceeaşi stradă: Madona Dudu din Craiova, Constantin la nr. 19, iar Ion la nr. 23.

După mai bine de 35 de ani, aceeaşi soartă mirabilă face ca Brâncuşi să încredinţeze lui Ştefan, fiul conjudeţeanului de suferinţă, misiunea proiectării şi executării la Petroşani şi ridicării la Târgu-Jiu a Capodoperei.

Lucrarea-documentar semnată de Sorana Georgescu-Gorjan urmăreşte pas cu pas ideea Coloanei infinite, ce l-a fulgerat pe Brâncuşi încă din 1930, adevărata „obsesie" a vieţii sale. Cioplită mai întâi în lemn, cu două, trei, şase sau nouă module (după cum arată chiar fotografiile făcute de Brâncuşi în atelierele din Impasse Ronsin în anii 1917-1920), Coloana a căpătat ulterior (mai ales după vizita sculptorului la New-York, în 1926, unde trăieşte impresia unei „arte poetice şi mărețe") imagine monumentală.

Prilejul unirii pe veci în cuget şi spirit se iveşte în decembrie 1934 - ianuarie 1935, când Ştefan Georgescu-Gorjan îl vizitează, la Paris, pe sculptor, acum ilustrul inginer oferindu-i artistului „soluţia tehnică" pentru punerea în practică a structurii de metal al cărei comanditar era Aretia Tătărescu, soţia prim-ministrului liberal Gheorghe Tătărescu, în calitatea ei de preşedintă a Ligii Femeilor Gorjene.

Monumentul, comandat în amintirea eroilor căzuţi în Războiul de Reîntregire, avea să fie executat în atelierele Societăţii „Petroşani" şi încadrat într-un triptic, alcătuind astfel inegalabilul Ansamblu sculptural de la Târgu-Jiu.

Autoarea realizează secvenţă cu secvenţă, mai ales în pliantele alăturate, „filmul" conceperii, construirii şi înălţării Coloanei, de la schiţa cu stilou făcută de Brâncuşi pe o fotografie a amplasamentului din „Târgul de afară" până la realizarea, modul cu modul, în atelierele societăţii petroşenene şi ridicarea ei la Tg.-Jiu, printr-o amplă desfăşurare de şantier – totul prin grija inginerului-constructor şi în prezenţa, luni de zile, a sculptorului (imaginile executate de Ştefan Georgescu-Gorjan îl surprind, în câteva secvenţe, pe artist în preajma celor „nouă meşteri mari"...).

Încheiată la mijlocul lunii noiembrie 1937, operaţia de ridicare a Coloanei („în total trei luni", apreciază corect autoarea) l-a avut de faţă pe Brâncuşi, care, după montarea modulului al III-lea, a trebuit să plece în India, la invitaţia maharajahului, în privinţa Templului din Indore (a se vedea cartea-documentar cu acest nume semnată de D-na Sorana Georgescu-Gorjan, la Editura Eminescu, în 1996, comentată de noi în „Brâncuşi – azi",I, 2000).

Sculptorul va reveni la Tg.-Jiu în iunie 1938, supraveghind operaţia de metalizare cu alamă. Inaugurarea va avea loc la 27 octombrie 1938, după câteva amânări, Brâncuşi – contrar celor afirmate de Barbu Brezianu în lucrarea-album Brâncuşi în România, ediţia a II-a, p.49 - nemaifiind de faţă la ceremonia de sfinţire a operelor din metal şi piatră şi la predarea acestora, de către Liga Femeilor Gorjene (care a suportat toate cheltuielile), în frunte cu Aretia Tătărescu, către Primăria oraşului:

„Brâncuşi a părăsit ţara pentru totdeauna, în 1938. Lăsând în urmă în patria sa o comoară nepreţuită – unica sa lucrare de for public. Visul său, Coloana făcută să sprijine bolta cerească, prinsese viaţă în oţel şi fontă, mulţumită strădaniei unei echipe de specialişti care s-au devotat operei, sub conducerea unui tânăr inginer."

Ceea ce a urmat se ştie: încercarea de dărâmare din anii 50, care a afectat poziţionarea verticală cu câteva grade, dar şi „lungi ani de detenţie" pentru Ştefan Georgescu-Gorjan şi Gheorghe Tătărescu, ca şi distrugerea arhivei de familie a fostului prim-ministru.

Remetalizată de acelaşi destoinic inginer-constructor în două rânduri (1965-66 şi 1975-76) şi expertizată tehnic de INCERC (1983-84), Coloana va fi demontată începând cu 14 septembrie 1996, de Ziua Crucii („brutală imixtiune", apreciază autoarea) şi, după nu mai puţin de patru ani de intrigi politice şi administrative, restaurată, prin intervenţia energică a ministrului culturii Ion Caramitru, cu sprijinul experţilor UNESCO, al Băncii Mondiale şi Fondului Mondial al Monumentelor, pe baza proiectului elaborat de un colectiv al Uniunii Artiştilor Plastici.

La 17 decembrie 2000, Coloana a fost resfinţită de Mitropolitul Olteniei, IPS Teofan, în prezenţa restauratorilor de la „Turbomecanica" şi „Plasma-Jet", a autorităţilor culturale locale şi centrale, precum şi a unui numeros public, din care a făcut parte şi subsemnatul, realizând, pe parcursul celor patru ani de confruntări sterile, numeroase intervenţii în câteva publicaţii locale, ca „Mesager" şi „Gorjeanul" (inclusiv lansarea unei campanii pro-restaurare şi deschiderea unui cont la „Bankpost", acţiune rămasă fără ecou şi derulată înainte ca opera brâncuşiană să fie „desasamblată" prin iniţiativa d-lui Radu Varia).

Am propus, într-un material de atunci, şi propunem încă realizarea dosarului de presă (locală, centrală, străină), de la apariţia propunerii de restaurare până la reportajele şi comentariile de după restaurarea din 2000 (un prim documentar în ideea aceasta a realizat dl. Nicolae Diaconu, prin Prima carte albă asupra Capodoperei, 1997 şi A doua carte albă asupra Capodoperei, 2001) – în ideea că toate acestea ar putea ajuta la mai buna înţelegere a climatului cultural, jurnalistic, social-politic şi administrativ, lăsând posterităţii imaginea completă a ceea ce D-na Sorana numeşte Istoria Coloanei infinite.

E o „istorie" în mai multe etape ale dăinuirii Capodoperei, care, desigur, sperăm că, prin restaurarea de înalt profesionalism din 2000, şi-a oprit „ceasornicul" (ca să folosim un lexem poetic blagian) pentru cel puţin un secol de dăinuire, extra tempum.

ZENOVIE CÂRLOGEA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Să ne rugăm pentru sora Benedicta

Recviem pentru Zoe Dumitrescu Buşulenga

Fie-vă eternitatea uşoară,
Doamnă Profesoară!

Parcă ieri aşterneam cu bucurie gânduri de felicitare la aniversarea unei vârste seniorale împlinite de Marea Doamnă Profesoară Zoe Dumitrescu Buşulenga spre a le trimite lui Artur Silvestri ce urma să le adune în ceea ce s-a constituit într-o broşură, de fapt, o minicarte aniversară, intitulată Zoe Dumitrescu Buşulenga, opera încoronată, în care s-au adunat apoi rapid alte gânduri şi mesaje similare venite din patru zări, dl. Silvestri „dându-mă de gol” pentru sugerarea ideii de-a se constitui acea carte.

Mă bucur că ea s-a constituit şi a ajuns la Doamna care a citit-o cu emoţia de-a nu fi fost uitată. A fost, aşadar, un mic dar important gest, un semn de nezădărnicie a lungii şi bogatei sale existenţe. Unul dintre acele gesturi ce hrănesc şi mângâie sufletele celor meritorii dar care arareori vin înainte de sfârşitul acestora când încă mai pot fi receptate şi pot produce acea stare profundă de bucurie a vieţii împlinite.

Acum un asemenea mesaj nu ar mai putea ajunge la destinaţie căci în duminica numită în calendar a Femeii creştine, Marea Doamnă, acum rebotezată Sora Benedicta, a fost înhumată la Mânăstirea Putna, sanctuarul simbolurilor majore ale sufletului nostru naţional. Revăd, reiau şi completez acum, din unghiul acestei împrejurări, mutatis mutandis, câteva idei din cele ce le scriam atunci, nu cu multă vreme înainte de această zi de sărbătorire a Femeii creştine, aleasă parcă special de Dumnezeu spre a o aduce la sine pe această fiinţă simbol exemplar pentru această sintagmă.

Doamna Zoe a trăit şi s-a desăvârşit sprijinind şi generând împlinirea altora, într-un timp ce se proiectează, prin perspectiva actuală, ca unul damnat aprioric, al dominaţiei comuniste, în care aparent toate au fost infestate de acest virus falsificator. Dar, aşa cum am susţinut de multe ori, un om nu poate alege când să se nască ori să-şi amâne existenţa - printr-o voluntară şi ostentativă criogenie - şi devenirea pentru mai târziu, pentru o zonă temporală mai de bon ton. Fiecare are a-şi duce crucea în timpul pentru care a fost repartizat la bursa destinului şi important este a face acest lucru cu vitejie, cu demnitate, cu răspundere, cu rodnicie, fiind conştient de judecata viitorului. Or, vremea comunistă tocmai asta a însemnat: o mai mare răspundere dar şi dificultate ridicată în calea noastră, a celor ce am trăit, în diferite segmente, între limitele ei. Iar din acest punct de vedere, doamna Zoe Dumitrescu Buşulenga tocmai asta a făcut: nu s-a dat în lături, cu pudibondă adversitate, din calea datoriei de-a trăi în vremea sa, ci a încercat să amelioreze ea însăşi această vreme în care trăia, prin forţa spiritului şi personalităţii sale, să-i infuzeze un înalt umanism, adus de sine în actualitate, odată cu larga sa cultură, din tradiţia universală a lumii. ªi a reuşit într-o mare măsură. A fost prezentă în agora, a avut demnităţi publice, a fost profesoară de înalt nivel academic, a avut un cuvânt important de spus, făcând în aşa fel ca cei aflaţi vremelnic la putere să o respecte, să ţină cont de cuvântul ei şi în acest fel să se mai umanizeze, chiar să se mai educe, să înveţe să respecte înaltul podiş al spiritului şi culturii. E mai mult decât meritoriu acest lucru şi de apreciat voinţa şi personalitatea doamnei Profesor care nu a lăsat locul gol pentru a fi fost ocupat de vreun sfertodoct, ci a trasat o largă cărare în vreme pe care circulau idei şi valori perene, dar a şi fost capabilă şi curajoasă să ia atitudine întru recunoaştere a valorii altora şi chiar întru apărarea multora de acuze ridicole şi răuvoitoare, limitând acţiunea nocivă a proletcultismului în afara templului culturii. ªi în acest sens gestul lui Alex ªtefănescu de a-şi aminti public şi de a-i mulţumi doamnei Profesor pentru un asemenea gest este mai mult decât salutar, este restaurator de valori şi igienă etică, atâta vreme cât domnia sa n-a scăpat de intifade ale noilor proletcultişti, cei ai unui actualism infatuat şi ignorator al valorilor anterioare şi mai ales, al luptei, uneori până la sacrificiu, dusă în numele promovării acelor valori, indivizi care sunt îndemnaţi să culpabilizeze în bloc tot ce a existat în comunism, tocmai şi numai din acest motiv, devenit vină apriorică.

Dar nu numai atât, doamna Zoe şi-a câştigat un loc în durata netimpului şi prin contribuţia sa în eminescologie, proba de foc a spiritului major în cultura noastră. Ea se înscrie într-o categorie aparte, puţin evidenţiată, dar foarte marcantă şi meritorie: aceea a marilor doamne ce au contribuit fiecare cu devoţiune, dar şi cu competenţă, cu personalitate proprie şi prin marcarea definitivă a unui teritoriu în acest areal. Sunt doamnele propagării spiritului şi valorii eminesciene, un fel de preotese ale Templului, care au făcut şi au însemnat foarte mult în aprofundarea specializată, dar şi plină de pasiune, aproape erotică, pentru marele spirit. Să enumăr câteva astfel de nume pentru a configura contextul: Rose Del Conte, cea care a fertilizat arealul italian cu pasiunea sa revelată pentru absolutul eminescian, Ioana Em Petrescu, aceea care a stabilit profilul eminescian, în demers comparatist cu marea tradiţie a primilor filozofi ai omenirii, Svetlana Paleologu Matta, aceea care a operat acelaşi demers, dar în cadrul gândirii filozofice a contemporaneităţii europene, cu precăderii heideggeriene, Amita Bhose care s-a dedicat stabilirii corespondenţelor eminesciene cu marea spiritualitate indiană şi încă altele câteva. Doamna Zoe Dumitrescu Buşulenga se înscrie în această serie în primul rând, prin contribuţia sa la stabilirea influenţelor culturii germane asupra lui Eminescu.

Pentru mine personal, ca una care m-am ocupat, prin voia sorţii, din fragedă juneţe, de universul eminescian, reconstruindu-i universul copilăriei ipoteştene şi mai apoi de apetenţa sa pentru muzică, reconstituindu-i ipostaza de interpet vocal, contribuţia doamnei Buşulenga a fost una specială, de o mare importanţă în demersul meu, prin cartea domniei sale despre legăturile lui Eminescu cu muzica pe care a scris-o împreună cu Iosif Sava. Am nutrit o gratitudine deosebită pentru acest reper major ce mi-a ajutat mult să elaborez cartea mea Eminescu. De la muzica poeziei la poezia muzicii, şi caseta anexă Cântecele lui Eminescu, pe care am avut bucuria să i le înmânez la Focşani, unde ne-am întâlnit la Festivalul “Duiliu Zamfirescu”.

Acolo, la Focşani, cu câţiva ani în urmă, am auzit-o din nou vorbind în public. Toţi cei prezenţi i-am putut admira elocinţa, spiritul alert şi cultura renascentistă, în ciuda vârstei înaintate ale cărei semne se aşternuseră deja pe chipul şi pe trupul său. Am putut cu acel prilej, care a fost, de fapt, ultima dată când am văzut-o, să ne convingem de longevitatea spiritului său de elită ce parcă sfida legile umilitoare ale timpului. M-am gândit atunci la impactul uriaş pe care-l au asemenea spirite asupra celor ce le ascultă discursul şi am regretat că azi nu se mai preţuieşte acest efect intens şi benefic şi se lasă să se risipească atâtea ocazii în care un asemenea om de valoare intelectuală majoră ar putea să apară la televizor şi să transmită pe cel mai larg canal de comunicare atâta bogăţie de spirit, atâta experienţă, un asemenea mod elevat dar şi firesc de exprimare . Ce păcat că în toţi anii aceştia doamna Zoe a stat deoparte de lume iar lumea nu a ştiut să-i folosească valoarea, disponibilitatea, cultura, charisma, rolul intens formativ şi a preferat să aducă în prim plan şi să transforme în modele dezirabile tot soiul de retardaţi, manelişti, personaje gregare, fel de fel de indivizi al căror rost e să dea cu picioarele în minge, sau să se îmbogăţească pe lângă aceştia, panglicari politici fără nici o valoare personală, al căror merit e doar acela de-a fi intrat într-un partid, şi atâţia alţii care au luat în ierarhie noastră umană locul central, cuvenit marilor personalităţi intelectuale a căror apariţie pe marile ecrane ar fi avut atâta impact şi atâta efect formativ asupra nivelului intelectual al societăţii noastre împins parcă deliberat să se modeleze după tiparul planetei maimuţelor! Azi acest lucru nu se mai poate petrece, ocazia de-a o vedea şi auzi pe doamna Zoe Dumitrescu Buşulenga a trecut definitiv, vocea ei specială, elocinţa ei de mare clasă au amuţit definitiv, întreaga ei fiinţă unică aşternându-se înspre marele somn în veşnicia Putnei.

Pentru că am abordat nota semnificaţiei personale pe care a reprezentat-o domnia sa pentru mine, vreau să relev că imaginea ei a avut o aură aparte, încă din adolescenţă, căci ea reprezenta pentru mine modelul de succes al carierei intelectuale a unei femei, care mă fascina energic încă din şcoala primară, pe care am urmat-o în zona înalt orgolioasă a culturalităţii bucovinene a Rădăuţilor, în care devenirea întru cultură surclasa orice alt top existenţial. Ba, dacă mă gândesc mai bine, pot să cred că nu greşesc dacă aş afirma că însuşi numele ei triplu şi somptuos arborescent emana o semnificaţie în sine şi poate că a gestat în timp asupra mentalului meu atunci când, având a-mi semna identitatea, am optat şi eu pentru numele triplu ales pentru toată viaţa.

De aceea am fost mai mult decât onorată atunci când, organizându-se Olimpiada de limba română la Botoşani în anii 80, eu, pe atunci directoare de teatru în acest oraş, am fost aceea desemnată a o întâmpina public pe doamna Buşulenga, invitata de onoare a Olimpiadei, pe scena Teatrului Eminescu, eveniment ce a marcat profund pe tinerii olimpici naţionali prezenţi în sală, drept care şi după ani de zile am întâlnit pe unii dintre ei, deveniţi profesori de română şi care ţineau minte fraze şi idei din acea memorabilă întâlnire desfăşurată sub semnul literelor şi a lui Eminescu.

Acum la moment de reculegere şi meditaţie, înţeleg încă o dată ce profil deosebit a avut această mare doamnă, mai ales într-o epocă marcată discret, dar ferm, de un anume misoginism, cu precădere la nivelul arealului public. Rare au fost femeile care au reuşit să-şi câştige pe merit un loc vizibil în acest areal şi care să facă a se şterge diferenţa dintre cele două genuri, ba chiar să strălucească în spectacolul vieţii cu mai mult decât alţii. ªi, de fapt, mi se pare că ostilitatea şi înverşunarea cu care unii au atacat-o după borna temporală din 1989, acuzând-o cu o vulgaritate detestabilă de tot soiul de păcate s-au datorat exact acestei performanţe ale sale de fi strălucit pe scena publică, lucru care, vai, îl ştiu din interior! Nu ţi se iartă şi se pedepseşte mai mult decât orice altceva. Canalii şi lichele, excroci şi corupţi, leneşi şi mincinoşi, hoţi şi trădători sunt mai degrabă trecuţi cu vederea, ba chiar muşamalizaţi şi graţiaţi moral cu o secretă simpatie dar un om, - mai ales o femeie! - care a avut succes câştigat prin merite proprii, a deţinut o poziţie în societate absolut pe drept cuvânt, a atras admiraţia unui public prin charisma sa proprie, acela nu este iertat, ci este duşmănit cu patimă, motivele căutându-se ulterior şi aflându-se doar pretexte ridicole, căci nimeni nu poate recunoaşte, sau poate nici măcar conştientiza! adevăratul motiv al urii pe care o nutreşte mediocrul agresiv faţă de o asemenea personalitate.

Minte luminată şi caracter de cea mai înaltă stirpe, doamna Zoe a înţeles acest fenomen şi a ales să-şi asume, compensatoriu, în ultimii ani ai vieţii recluziunea monahală şi retragerea quasi totală din lume, plătind situarea de odinioară în centrul societăţii prin solitudinea şi smerenia monahismului românesc în care va fi parcurs drumul profund către cea înaltă spiritualizare.

Asemănător cu traseul unui alt mare spirit al nostru, Nicolae Steinhardt, de la cea mai largă cultură de tip renascentist la interiorizarea spirituală a monahismului creştin, doamna Zoe a edificat prin repetiţie un posibil model de uriaşă altitudine morală al evoluţiei existenţiale a personalităţii autohtone.

Să păstrăm deci în altarul minţilor noastre acest model, acordându-i preţuirea şi valoarea cuvenită şi să regăsim habitudinea de-a deschide din când în când marile cărţi pe care aceşti oameni ai elitei intelectuale ni le-au lăsat moştenire lucrând fără răgaz întreaga lor viaţă spre a construi acest tezaur public şi dăinuitor dincolo de timp.

Fie-vă eternitatea uşoară, Doamnă Profesoară!

LUCIA OLARU NENATI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Gânduri despre sfinţi"

În „Studiul introductiv" la acest volum, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nestor Vornicescu subliniază, precum se cuvine, importanţa publicării lui ca cea mai cuprinzătoare colecţie de „Sfinţi români şi apărători ai legii strămoşeşti". Înalt Prea Sfinţia Sa arată că acest volum aduce dovada cea mai bogată şi mai întemeiată că, creştinismul românesc a rodit şi el din sine mulţi şi minunaţi Sfinţi, chiar dacă smerenia caracteristică poporului nostru sau alte împrejurări istorice nefavorabile în care a avut de trăit au făcut ca Biserica noastră să nu canonizeze decît un mic număr dintre ei şi aceasta, de-abia în 1955.

Sfinţii români au existat însă în mod real şi au fost recunoscuţi ca atare de evlavia populară, cu toate că Biserica nu i-a canonizat formal şi nu le-a dedicat anumite zile în calendar şi de aceea faptele lor nu au fost lăudate prin imne bisericeşti închinate lor.

De altfel, timp îndelungat sfinţii s-au făcut cunoscuţi ca atare prin cinstirea pe care şi-au câştigat-o în evlavia populară. De-abia de la un timp încoace Biserica a început să purceadă şi la o canonizare formală a sfinţilor de mai târziu, confirmând venerarea lor de către cercuri largi ale credincioşilor.

Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nestor mai face în „Studiul introductiv" o serie de consideraţii asupra îndreptăţirii canonizării unor sfinţi locali de către Bisericile ortodoxe naţionale, îndreptăţire de care au făcut uz celelalte Biserici ortodoxe naţionale şi de care nu poate fi lipsită nici Biserica Ortodoxă Română.

Toţi sfinţii cu excepţia apostolilor şi a misionarilor, şi-au câştigat această calitate lucrând pentru credincioşi sau remarcându-se prin viaţa lor de curăţie şi jertfelnicie între credincioşii dintr-un anumit loc sau ţinut. Cinstirea lor a început încă în timpul vieţii, sau după moarte, între credincioşii din acel loc, pentru ca treptat ea să se întindă tot mai departe. Astfel, din sfinţi locali ei au devenit sfinţi universali. Dar au ajuns la această cinstire pentru curăţia dobândită de ei într-un anumit loc, sau mucenicia lor, sau faptele lor de ajutorare pentru dreapta credinţă mărturisită pretutindeni, putând fi imitate de credincioşii din orice loc. Ei aplicau într-un anume loc sau ţinut învăţăturile dreptei credinţe universale. Ei slujeau şi ilustrau credinţa universală în locul în care vieţuiau.

Astfel, toţi sfinţii sunt locali prin faptul că lucrează într-un anumit loc, dar sunt universali pentru credinţa universală pe care o slujesc în acel loc. Din acest punct de vedere nu există sfinţi locali şi universali. Toţi sunt locali pentru oamenii dintr-un anumit loc cărora le slujesc în cursul vieţii prin faptele şi pilda lor, dar toţi sunt universali pentru că această pildă e valabilă pentru credincioşii de pretutindeni şi ea se impune spre unitate tuturor celor ce ajung să-i cunoască. Toţi se umplu de Acelaşi Hristos care străluceşte prin fiinţa lor şi toţi sunt purtătorii Aceluiaşi Duh Sfânt, chiar dacă Duhul Sfânt care li se comunică lor a fost comunicat de ei prin altă limbă. Toţi aparţin prin Acelaşi Duh Sfânt Bisericii universale, care a început la Cinci-zecime şi continuă de-a lungul secolelor, cuprinzând diferite neamuri (Fapte 2, 3). Limbile sunt diferite, dar sufletele sunt umplute de Acelaşi Duh şi simt în Acelaşi Hristos.

Astfel şi sfinţii romani, fie că au fost mucenici ai dreptei credinţe în secolul IV, sau în secolul XVIII, fie că au fost ierarhi care au luminat poporul cu cuvântul şi l-au ajutat cu fapta, fie că au fost sihastri ajunşi la cea mai mare înălţare a fiinţei lor în Dumnezeu, prin rugăciune pentru ei şi pentru credincioşi, au înălţat prestigiul dreptei credinţe şi chipul de om care o trăieşte cu seriozitate la o treaptă care îi îndeamnă pe credincioşii de pretutindeni, când ajung să fie cunoscuţi, să o trăiască cu cât mai multă convingere şi să le urmeze pilda.

Cu cât mai mult se impun prin viaţa lor excepţională în locul în care trăiesc, cu atât chipul lor iradiază cu mai multă putere în Biserica universală. Dar unirea între slujirea lor locală şi importanţa sobornicească mai poate fi pusă în evidenţă şi altfel.

Un sfânt, chiar dacă ridică la cel mai înalt grad nişte însuşiri prin care se remarcă un anumit popor, înălţimea la care se ridică îl face să îmbrăţişeze cu o iubire cuprinzătoare toţi oamenii. În ei nu mai e nici un pic de egoism individual sau de exclusivism naţional. Prin aceasta ei sunt adevărate punţi de înfrăţire între oameni şi popoare. Prin sfinţi se adânceşte mai mult decât prin toţi credincioşii sobornicitatea Bisericii, chiar dacă aceasta nu înseamnă ştergerea deosebirilor între popoarele ce fac parte din ea. Sobornicitatea se întăreşte prin ei şi din partea dreptcredincioşilor din alte popoare pe măsură ce ei devin cunoscuţi acelora. Căci credincioşii aceia îşi îndreaptă rugăciunile către ei cu convingerea că aceşti sfinţi se roagă lui Dumnezeu şi pentru ei, cum de fapt se şi întâmplă. De aceea ar fi bine ca diferitele Biserici ortodoxe să-şi însuşească prin acte oficiale, cunoscute popoarelor lor, canonizările de sfinţi făcute de fiecare Biserică soră, pentru a contribui cât mai mult la unirea popoarelor lor în evlavia închinată reciproc sfinţilor lor.

E bine ca credincioşii Bisericii din orice loc să aibă cunoştinţă de sfinţii de pretutindeni, pentru că fiecare sfânt aduce prin faptele lui săvârşite în alte împrejurări model de fapte pentru orice fel de împrejurări din viaţa lor. Căci faptele sfinţilor şi vieţuirea lor străluminată de prezenţa lui Dumnezeu în ei depăşesc determinările locale, ridicându-se la ceea, ce poate fi model şi întărire pentru credincioşii din orice loc. De aceea ar fi recomandabil ca vieţile sfinţilor din orice neam să fie făcute cunoscute prin traduceri în limbile tuturor celorlalte popoare ortodoxe. S-ar face prin aceasta ceea ce s-a făcut în secolele mai vechi ale Bisericii, ajungându-se la universalizarea şi unificarea evlaviei tuturor popoarelor ortodoxe în jurul tuturor sfinţilor. Ar fi un mod practic prin care Biserica ar contribui la cât mai marea înfrăţire a popoarelor din sânul ei. Un model în această privinţă s-a dat prin traducerea şi publicarea de către monahii din Sfântul Munte Athos a „Patericului românesc", al Cuviosului Părinte Ierom. Ioanichie Bălan.

După ce în secolul XIX s-a subliniat cu putere, în cadrul Bisericii Ortodoxe, conştiinţa naţională a popoarelor, socotim că timpul nostru cere o subliniere a faptului unităţii lor ca popoare conştiente de ele, dar unite în valorile care le sunt comune, şi în primul rând în conştiinţa că trăiesc în aceeaşi credinţă în Dumnezeu lucrător mai ales prin Tainele şi prin sfinţii lor. Dacă creştinismul întreg a intrat într-o mişcare de convergenţă ecumenică, de ce nu şi-ar afirma Biserica Ortodoxă cu mai multă putere unitatea ei lăuntrică?

DUMITRU STĂNILOAIE

Mistuire

Eram june reporter la Radio şi, nu mai ştiu cum şi de ce, m-am aflat la Voroneţ în urmă cu mai bine de 40 de ani, când tocmai se deschidea un mormânt aflat în interiorul bisericii. Căutându-se nivelul iniţial al pardoselii, căci monumentul era în reparaţii, s-a înlăturat stratul aşternut prin vremuri şi s-a descoperit o lespede neştiută. La deschiderea gropniţei, s-a procedat după tipic, fiind de faţă, dacă memoria nu mă înşală, un procuror şi un miliţian de pe la raionul Gura Humorului.

Când rangile au ridicat piatra, s-a auzit un pocnet de parcă s-a deschis o sticlă de şampanie. Şi a apărut logofătul Gligorcea, îngropat la 1600, întreg-întreguţ. Nu ştiu care-i explicaţia – poate structura specială a solului, poate cine ştie ce îmbălsămare, poate chiar vreo fâlfâire a aripii duhului sfânt – l-au păstrat pe Gligorcea în toată fiinţa sa trupească neatinsă. Bărbat nalt, de aproape 2 metri, fusese îngropat nu în raclă, ci culcat pe o blană groasă de stejar, peste care s-a aşezat un covoraş înflorat. Avea faţa cafeniu-pergamentoasă şi o barbă roşie ondulată, coborând vălurită peste piept. De gât avea atârnată, legată cu un şnur negru, potcoava calului – pare-se, ritual funerar vechi şi cu anume semnificaţii magice. Capul şi-l odihnea pe o perniţă de catifea, roşie cândva, sinilie acum: ruptă într-un colţ, lăsa să se vadă fulgii de hamei cu care o umpluseră jupâniţele celui de al 17-lea veac. Pe un deget, avea încolăcit inelul funerar (tăiat şi închis post-mortem, „parte peste parte"). Dreapta logofătului Gligorcea era încleştată pe spada din care a rămas doar inima prelungă, asemenea unei suliţe mâncate de rugină.

Enormă va fi fost acea spadă şi-mi pot închipui doar cu greu cum era mânuită la ceas de nevoie: părea imposibil de urnit şi cu braţele amândouă, dar, desigur, nu pentru cei care, nevoiţi să trăiască viforos şi să moară aşijderea, o susţineau şi cu palmele, şi cu sufletul. Răposatul era îmbrăcat într-o haină lungă, spuzită cu zeci de bumbişori, aşezaţi doi câte doi; restaurat şi aşezat (acum) în vitrină de muzeu, veşmântul pare a fi considerat de specialişti unul dintre puţinele costume medievale păstrate până-n vremile noastre. Se vedea limpede şi pricina morţii logofătului: o rană la genunchi, strâns legată în feşe de in. Astfel de rană o putea dobândi doar călare – semn că Gligorcea şi-a prăpădit zilele în cine ştie ce luptă despre care cronicarii nu s-au învrednicit a scrie... Minunea înfăţişării lui Gligorcea s-a însoţit, repede, de minunea mistuirii lui: la contactul cu aerul proaspăt, trupul s-a topit, devenind cenuşă. Hainele au rămas să păstreze forma corpului, ca un cocon chitinos de libelulă din care a ţâşnit întru zbor fiinţa cea transparentă şi aripată. Îşi va fi făcut Gligorcea cine ştie ce planuri înalte atunci, la intrarea într-un nou veac – şi uite că i-a fost dat să fie adunat cu mătura şi făraşul, spre întoarcere în gropniţa de la Voroneţ. M-am zăpăcit în momentele acelea şi n-am declanşat aparatul de fotografiat decât după ce Gligorcea s-a mistuit: în poză se văd doar hainele, spada, potcoava, perniţa de hamei şi covoraşul cu şterse geometrii florale.

Emoţia era mai mult decât firească – şi-mi amintesc, păstrând, desigur, proporţiile, ce scria în „Gazeta de Moldavia" bătrânul Iraclie, tatăl lui Ciprian Porumbescu, martor (1856) la deschiderea mormântului lui Ştefan, de la Putna: toţi cei de faţă erau „urniţi şi cutremuraţi în cea mai adâncă adâncime a inimii lor"... Piatra de mormânt poate fi văzută şi astăzi, deasupra gropniţei ce tăinuieşte cenuşă, în biserica mănăstirii Voroneţ. Mă tem să-l singurul care mai poate depune mărturie despre minunea apariţiei şi dispariţiei logofătului Gligorcea. Dar, când închid ochii spre a reconstitui scena, mai văd c-au străfulgerat, atunci, şi nişte lumini de blitz. Ceea ce înseamnă că, undeva, există şi se păstrează fotografii făcute de muzeografi profesionişti. S-au publicat vreodată? Se vor publica?

MIRCEA RADU IACOBAN

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Nicolae Grigorescu – pictorul de biserici

Din câteva scurte interviuri, luate unor oameni simpli, secvenţe cu care îmi încep filmul Nicolae Grigorescu – pictorul de biserici, aflăm că, în popor, Nicolae Grigorescu este cunoscut ca „pictorul ţăranului român", „pictorul carelor cu boi" sau ca „pictor de ciobani şi ciobăniţe" şi deloc – sau aproape deloc – ca pictor bisericesc. De altfel, Nicolae Grigorescu (1834/1838 – 1907) e un mare necunoscut. Legendele şi controversele, precum şi superficialitatea cu care opera sa e tratată chiar de către specialişti, dar mai ales batjocura forurilor competente faţă de moştenirea sa murală au darul de a face ca partea nevăzută a aisbergului să fie şi mai misterioasă. Că a fost şi pictor de icoane şi biserici – şi încă unul foarte mare! – şi în ce chip a făcut-o, vom încerca să arătăm în cele ce urmează, ca un omagiu pe care îl aducem celui dintâi pictor român de circulaţie europeană, fondatorul picturii româneşti moderne, care, în urmă cu o sută de ani, se stingea din viaţă la Câmpina. ANUL GRIGORESCU, din păcate, nu înseamnă nimic pentru diriguitorii culturii, nici pentru MCC, nici pentru UAP sau ICR, nici pentru instituţiile muzeale, care îşi văd liniştite de clientela lor. Mă aşteptam ca măcar din partea pictorilor, a iniţiativei private, să fie un fel de frondă, o mişcare similară cu aceea a saloanelor de pictură de odinioară, pentru care însuşi Nicolae Grigorescu era un reper, aşa cum a fost pentru Ştefan Luchian, după cum afirma acesta la Salonul naţional de pictură (1895), revoltat că modelul său declarat nu era în juriu: „Am învăţat mai mult de la muzeele din străinătate şi de la Grigorescu. Ce era pictura înainte de Grigorescu? Doamnă de Pompadour!" Afinitatea se dovedi reciprocă. Nu e semnificativ oare că la expoziţia lui Luchian din 1905, când acesta era atins de necruţătoarea sa boală (scleroză multiplă) şi de precaritate materială, singurul cumpărător al unui tablou a fost pictorul Nicolae? Influenţa lui Grigorescu asupra pictorilor care i-au succedat a fost copleşitoare. Iată de ce nu poţi trece indiferent când eşti contemporan cu o sută de ani de eternitate grigoresciană. Plecarea marelui artist la cele veşnice, când avea doar 69/73 de ani, stă sub semnul suirii la cer a Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul, acest înger întrupat ce a primit de la Dumnezeu puterea de a deschide şi închide cerurile. Pe care sigur i le-a deschis şi lui Nicolae Grigorescu, a cărui arta murală este o mărturie a inspiraţiei divine.

COPILĂRIA

Nicolae Grigorescu s-a născut la 15 mai 1838, dată impusă de documente şi tradiţie, dar contestată de unii cercetători, care susţin că Nicolae Grigorescu, din motive necunoscute, s-ar fi întinerit şi că anul real al naşterii sale ar fi 1834. Această „întinerire" era o practică uzuală pe atunci; aşa a procedat şi Ion Creangă, bunăoară. Locul naşterii însă este corect, adoptat de toată lumea. Nicolae Grigorescu a văzut lumina zilei în satul Pitaru, aflat la 45 km de Capitală, lângă Castelul Brâncovenesc de la Potlogi.

O reconstituire estetică a satului natal poate fi realizată prin unele pânze ale artistului, precum Spălătorese la râu, Peisaj cu turmă de oi, Bătrâna cu gâştele, Motanul, Vatra de la Rucăr, ţărancă în interior, ţărancă uscând rufele, ţărancă torcând, Cireadă ieşind din apă, Care cu boi, Ciobănaş şi altele. Dar până şi celebrul său Autoportret păstrează ceva ţărănesc din aceste origini pitare. Satul se găsea pe moşia boierului Filip Lenş, unde tatăl viitorului mare pictor era un fel de administrator.

Nicolae („Nicu", cum îi spuneau ai săi) a fost al şaselea copil din cei şapte (două fete şi cinci băieţi) câţi au avut părinţii săi, Ion şi Ruxandra Grigorescu. Moşierul Filip Lenş era mare colecţionar de artă şi e posibil ca micuţul Nicolae să se fi uimit prima oară de lucrările unor maeştri ai picturii occidentale chiar în conacul în preajma căruia s-a născut.

În 1843 moare Ion Grigorescu. Ruxandra, neavând nici un motiv să mai rămână la moşie, se mută cu cei şapte copii în mahalaua Cărămidarilor din Bucureşti, la o mătuşă. După două zile de drum, ajung la noua locuinţă. Atmosfera locului poate fi recreată de tablouri ca Bătrâna cârpind, Bătrâna cu coşul pe braţ, Căruţa din ogradă, Femeie brodând sau ţărancă lucrând lângă fereastră. Din această perioadă datează şi primele amintiri ale lui Nicolae Grigorescu, spuse ca într-o spovedanie prietenului şi biografului său mai tânăr, Alexandru Vlahuţă: „Cu acul ne-a crescut biata mama. Şi o dată n-am auzit-o plângându-se, ori blestemând, ori spunând vreo vorbă rea. S-a trudit, sărăcuţa de ea, ş-a învăţat singură să citească şi să scrie, ca să ne poată învăţa şi pe noi puţină carte. Că ce şcoli erau pe vremea aia?... De dimineaţă până în noapte muncea şi ne îngrijea s-avem de toate. Surorile începeau să coasă şi ele. Un frate mai mare intrase ucenic la un unchi al mamei, zugrav de biserici... Se vede că era în neamul nostru, că mult îmi mai plăceau şi mie icoanele când eram mic. Pentru mine, sfinţii erau vii: stam cu sfială înaintea lor şi eram încredinţat că şi ei se uită la mine, mă aşteptam să-i aud vorbind, să-i văd mişcându-se, ridicând mâna să mă binecuvânteze".

Şi tot legat de primii ani ai copilăriei, Nicolae Grigorescu îi relatează lui Vlahuţă o întâmplare de natură mistică, premonitorie: „Eram mărişor – oi fi avut vreo opt-nouă ani – când m-au închis fraţii şi surorile în biserică, ş-au fugit, şi m-au lăsat singur, spunându-mi c-au să sară sfinţii pe mine, să mă mănânce. Am căzut în genunchi plângând şi, pân-a venit mama, aşa am stat şi m-am rugat din toată inima. Multă vreme am privit ca o minune faptul că nu m-au mâncat. Mai târziu, când făceam icoane, zugrăveam sfinţii nu numai cu evlavie, dar şi c-un fel de recunoştinţă, că mi-au lăsat viaţa...". Şi le-a făgăduit, desigur, că o să-i picteze. Ceea ce a şi făcut. Probabil că a fost să se împlinească acel cuvânt din Scriptură, care spune: „Faceţi făgăduinţe şi le împliniţi".

Ruxandra Grigorescu şi-a dat copiii să înveţe ceva carte la dascălul Bisericii Sfântul Gheorghe din mahalaua Cărămidarilor. Biserica mai există şi azi. La zece ani, Nicu intră apoi ucenic „la un iconar", pictorul Anton Chladek, austriac de origine, urmându-l astfel pe fratele său mai mare, Gheorghe. Din toţi ucenicii lui Chadek, Nicu era cel mai bun în „pământuri", cum le spunea profesorul său peisajelor. Despre acest prim maestru al său, care l-o fi iniţiat şi în arta occidentală, Nicolae Grigorescu îşi amintea: „La zece ani am intrat şi eu la un iconar. Da' era un om sucit, Dumnezeu să-l ierte, şi rar auzeai o vorbă cumsecade din gura lui. Mă punea să mătur, să-i legăn copilul. Şi când vroiam să mă uit şi eu cum zugrăveşte, mă lua la goană. Numai câteodată, când îi frecam colorile, se mai îmbuna şi mă lăsa pe lângă el; atunci eram şi eu în culmea fericirii; îmi vorbea blând, îmi arăta cum se fac sfinţii, îi sorbeam vorbele şi mă uitam la el ca la un Dumnezeu". Cu gândul la această ucenicie o fi realizat pesemne lucrările „Pensulele artistului" şi „Primul atelier al artistului..."

La Chaldek nu stă decât doi ani. Începe să facă „singur iconiţe" pe care le vinde cu succes, cum însuşi mărturiseşte: „După doi ani m-am întors acasă, ş-am început să fac singur iconiţe. Era vară. Duminica mă duceam la Obor. Îmi aşterneam hăinuţa jos, îmi întindeam marfa pe ea şi-mi aşteptam muşterii, ca orice negustor. Treceau femei sărace, oameni de la ţară, mă întrebau cine le-a zugrăvit, le spuneam că eu... şi cumpărau, bieţii oameni, ziceau că-s icoane cu noroc, de la copil nevinovat".

Parcă şi vedem reflexii ale Pieţii Obor în unele imagini din tablouri ca „Târg", „Bărăţia din Câmpulung", „Prăvălie" sau „Bâlci la Sinaia". Şi confesiunea despre vânzarea de iconiţe continuă: „Doamne, cu ce bucurie am venit eu acasă după cea dintâi afacere a mea! Făcusem vreo zece sorcoveţi şi când i-am pus mamei în mână, s-a uitat la bani, apoi la mine, şi m-a întrebat îngrijorată de unde-s, că eu lucram pe ascuns icoanele. Când i-am spus, m-a sărutat, a dat să zică ceva şi s-a întors repede cu faţa spre fereastră, că-i venea să plângă. Aceea a fost, poate, cea mai fericită zi din viaţa mea..."

COPILUL-MINUNE LA BĂICOI

I se duce repede faima de „copil minune", de suflet nevinovat care pictează icoane. În 1853, prinţesa Trubeţkoi, născută Ghica, îi comandă zugrăvirea bisericii din Băicoi, cât şi zugrăvirea capelei domneşti de pe moşia sa de lângă Băicoi. Aici Grigorescu a pictat – ajutat de Niţă Părăiescu –, 6 icoane mari şi 11 praznicare. Pe una din icoane vedem şi azi semnăturile lor.

Aici restauratorul Ion Chiriac ne spune că, recent, criticul de artă Radu Bogdan a descoperit patru panouri în suprafaţă de 16 metri pătraţi, pe care se află pictură murală, în tehnica în ulei, care a fost acoperită şi „acum încercăm să revenim la culoarea iniţială". Până în prezent „s-a înlăturat stratul de intervenţie" şi din fresca Naşterea Domnului s-a scos la lumină câteva elemente, ca staulul, o vacă şi măgarul. Se fac eforturi să fie „eliberată" toată fresca.

ŞCOALA DE LA CĂLDĂRUŞANI

„Meşterul Nicu", aşa cum avea să i se spună curând precocelui pictor-minune, ajunge să se numere „printre cei mai căutaţi zugravi de biserici". Se lămurea uneori în contractele zugravilor: „Iară chipurile de la catapeteasmă să fie de meşterul Nicu". În anii 1854-1855 pictează mai multe icoane pentru mânăstirea Căldăruşani, unde exista o şcoală de pictură religioasă.

Călăuza noastră aici este preotul-ghid Laurenţiu, care ne-a spus:

- Muzeul Mânăstirii Căldăruşani adăposteşte cea mai mare colecţie de icoane din ţară. Printre ele se află şi colecţia de icoane pictate de tânărul ucenic Nicolae Grigorescu. Aici a început el să picteze sub îndrumarea pictorului iconar Evghenie Lazăr. La Căldăruşani a existat, pe vremea aceea, o adevărată Academie, care includea şcoli de pictură, muzică, copiere, tiparniţă. La vârsta de 14-15 ani a ucenicit aici şi Nicolae Grigorescu. La comanda stareţului de atunci, el a pictat 11 icoane, pe care le vedeţi: Învierea Maicii Domnului, Hristos Judecător, Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena, Sfântul Gheorghe şi Sfântul Dimitrie, Iisus şi femeia samariteancă, Sfântul Pantelimon... Toate aceste icoane

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

arată stilul picturii de la Căldăruşani, dar şi stilul picturii copilului de 14 ani. Priviţi aici, în Sfântul Dimitrie parcă e portretul lui Grigorescu tânăr. Şcoala de zugravi, de iconari de la Căldăruşani se remarcă prin faptul că pune accentul pe valoarea sacră a icoanei. Evghenie Lazăr nu se gândea să facă o valoare de penel, de meşteşug pur artistic. Icoana a avut întotdeauna aici o valoare sacră.

Pr. Laurenţiu crede că modelul lui Grigorescu într-ale picturii a fost chiar Evghenie Lazăr.

- Stilul întregii şcoli de la Căldăruşani este un stil clasic cu influenţa Renaşterii italiene, adică nu este tradiţional, nu respectă tradiţia stilului bizantin. Mulţi au refuzat o astfel de pictură. Dar biserica acceptă asemenea icoane pentru că, înainte de toate, sunt nişte valori deosebite, deşi nu sunt lucrate în tradiţia bizantină. Deci stilul de la Căldăruşani este acceptat de biserică. Au fost diferite mode, diferite curente, cum ar fi şi stilul baroc, care a pătruns şi el în biserică. Aceste abateri de la stilul tradiţional bizantin a fost acceptat şi de biserica rusă, bulgară sau sârbă. Singurii care nu s-au abătut şi au respectat tradiţia sunt grecii.

Părintele-ghid mă surprinde cu afirmaţia că icoana Hristos Judecător seamănă cu stilul lui El Greco, fapt complet fals. Mult mai adevărată este afirmaţia că Nicolae Grigorescu a fost inspirat de Dumnezeu. Sub graţia inspiraţiei divine a trăit încă din fragedă ucenicie, când picta iconiţe şi le vindea. Contactul cu arta unui El Greco avea să-l aibă mult mai târziu, când a ajuns la Barbizon. În Hristos Judecător citim cu ochii tânărului zugrav cum şi-a imaginat el că va veni Mântuitorul. Această icoană este atât de populară încât toţi românii ortodocşi o au în casă, considerând-o o mană celestă, o creaţie anonimă, ca şi Rugăciunea lui Eminescu, pe care o recită toţi ţăranii şi o cred că e de la Dumnezeu, cum sunt inspiraţiile populare, creaţiile Marelui Anonim.

MINUNEA DE LA ZAMFIRA

În 1856, meşterul Nicu se adresează domnitorului Bogdan Dimitrie Ştirbei, apoi caimacanului Alexandru Dimitrie Ghica din „dorinţa de-a merge în Academia de pictură din Roma spre perfecţionarea artei ce exersez", încercări rămase fără rezultat. Împreună cu fratele său Ghiţă, între anii 1856-1857 zugrăveşte mănăstirea Zamfira. Pentru prima oară pictează în frescă (650 mp).

Unul din cei mai mari specialişti în arta murală a lui Nicolae Grigorescu este Radu Bogdan, care a colaborat la realizarea filmului meu. La Mănăstirea Zamfira l-am filmat în interiorul bisericii, unde ne-a declarat:

- Cea mai cunoscută biserică pictată de Grigorescu este Agapia, dar cea mai importantă, după umila mea părere, este Zamfira. Nicolae Grigorescu se înscrie în tradiţia picturii bisericeşti de influenţă occidentală, nu bizantină. Tranziţia aceasta a făcut-o primul Gheorghe Tattarascu. Nicolae Grigorescu introduce în pictura religioasă o notă de realism. Zamfira a fost prima oară restaurată în 1902 şi s-a acoperit pictura originală făcută de Grigorescu. Nici Vlahuţă, nici altcineva din toţi cei care s-au ocupat de pictura murală a lui Grigorescu nu au văzut această frescă. Aproape un secol întreg Zamfira nu a fost cunoscută, nu s-a cunoscut ce a făcut Grigorescu aici. Abia în 1988 a fost descoperită prima restaurare şi refăcută lucrarea lui Grigorescu. Pictura de aici nu corespunde cu contractul. Toată biserica este pictată în frescă. Fresca presupune o cu totul altă experienţă. De aceea, eu cred că atunci când a pictat aici, Grigorescu avea 23 de ani, nu 17, cum se zice. Nu e sub influenţa Parisului, acolo el s-a perfecţionat. În pictura de aici găsim elemente realiste, cum ar fi peisajele. Apoi constatăm o mare libertate de mişcare, cum se observă în scena răstignirii lui Hristos. Sigur, valoarea acestei picturi nu stă în peisaje. Priviţi Învierea lui Hristos. E pictată într-o calotă. E aici o mare ştiinţă a perspectivei. Nu putea fi pictată de un copil. Grigorescu arată aici o plastică foarte înaintată. E limpede că s-a întinerit, ca să obţină bursa pentru Paris, şi eu am certitudinea că el s-a născut în 1834, nu în 1938. E sigur, altfel n-ar fi putut să picteze aşa ceva. Hotărât, a contat experienţa de la Căldăruşani, unde s-a format ca pictor de icoane, acolo era o şcoală de iconari, apoi a pictat la Băicoi şi la Mărginenii de Jos, după care a urmat Zamfira. La Puchenii Mari a pictat în 1861, ceea ce înseamnă că biserica de aici e pictată după Agapia. M-am ocupat timp de 10 ani de pictura religioasă a lui Grigorescu. La Pucheni s-a investit mult în restaurare, dar s-a stricat, nu s-a făcut bine ce s-a făcut. La fel la Mărginenii de Jos. Peste 20 de fresce în culoare sunt toate acoperite de funingine. La Băicoi sunt alte patru fresce acoperite. Restaurarea a început în 1988 şi e făcută de Ion Chiriac. În scena „sacrificiul lui Isac" apare un copac. Este o dovadă a lui Nicolae Grigorescu pentru pictura în penel. Nimeni în epocă, nici Aman, nici Tattarascu, nici Negulici nu pictau peisaje ca el.

Am făcut o remarcă privind chipurile sfinţilor, originalitatea formelor...

- De chipurile sfinţilor nu m-am ocupat. E un capitol cu totul special. Canonul bisericesc spiritualizează chipurile, pe când la Grigorescu observăm o notă de realism. Cum am spus, ruptura de tradiţia bizantină a fost făcută de Tattarascu.

Discutăm şi faptul că pe vederi şi pe tot felul de ilustraţii apare Hristos Judecător, iar lumea îl consideră un kitsch, fiindcă această practică trebuie controlată de specialişti şi de biserică, nu lăsată la voia întâmplării, la mâna tuturor profitorilor. Şi iconostasul de la Mărgineni, cum vom vedea, a fost vandalizat.

- Pictura bisericească a lui Nicolae Grigorescu este un patrimoniu inestimabil, care nu a fost încă studiat. Practic, Grigorescu e un necunoscut. Abia acum trebuie scos la suprafaţă. Aşa cum faceţi dumneavoastră. Şi cred că sunteţi primul. De fapt, asta e menirea unui film.

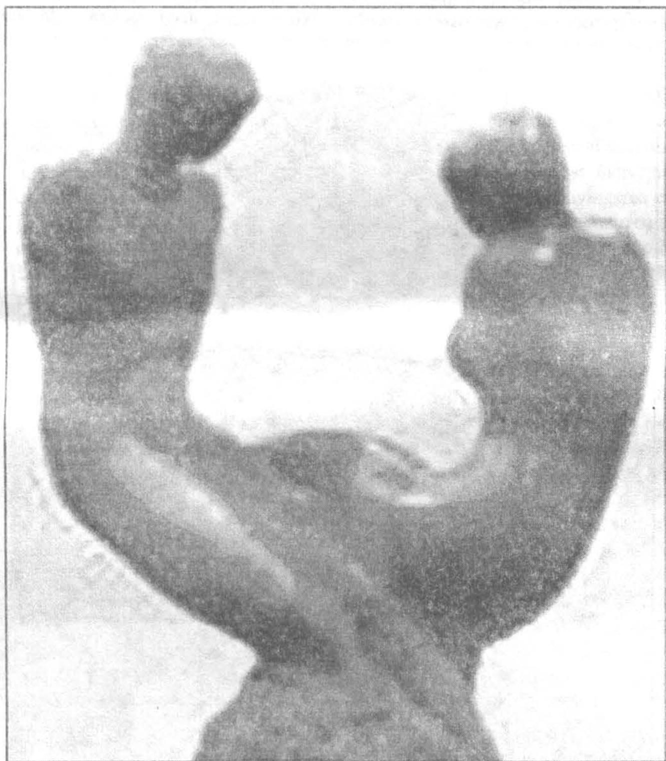
EXTAZ ŞI AGONIE LA MĂRGINENII DE JOS

Aici, la mănăstirea Zamfira, Grigorescu îl cunoaşte pe călugărul Isaia Piersiceanu „un bătrân foarte deştept şi om purtat, care povestea frumos tot felul de minunăţii de prin ţările pe unde umblase".

Plănuise să plece împreună la Paris. Se duc mai întâi la Mănăstirea Neamţului, locul de metanie al călugărului Isaia. Acolo bătrânul se îmbolnăveşte. În aşteptare, meşterul Nicu zugrăveşte icoane. Una din ele cade în mâinile stareţei de la Agapia. Dar până a ajunge aici, trece printr-o altă experienţă.

Este vorba despre una din descoperirile grigoresciene cele mai recente, biserica din Mărginenii de Jos, pe care a zugrăvit-o în 1858, deşi unii cercetători susţin că ar fi pictat-o înainte de Zamfira, alţii după Zamfira. Plutim încă în zona incertitudinilor. În biserica din Mărgineni am păşit pe un teren minat, care ne-a făcut, fără să vrem, martorii unei realităţi incredibile, semnificative pentru modul cum este tratată, de către forurile competente, opera religioasă a celui mai mare pictor român. Operă lăsată la voia întâmplării, la cheremul unor finanţatori dubioşi, care, aşa cum ne-a relatat preotul de aici, au atentat la integritatea catapetesmei, sau la cheremul unor binevoitori care întreţin printre credincioşii neiniţiaţi în artă iluzia că pictura din nou este mai valoroasă decât frescele grigoresciene, care, vezi Doamne, n-ar mai trebui restaurate!? Dar valoarea sărmanei biserici din Mărgineni, uitată parcă şi de Dumnezeu, stă tocmai în aceste fresce! Se crede că icoana Mântuitorului şi cea a Sfântului Dimitrie sunt autoportrete. Despre toate aceste aspecte ne vorbeşte din nou Radu Bogdan, descoperitorul picturii:

- Până în 1970 nu se ştia de trecerea lui Nicolae Grigorescu pe aici. Documentul care atestă faptul că a pictat şi această biserică este acest chip de sfânt din catapeteasmă, care este chipul lui Grigorescu. Deci e vorba de un autoportret. Picturile murale, de asemenea, trimit la Zamfira. Toată biserica a fost pictată în acest stil. Şi ce vedem aici? O pictură din nou! Ceea ce denotă o lipsă de preocupare ştiinţifică a ceea ce ar trebui să fie o restaurare. E o inadvertenţă crasă, o blasfemie la urma urmei. Acest monument trăieşte prin pictura lui Grigorescu, nu prin pictura din nou a domnului Chiriac! Cum să-ţi însuşeşti proiectul lui Grigorescu de la Zamfira şi să pictezi în stilul lui? E inadmisibil! Cine a dat dispoziţie să se înceapă cu pictarea plafonului? Chiriac trebuia să înceapă cu restaurarea frescelor lui Grigorescu! Efortul trebuia concentrat pe recondiţionarea picturii murale. Şi el ce-a făcut? S-a apucat de plagiere. Coborârea lui Iisus de pe cruce e exact ca la Zamfira. Parcă n-am şti ce a făcut acolo Grigorescu! Multe nu se ştiu, e adevărat. Nu se ştia, de pildă, că Grigorescu picta după modele occidentale. Despre această activitate a lui nu s-a ştiut mult timp.

Radu Bogdan e foarte furios, se agită ca un leu în cuşcă, abia pot să mă ţin cu microfonul după el.

- Atât cât a rămas în picioare din pictură, cu asta trebuia restauratorul să înceapă, cu frescele lui Grigorescu, nu să facă tavanul, pictură din nou. Este ceva de te apucă nebunia! Sunt consternat pur şi simplu cum se lucrează în ţara Românească! În loc să te apropii cu dragoste de Nicolae Grigorescu, cu dragoste pentru monument, vedem exact contrariul! Şi nimeni nu se sesizează, nici o autoritate... Cumplit!

Radu Bogdan e foarte pornit pe „forurile incompetente".

- Opinia mea este că sunt la mijloc şi niscaiva interese pecuniare, spun eu.

- Or fi, dar trebuia să ştiu şi eu! Eu sunt specialistul! Forurile competente trebuiau să vină la mine, să mă informeze dacă ceva nu e în regulă!

Iar preotul bisericii toarnă şi el gaz pe foc, spunându-ne cum nişte bulibaşi din sat, împreună cu un escroc arab, au încercat să scoată din ţară iconostasul original. Cică au pregătit copii cu care să înlocuiască icoanele lui Grigorescu din catapeteasmă şi că „numai Dumnezeu a făcut să descopăr în altar aceste false icoane"!

Fiecare cu descoperirea lui! Dar şi eu am descoperit ceva. Şi le spun că atunci când am făcut documentarea despre Caragiale, pentru un serial TV, am dat de urma lui Luca, tatăl lui Caragiale, care venise din satul vecin, Haimanale, aici, la Mărgineni, unde a fost angajat ca secretar şi contabil al Mănăstirii. Asta se întâmpla chiar pe vremea când „meşterul Nicu" picta biserica, în anul 1858. Caragiale avea pe atunci 6 anişori. Micuţul hoinărea prin curtea mănăstirii ca la el acasă. Într-o zi, intră în biserica mănăstirii şi ce vede? Un copil mai mare ca el, care se afla pe schele şi zugrăvea un perete. Caragiale s-a urcat şi el pe schelă şi când meşterul l-a văzut, i-a spus: „Ce faci tu, aici, mă, băiete? Stai degeaba? Ia dă-mi pensula de colo!". Şi Caragiale a început să-i dea la mână ceea ce-i cerea meşterul Nicu...

*

I-am comunicat restauratorului Ion Chiriac cele spuse de Radu Bogdan, care consideră că plafonul de la Mărgineni pictat de el este o imitaţie a plafonului de la Zamfira, pictat de Grigorescu. Ideea e că a făcut treaba pe dos, că a omorât pictura lui Grigorescu.

- Aşa e dl. Radu Bogdan, mereu nemulţumit. Aşa a fost şi când am

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

restaurat Zamfira. Mereu avea ceva să-mi reproşeze. Dânsul uită că o restaurare are două faze: conservarea şi restaurarea propriu-zisă. M-am apucat de plafon fiindcă nu au fost fonduri să fac conservarea!...

MINUNEA DE LA AGAPIA

Între anii 1858-1860, tânărul Nicolae Grigorescu pictează biserica mănăstirii Agapia. În acest timp dă lecţii de desen şi pictură călugăriţelor cu înzestrări artistice.

Dar iată ce ne spune măicuţa Cecilia, în muzeul mănăstirii, atunci când am făcut filmările la Agapia, în vara anului 1997, când biserica se afla în restaurare şi deci era ocupată de schele.

- Începuturile acestui vestit aşezământ monastic sunt legate sihastrul Agapie care, în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, ar fi ridicat împreună cu ucenicii săi o bisericuţă de lemn. Numele acestui monah, care în limba greacă înseamnă „drag", „dragoste" (faţă de aproape), s-a transmis nu numai obştii isihaste pe care a condus-o, ci şi locurilor din jur. Prima menţiune documentară a mănăstirii s-a făcut prin Hotărnica lui Ilieş Vodă din 1437. Vechiul Pomelnic de la Mănăstirea Agapia aminteşte de Petru Rareş şi Elena Doamna ca primi ctitori voievodali prin grija cărora s-a zidit prima biserică de piatră de aici. Ea a fost reînnoită apoi de Petru Şchiopul în a treia domnie a sa (1582-1591). Dar construcţiile de la Agapia din Deal nu prea aveau viaţă lungă din cauza terenului îmbibat de ape freatice. De aceea, în jurul anului 1600, o parte dintre călugări s-a mutat în vale, ridicând aici o mică biserică în jurul căreia se va dezvolta Mănăstirea Agapia de astăzi, pomenită uneori sub numele de Agapia Nouă sau Agapia din Vale. La anul 1858, când biserica a fost restaurată, pictura i-a fost încredinţată lui Nicolae Grigorescu. El a participat la un concurs, pe care l-a câştigat cu icoana din faţa noastră, Învierea Maicii Domnului. Sunt şi alte icoane aici pictate de Grigorescu. În muzeu sunt expuse 27 de icoane. Biserica e pictată în întregime de „meşterul Nicu", e pictată într-un stil realist, inspirându-se după modele vii, de regulă persoane din mănăstire sau din preajma ei. Dar a pictat şi după stilul lui Leonardo da Vinci, aşa cum este ţăranul din această icoană. Maica stareţă de atunci i-a fost ca o mamă. Cât a stat aici, circa doi ani, Grigorescu a făcut şi un atelier de pictură. Acest atelier înfiinţat de el funcţionează şi azi. Meşterul Nicu a pictat de la 10 ani iconiţe. Sunt câteva iconiţe într-o vitrină. El nu cunoştea influenţe străine, occidentale, aşa că modelele reale erau sursa lui de inspiraţie şi harul de la Dumnezeu. Acest har se vede în puritatea şi naivitatea din chipurile sfinţilor. După ce câştigă o bursă, pleacă la Paris şi părăseşte pentru totdeauna pictura religioasă. Grigorescu a revenit aici mai târziu şi a vrut să picteze icoana Sfântului Dimitrie şi nu a reuşit. O vedeţi aici neterminată, un document că nu mai era, cum zicem noi, stăpânit de curăţenia şi puritatea sufletească pe care a avut-o până a 23 de ani. Valoarea picturii lui Grigorescu se vede în icoana Maicii Domnului şi în icoana lui Iisus Mântuitorul, a cărui privire te urmăreşte în mişcare. După o sută de ani biserica e în restaurare şi nu putem să vedem decât părţi din pictură. El nu a semnat aici nici o lucrare, dar şi-a făcut în biserică autoportretul în Sfântul Daniel.

*

Insert: „Agapia poate fi considerată ca o culme a picturii noastre religioase, nu numai în cariera de iconar a lui Grigorescu, dar în tot secolul al XIX-lea" (G. Oprescu).

ULTIMA MINUNE LA PUCHENII MARI

Cu sprijinul lui Mihail Kogălniceanu, care îi remarcase talentul la Agapia, Nicolae Grigorescu obţine o bursă de studii în străinătate. În toamna anului 1861 pleacă la Paris, nu înainte însă de a mai executa o comandă religioasă, zugrăvind în ulei biserica de la Puchenii Mari.

Descoperirea acestei picturi a făcut-o cunoscutul critic de artă Barbu Brezianu, care ne-a povestit aventura sa, pe care a şi publicat-o într-o revistă de specialitate, dar şi în monografia din 1959, pe care i-a închinat-o artistului. Evocările le face chiar în biserică, împreună cu părintele Georgescu, cel care era parohul bisericii pe acea vreme. Îşi aminteşte cum....

- Am studiat pictură cu pictură şi am descoperit că Nicolae Grigorescu e un mare peisagist, un creator de ambianţă naturală, stăpânul unei tehnici colosale, cum ar fi ideea de a lăsa spaţii libere între tablouri, nefiind o pictură continuă ca în tradiţia bizantină. În acest fel, ochiul este mult mai puternic impresionat.

UN EMINESCU AL PICTURII ROMÂNEŞTI

Iată-ne la capătul acestui inedit itinerariu spiritual prin creaţia bisericească a celui mai mare pictor român, care poate acum, pentru mulţi dintre dumneavoastră, este mai puţin necunoscut. Însă nu ne putem despărţi de „zugravul Nicu" fără a nu ne întreba: Nicolae Grigorescu ar mai fi fost marele pictor pe care îl ştim dacă nu ar fi fost mai întâi pictor de icoane şi de biserici? În ce măsură experienţa pictorului de biserici a influenţat arta sa de mai târziu? „Pământurile" sale ulterioare nu-şi au oare rădăcina în „peisajele" bisericeşti? Şi nu vedem în aceste chipuri de ţărani un fel de aureolă sfântă? Nu sunt ei „sfinţii" grigorescieni? Nu citim în portretele sale, fie că sunt de ţărani, evrei sau alte naţii, oricât ar părea de paradoxal, fizionomia „sacră" a unor profani sau fizionomia „profană" a unor oameni cu frica lui Dumnezeu? În ce măsură, aşa cum scria Andrei Pleşu, în pictura bisericească grigoresciană România trăieşte, în plan stilistic, marea şi inevitabila dramă a uitării Bizanţului? Cum şi de ce arta lui „trădează" tradiţia bizantină? Altfel spus, cum a reuşit Grigorescu să se rupă de icoana bizantină şi de ce a făcut-o? Care este, aşadar, valoarea picturii bisericeşti a lui Nicolae Grigorescu?

Iată ce ne-a spus în acest sens unul din cei mai valoroşi pictori români contemporani: Horia Bernea.

- Pictura murală a lui Nicolae Grigorescu este o creaţie interesantă cu subiect religios. Eu apreciez talentul foarte mare al acestui pictor român, care a făcut o schimbare fundamentală faţă de pictura tradiţională. Mie mi-a reţinut atenţia doar din punct de vedere artistic. Unii fac din pictura lui Grigorescu un model pentru pictura noastră religioasă. Categoric, Nicolae Grigorescu a influenţat şcoala naţională de pictură.

Prin urmare, cum a reuşit Grigorescu să se rupă de icoana bizantinizantă? Foarte simplu. Şi să ne gândim, bunăoară, la serafimul pe care l-a făcut în creştetul bolţii bisericii de la Zamfira. Nu e leit cu „Măriuca popii de care sufletul meu era atuncea plin", cum îi povesteşte el lui Vlahuţă? Iar la Agapia, n-a pictat tot după natură? Cum i-a mărturisit aceluiaşi Vlahuţă, pentru Sfântul Gheorghe, pictat pe una din dverele altarului, la iconostas, i-a pozat profesorul de la Iaşi, Miltiade Ţoni – un tip de frumuseţe; pentru Maica Domnului, cutare femeie din Filioara; pentru copilul Isus – băieţaşul unui dulgher, iar o măicuţă bătrână, uitată de vremi, pentru bătrâna zbârcită şi cocoşată care se uită la Sfânta Varvara, al cărei model viu a fost o călugăriţă tânără. „Toată noaptea visam numai îngeri şi scene religioase".

„Partea omenească a sfinţilor i-au dat-o ţăranii din sat, iar partea divină i-a dat-o sufletul lui" (Alexandru Vlahuţă).

„Parcă n-ar fi pictată de mâna omenească" – aşa se minunau măicuţele de la Agapia, clătinând din cap la vederea minunilor „meşterului Nicu" – un sfânt şi el, cum spune Vlahuţă, întrucât intrase în artă pe poarta cea sfântă.

Căci sfinţii pe care i-a pictat, Sfântul Gheorghe, de pildă, erau ţărani aievea, care îi pozau.

„Aureolele" oamenilor simpli pe care i-a pictat, le-a văzut prima oară Vlahuţă: „Păstoriţele lui au mişcări de o eleganţă antică şi ciobanii şi plugarii lui au în blândeţea privirii şi în zâmbetul gânditor, în toată înfăţişarea lor, un aer de cuviinţă şi omenie, în jurul figurilor nu ştiu ce aureolă de sfinţenie, care spune că oamenii aceia au fost priviţi nu numai cu înţelegere adâncă, dar cu multă iubire şi mult respect".

Şi nu vedem în personajele pe care le-a pictat sfânta răbdare românească, icoana îndurării?

Icoană pe care o putem vedea şi în portretele de francezi, turci, ruşi, italieni, bulgari sau ţigani, pictaţi de el prin tot locul pe unde îi întâlnea.

Iar despre „forţa credinţei profetice" a evreilor săi vorbea şi G. Oprescu, cel care a spus despre Agapia, pictată de „meşterul Nicu" la doar 20 de ani, că este „o culme a artei noastre religioase"! Ce fel de artă? Bizantină? Clasică? Occidentală? Neoclasică? Realistă? Mai are acest lucru azi vreo importanţă? Importanţă are în primul rând faptul că Nicolae Grigorescu a fost şi un valoros pictor bisericesc, care prin creaţia lui a dat o nouă dimensiune spiritualităţii româneşti. Cu adevărat el a fost un ales al lui Dumnezeu, ales să fie şi pictor bisericesc.

Nerăbdarea şi spontaneitatea ochiului său de mare pictor, verva coloristică a detaliilor care ne surprinde şi azi, se vădesc încă de pe vremea când meşterul de la Zamfira şi Agapia zugrăvea icoane de catapeteasmă, scene biblice murale de mari proporţii sau chipuri de sfinţi pictaţi după natură.

Grigorescu a crezut în om, care este minunea lui Dumnezeu, creaţia lui supremă, pe care, ca într-o relevaţie, a identificat-o cu natura însăşi: „Numai după ce ai cunoscut bine ani întregi un om, poţi să-i faci portretul într-un ceas. Natura întreagă nu-i asemenea unui portret?"

Iar în alt loc, explica: „Îmi spun unii că poetizez. Nu ştiu bine ce-i asta. Dar bănuiesc ce trebuie să fie în gândul lor: că m-aş încerca să fac mai frumos decât natura. Hm! or fi şi neghiobi care cred că pot retuşa opera lui Dumnezeu, dar aceia numai artişti nu sunt".

„Eu fac ce corespunde sufletului meu"

Şi a făcut-o încă de copil, când sufletul lui nevinovat picta icoane şi biserici. Ce dovedeşte acest lucru? Că Nicolae Grigorescu a fost hăruit de Dumnezeu. Pentru că „zugravul Nicu" n-a avut învăţători, n-a avut profesori. Cine l-a învăţat atunci să picteze icoane şi biserici? Cine l-a inspirat? Nu Dumnezeu, Bunul Dumnezeu în care a crezut orbeşte şi a cărui Operă nu poate fi retuşată de nici un muritor? Însuşi stilul în care a pictat a fost glasul lăuntric care îi dicta cum să amestece culorile, cum să tragă liniile. „Ghid" nu avea decât o cărţulie despre felul cum se picta la Muntele Athos!

„Pe atunci, n-aveam nici un fel de orientare în artă. Era o carte veche cu slove chirilice, care ne da reţete de la Muntele Athos pentru prepararea culorilor şi câteva lămuriri despre vârsta, îmbrăcămintea, viaţa şi însuşirile fiecărui sfânt. Atât. Încolo făceam fiecare ce ne tăia capul".

Încolo, totul îi venea de sus, „de la Dumnezeu". Asta va să zică „făceam fiecare ce ne tăia capul". Se lăsa adică în voia inspiraţiei, a harului divin. În voia singurului său profesor, natura, Dumnezeu. Şansa pe care am avut-o, de a urca pe schelele de la Agapia, de a reface mental ceea ce pictorul a creat, de a atinge cu privirea şi mâna pereţii turlei şi pantocratorul, de a pipăi pasta densă, mustind de culori vii, pusă în portretele acestor sfinţi ne-a făcut să intrăm în intimitatea creaţiei, să retrăim odată cu zugravul Nicu etapele muncii sale sisifice, să suim odată cu el pe treptele ei şi să putem afirma cu toată convingerea că în Grigorescu s-a concentrat toată pictura lumii, cu tot ce a fost şi cu tot ce va urma. El era, bunăoară, naturalist înainte de a intra la Şcoala de Belle-Arte din Paris, frecventând atelierul lui Sebastien Cornu, unde avea să fie coleg cu Renoir, aşa cum era „barbizonian" înainte de a fi fost la şcoala de la Barbizon, înainte de a fi fost influenţat de maeştri ca Millet, Corot, Gustave Courbet sau Théodore Rousseau! După cum avea în sânge modalităţile artistice novatoare care au marcat atmosfera cultului pentru tehnica „en plein-air", ce a pregătit afirmarea impresioniştilor. Şi mai presus de orice, avea un lirism înnăscut, afirmat în anii când Eminescu tocmai făurea spectaculoasa înnoire a limbii române. Această înnoire a adus-o Grigorescu în limbajul plastic. Din acest punct de vedere, se poate spune că Nicolae Grigorescu este un Eminescu al picturii româneşti. El rămâne primul pictor român de circulaţie europeană. Şi totul s-a datorat anilor de ucenicie bisericeşti. Cu adevărat „zugravul Nicu" a fost un ales al lui Dumnezeu, a fost ales de Dumnezeu să-i picteze pe oameni ca pe nişte sfinţi. Cu aureolă lăuntrică, pe care numai cine crede în om, ca în Dumnezeu, numai acela poate s-o vadă. De aceea ne şi pare că el i-a pictat pe sfinţi ca pe nişte oameni.

Ultimul autoportret al artistului îmi pare aievea, parcă s-ar lega de ultimul car cu patru boi pictat din sutele pe care le-a pictat pentru şirul de amatori colecţionari care se desfăşura în faţa atelierului său de la Câmpina, unde a murit.

Şi nu este oare semnificativă ultima dorinţă a artistului, aceea de a fi „dus la groapă într-un car cu patru boi, aşa cum el însuşi imaginase o înmormântare la ţară, într-unul din cele mai bune desene ale sale", precum ne spune tot ilustrul său confident Alexandru Vlahuţă?! Care încheie astfel: „Pe crengi de stejar l-au aşezat într-un car cu patru boi. Flori de câmp, de cele cari i-au fost lui mai dragi, flori sfinte i s-au presărat pe faţă şi pe piept, pe ochii lui, pe divinii lui ochi, închişi pentru totdeauna, pe mâinile lui, pe divinele lui mâini, încremenite pentru totdeauna".

GRID MODORCEA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Gabriel Liiceanu sau mediocritatea impudică

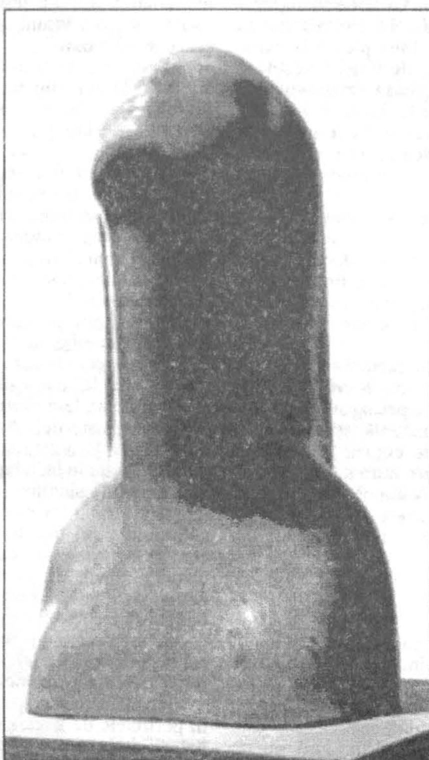
Scriitorul francez Théophile Gautier (1811-1872) a influenţat „Junimea" şi cultura română prin ideologia „artei pentru artă" şi totodată prin „ideologia cărţilor cochon" (vezi Ion Creangă şi Mihai Eminescu, vezi Luca Piţu şi "douămiiştii"). Intelectualii aceia estetizanţi, bine şcoliţi, de la Junimea, când frunzăreau cărţile cochon ale lui Théophile Gautier, unde textul într-o franceză pură şi civilizată, analizând politica internă a Franţei timpului, era însoţit pe liziera paginii de un limbaj figurativ înlocuind expletivele, exclamau nedumeriţi şi expletiv: "Ce-are sula cu prefectura!?" Este o ipoteză privind originea întrebării. Altă ipoteză ar fi aceea că elita administrativă din România celei de a doua jumătăţi a secolului XIX, elită din care făceau parte şi prefecţii, punea aceeaşi întrebare privind cărţile lui Théophile Gautier.

Devine foarte probabil deci ca retorica întrebării "Ce-are sula cu prefectura?" să fi fost inventată de un prefect junimist în contextul strict al unei etici utilitariene (benthamiene). Oricum, trebuie amintită această dihotomie junimistă de interpretare a cărţilor lui Théophile Gautier. Dar însuşi textul cărţilor cochon scrise şi publicate de Théophile Gautier nu era deloc vulgar. Ion Creangă scrie textul "Povestea poveştilor", jumătate cochon jumătate Mutinus, pur şi simplu pentru că nu ştia franţuzeşte când răsfoia cărţile lui Théophile Gautier!

"Boccaccio însuşi ar fi pălit de invidie dacă ar fi putut să citească această capodoperă a erotismului comic", crede naiv Gabriel Liiceanu, directorul editurii Humanitas. „Ziarul de Iaşi" din 20/12/2006 adăugase această „evaluare liiceană" la ştirea:

+ Povestea poveştilor este publicată de Humanitas în ediţie trilingvă română-franceză-engleză, însoţită de desenele pictorului Ioan Iacob. Textul lui Ion Creangă a fost tradus de Alistair Ian Blyth, absolvent de Cambridge, cunoscător la nuanţă al limbii române, şi de Marie-France Ionesco, fiica lui Eugène Ionesco, minuţioasă ca un bijutier în a şlefui fiecare cuvînt, informează Humanitas. Potrivit editurii, pictorul Ioan Iacob, stabilit în Germania, a reuşit, cu forţa şi expresivitatea desenului, să "re-povestească" "Povestea poveştilor", cu alte imagini pentru fiecare dintre cele trei variante: română, engleză şi franceză.

Comentariul prompt al domnului Daniel Stuparu, un cititor obişnuit dar totuşi eminent al „Ziarului de Iaşi", demonstrează că „dulcele tîrg al Ieşilor" rămâne capitala culturală a României:

Gabriel Liiceanu numeşte această poveste în marginea căreia nici măcar un puber imberb al prezentului nu mai poate schiţa decât cel mult un zâmbet condescendent, o „capodoperă a erotismului comic". Dacă ar fi să fim riguroşi - în sens heideggerian să zicem, cum îi plăcea cândva (ou sont les neiges d'antan?) domnului Liiceanu, pe când era ilustru profesor la catedra de filosofie a Universităţii din Bucureşti – ne-am putea întreba, şi pe bună dreptate: Care capodoperă? Care erotism? Care comic? Dacă acest text, nu mai lung de câteva pagini, fără cap şi coadă, dezlânat şi ridicol, care nici măcar o glumă bună nu poate fi numit (pentru că un banc are o poantă, şi e indiscutabil mai scurt, adică obţine un efect mai percutant cu un efort de mai mici proporţii) poate fi numit capodoperă, atunci bijuterii precum Paradisul pierdut al lui Milton sau Despre itinerarul minţii în Dumnezeu al lui Bonaventura ce să mai zicem? Se pare însă că cei care acuzau cercul de la Păltiniş de un lamentabil epigonism aveau dreptate.

Comentariul acesta e îndreptăţit numai în măsura în care îl disociem pe filosoful craiovean Constantin Barbu de amintitul epigonism al „cercului de la Păltiniş".

Să adăugăm noi ceea ce se pare că nu ştie domnul Gabriel Liiceanu. Principiul junimist „Artă pentru artă" fusese împrumutat din prefaţa cărţii „Mademoiselle de Maupin" a lui Théophile Gautier. Graficianul Aubrey Beardsley (1872 – 1898), cel mai controversat, mai decadent, mai estetizant şi totodată cel mai puţin recomandabil dintre artiştii stilului Art Nouveau, ilustrase cartea „Mademoiselle de Maupin" (Six Drawings Illustrating Théophile Gautier's Romance Mademoiselle de Maupin by Aubrey Beardsley published by Leonard Smithers and Co., London, 1898). ªi limbajul figurativ al cărţilor cochon ale lui Théophile Gautier va fi imitat de graficianul englez Aubrey Beardsley, bun prieten cu Oscar Wilde (1854-1900) fără să fie el însuşi homosexual, pentru a ilustra scenele falice din piesa antică Lysistrata, compusă de grecul Aristofan. În perioada degradării intelectuale forţată de comuniştii internaţionalişti din România, arii din opereta Lisistrata erau repetate cu o insistenţă absolut anormală de radiodifuziunea română. Tot pe atunci, unele dintre desenele lui Aubrey Beardsley (de exemplu „Flosshilde" şi „Trandafirul din Lima") erau sursă de inspiraţie pentru ilustraţiile cărţilor erotice destinate copiilor, în care proletarul câştigă dragostea Cosânzenei ca într- o nuvelă de Kay Boyle. Aubrey Beardsley mai executase o serie de 17 ilustraţii pentru scene din Salomeea, piesa lui Oscar Wilde în versiunea franceză.

După 1989, teoreticianul culturii Radu Ţeposu (1954-1999) începea să publice desenele lui Aubrey Beardsley în revista Cuvântul. Probabil că ar fi necesară, chiar şi utilă, publicarea unui întreg volum ilustrat cu desenele lui Théophile Gautier şi Aubrey Beardsley, desene însoţite obligatoriu de comentarii pertinente. Căci ediţia trilingvă şi ilustrată a Poveştii Poveştilor pusă pe piaţă de editura Humanitas este doar „cumplit meşteşug de tîmpenie".

TITUS FILIPAŞ

PAMFLETUL LUNII

De ce ziaristul nu e intelectual

Vulgaritatea şi mitocănia presei româneşti au ajuns de nesuportat. Gabriel Liiceanu are tot dreptul să fie indignat. „Să mă pună să explic de ce am ajuns acolo cu un mijloc de transport şi nu cu altul, dacă lucrul ăsta se petrecea pe bani publici sau nepublici. Dacă vreţi să cobor la acest nivel..." Adică la cele câteva biete mii de metri la care zboară un avion pentru intelectuali plătit de popor prin voia preşedintelui său, în vreme ce se ştie că un filosof ca d. Liiceanu se deplasează de regulă gratuit prin stratosferă, cu un dirijabil tras de îngerii care-l deservesc şi pe d. Pleşu.

Ceea ce ignarilor din presă li se va fi părut o replică de un tupeu buimăcitor în gura unui moralist de talia d. Liiceanu. - „Nu pot fi întrebat de ce merg pe bani publici, pentru că nu eu trebuie să verific condiţiile călătoriei, pentru că eu sunt invitat!" – este de fapt o splendidă ilustrare a neoagnosticismului care-l frământă pe filosoful Liiceanu de când a recitit stihurile lui Omar Hayssam – „Eu nu-ntrebat, cu ce plecat/ Ei invitat călătoream/ ªi eu cărat".

De ce era nevoie de un avion cu 99 de locuri ca să fie transportaţi câţiva inşi? A pune o astfel de întrebare arată încă o dată, dacă mai era nevoie, de ce un ziarist nu poate fi în veci un intelectual. Ziaristul e în stare să-şi scrie articolul pe genunchi, într-un ambuteiaj, într-o sală de aşteptare plină ochi, într-o cârciumă aglomerată. De aceea, el nu înţelege că, pentru a gândi, intelectualul de largă respiraţie are nevoie de spaţiu, noosfera cu centrul în capul lui trebuie să intre în expansiune liberă, fără a întâlni tărtăcuţele perturbatoare ale mocofanilor.

Cât priveşte urgenţa parcurgerii celor 300 km până la mare pe calea aerului, numai tâmpit sau răuvoitor să fii ca să nu înţelegi că, aşa cum a explicat d. Liiceanu, preşedintele „avea dreptul să audă cum stau lucrurile în literatura României, în arta plastică". Izgonit cu cruzime din cenacluri, ţinut pe la uşile bibliotecilor, fiindu-i interzis accesul în teatre sau la vernisaje, d. Băsescu a putut, în fine, în cadrul acestei întâlniri cvasi-conspirative să primească nişte note informative în legătură cu situaţia din literatură şi artă, unde, cum memorabil observa d-sa, „trebuie spuse lucruri simple, pe înţelesul tuturor". Ca să nu mai vorbim de legea lustraţiei; e musai şi pentru ea o expertiză intelectuală turbo, fiindcă după ce s-a copt 17 ani la foc mic, acum arde cetăţenii mai rău ca seceta.

Cum spuneam, aşa nu se mai poate. Cred că plec din gazetărie, îmi pun în CV că am avut şi eu câteva întâlniri „de lucru" ca invitat al d-lui preşedinte Băsescu şi mă înscriu la intelectuali.

CRISTIAN TUDOR POPESCU
din ziarul *Gândul*

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

"Febrele lui Ioan Alexandru"

Taborul ambulant

Doar câţiva ani de la moartea lui Ioan Alexandru (1941-2000) şi aceeaşi reacţie uniform indiferentă a presei noastre, dâmboviţeană prin destin... Poetul care a pictat cu guaşe aduse de acasă satul transilvan nu este un neosămănătorist, cum îl credea Ion Negoiţescu, ci este un cultivator al „expresionismului ţărănesc" (Dicţionarul general al limbii române, Academia Română, Univers Enciclopedic, 2004, A/B, pag. 104).

Ioan Alexandru a fost un Tabor ambulant, incendiind cu febrele lui conformismul împăcat cu rosturile lumii. Unii îl ironizau ca mistic, taxând drept idealistă şi discordantă pretenţia lui de a pregăti un stat ateu comunist, pentru Învierea creştină: „Şi-n neamul meu un singur legământ/Până astăzi este în putere/Această patrie, acest pământ / Să-l pregătim încet de Înviere" (Identitate).

Alţii l-au acuzat de protocronism, pentru că-şi lăuda ţara. Însă Ioan Alexandru şi-o lăuda în felul său, nu idolatrizând-o, ci văzând-o ca un real pe care Creatorul i l-a dat pentru a-şi ţine zilele: mirii Maramureşului, Moldova liturgică, Argeşul Meşterului Manole, cortul divin al Carpaţilor. Şi, într-adevăr, mergând pe linia unui Goga, pe linia unui Blaga – al cărui discipol a fost - , Ioan Alexandru a îmbrăcat toga poetului – profet şi a închinat imne ţării şi Dumnezeului care l-a pus în ea.

Traducându-l prima dată pe Pindar în româneşte, lui Ioan Alexandru îi era uşor să scrie imne în stilul clasic al poetului din Delfi. Seria Imnelor este deschisă în 1973 prin Imnele bucuriei, o carte a mareelor luminoase. „Nici prin moarte nu scapi de iubire./Iona în pântecele chitului fugit/ În loc de moarte-a dat de mănăstire/ Şi să-ngenunche mortu-a trebuit" (Iona). Da, poetul este determinist: „Nu se poate ca omul, aceste mâini, aceşti prieteni, aceşti poeţi, aceste clopote, acest neam, aceşti părinţi, aceste maici, aceste drumuri, aceste lumini să n-aibă o destinaţie" (op. cit., pag. 103). După teoria lui Ştefan Lupaşcu, care a avansat ideea că totul se va transforma în fotoni, poetul profeţeşte fotonizarea finală: „Pierde-se pot multe pe pământ/ Mai ales ce nu ne aparţine/ Şi din moarte vom ieşi curând/ Pe lumina stingerii de sine" (Iosif cel Frumos). Ioan Alexandru stropeşte cu lumină din stilou: „Celor ce le-a scăpat lumina-n prima zi/ Pot în cea de-a patra s-o apuce/ Când soarele şi luna-ncep a fi/ Şi peste ape stelele străluce.// Celor ce veniră-ntr-un târziu/ Li se mai dă din slavă încăodată/ În mormântul ce-a rămas pustiu/ Giulgiurile o ţin înfăşurată" (Lumina).

Trupul nu este rău. E numai slab: „În poftele de la buric la vale/ Îşi sapă iadul peşterile sale" (Maxim Mărturisitorul). Iar un trup tare se căleşte cu voinţă şi cu har, nu cu rudimente de intenţie. „Candelele milei aprinse-n univers" (Imnul stejarului) se hrănesc din nădejdile noastre. În spatele fiecărei nădejdi stă omul, în spatele fiecărei mile stă Domnul. Poetul, lucrând cu cuvântul, dă o formă adecvată speranţei. Pentru Ioan Alexandru „Poezia este o chemare adresată omului de a vieţui la modul cel mai serios" (Constantin Coroiu, Dialoguri literare, Junimea, 1976, pag. 10).

Ioan Alexandru n-a fost sedus de Morganele propagandei ceauşiste. El scria pentru el şi pentru neam, nu pentru un palton sau pentru o „tabără de creaţie". Le-a arătat studenţilor filologi din Bucureşti cine este Eminescu pentru noi, românii, adesea întârziind două ore pe o strofă din Glossă. De aceea îl durea fizic campania de demitizare a marelui poet de după î89. Un neam nerecunoscător, care, după ce că are puţine statui, le mai şi dărâmă. Ioan Alexandru, acest fiu de ţărani ardeleni, a intuit profund amnezia românească, însă i-a fost prea ruşine de ruşinea celorlalţi: „Şterge-mă Doamne pe mine din cartea vieţii / Pulbere şi ţărână / Dacă neamul acesta oropsit / în ranele Tale / Nu-i destul de smerit / Să rămână" (Simion Bărnuţiu).

Pustia şi vămile ei

Prietenia dintre Ioan Alexandru şi Dumitru Stăniloae n-a fost numai una de cavalerism al scrisului, ci şi una de crez existenţial. Fiecare respira prin propriile nări aerul prăbuşit al epocii de aur, filtrându-l după putinţă. Volumul de poezii Vămile pustiei (Ed. Tineretului, 1969) îi este dedicat de către poet teologului. Poetul se îmbarcă pe o corabie spre „marginile cerului uitate de îngerii dintâi, şi ei bătrâni", printre „turnurile piramide clădite de profeţi", înainte, cu sufletul greu „spre-ndepărtata Depărtare". „Atâta doar, că-i mereu noapte şi-i mult prea frig/ şi-au început/ Să urle marile pustiuri ce vin încoace pustiind" (Ascensiunea).

Cât timp cerul va zămisli poeţi, pământul nu va muri. „Iubită mamă, naşterea ta/ Că s-a-ntâmplat, eu fiul sunt de vină/ Din Dumnezeu ţi-am făcut semn/ C-o rază preacurată de lumină" (O, mamă). Poeţii strigă în locul clopotelor bandajate de cei ce n-au vrut să mai sune. „Şi rostul nostru fi-va peste veac/ De-a-nainta cu teamă în tăcere/ Să nu se prăbuşească din înalt/ Pustia marilor mistere.// Poetului i-a fost încredinţat/ Pustia s-o iubească şi străbată/ Întemeind din vămi în vămi/ Albastru câteun ochi de foc în piatră.// De la-nceputul lumilor pornit/ Se face că întreabă şi nu ştie/ Cum se cufundă totul ne-ncetat/ Împărăţie după-mpărăţie" (Ce este pustia?).

La Ioan Alexandru pustia nu este definiţia aridităţii. Pustie înseamnă un loc bogat, însă călcat de prea puţini: sfinţii şi poeţii. Pentru a vedea bine un lucru, ei se ridică deasupra lumii, o simplă chestiune de geometrie în spaţiu: „De pe pământ nu se vede nimic. Trebuie/ Să treci prin focul pustiului şi-apoi în eter/ Fulgerele lui să te făurească/ Ce ştim noi din depărtarea lui despre noi?" (Ce ştim). Părintele Dumitru Stăniloae va fi citit încântat poezia expresionistă a mai tânărului prieten. Cert este că acest mic volum de versuri a fost înregistrat de către critica literară drept apogeul scrisului lui Ioan Alexandru (Dicţionarul general al literaturii române, Academia Română, Bucureşti, 2004, A/B, p. 103).

Ca mostră, câteva strofe din Marea Moartă: „Asceţii Răsăritului înşiraţi în Pustie/ Îşi dau din mână-n mână un ulcior/ În care Marea Moartă-i închisă/ Sub soarele dogorător.// În miezul Pustiei ajuns ulciorul/ E deşertat şi înapoi trimis/ Şi din nou pe umeri altă Mare Moartă/ Călătoreşte spre abis.// Apele moarte sunt singurul leac/ De folos în pustie/ Hrana lor e Pustia/ Pustie.// Ele nu vor să fie altceva/ Decât ceea ce sunt/ Focul din lacrima îngerilor/ Uscaţi pe pământ". Lovit la o răscruce de îndoiala cu privire la eternitatea materiei, poetul se aruncă în lanţul determinist, la origini, gustând din hotare, asemeni omului care „Umblând pe ape a ajuns/ La marginile focului" (Pantocrator).

Corabia poetului pe drumul fără pulbere. „Nu mai sunt decât drum ce se mistuie-n sine/ Înaintând după urmele acelea cutremurătoare/ Ce sfarmă sâmburii universului" (Ceasul acela). Ca şi Hristos, Care, înaintând, ţâra şi drumul după El. Bucurie este un psalm care răscumpără timpul surpat în orologii: „De n-ai fi-n mine însumi/ Clădit cu ce-aş tânji după tine?/ (...) M-am uscat ca pielea/ Întinsă la fum de când aştept să te înduri/ Eşti întunecatul acela străin cu corăbii de foc/ Pornit pe bietele mele pâraie. Încăperea mea-i/ Strâmbă, abia-i loc pentru un mormânt/ Şi tu ameninţi să primesc omenirea".

Ioan Alexandru n-a apelat, ca alţii, la magazia cu efecte. Scrisul lui era integrat personalităţii sale urgente. Într-un interviu dat lui Ioan Buruiană în 1993, poetul spunea: „Poezia mea a apărut din setea de comuniune cu oamenii, de a-l ajuta pe celălalt, de a-i deschide ochii spre focul spiritual. (...) Poetul e un deschizător de drum, un prodrom, e degetul ioaneic care arată spre munţi". Daţi-i unui poet un rost şi el vă răstoarnă lumea. Daţi-i o corabie şi puneţi-l cârmaci: „Şi corabia de foc din Ierusalim / Porni pe pământ să incendieze istoria" (Busuiocul).

OCTAVIAN DĂRMĂNESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ELOGIUL CĂRŢII

Despre copilăria şi tinereţea mea pot spune cu mândrie că este într-un fel asemănătoare cu a lui Marin Preda: eram un copil de ţăran care visa să scape de „neagra ţărănie".

Cu toate că iniţial mă resemnasem să mă fac învăţător în satul meu, odată cu socializarea agriculturii tatăl meu a găsit de cuviinţă că, muncind la „colectivă", nu vom putea trăi, iar eu trebuie să iau drumul spre oraş.

Aveam în cap două soluţii pentru viitorul meu. Îmi plăcea foarte mult să citesc, studiam chiar şi când păzeam vacile; astfel m-am gândit să fac filologia, dar acest gând mi-a zburat repede din cap pentru că am văzut că din filologie nu pot trăi la nivel înalt. Tata mi-a spus să mă fac avocat şi uite aşa am plecat la Iaşi să mă înscriu la Facultatea de Drept. Dar n-a fost să fie: poate aşa a vrut Dumnezeu care mi-a scos în cale pe un bătrân avocat, tatăl unui prieten al meu, care mi-a spus, arătându-mi geanta plină de dosare, că în viitorul apropiat avocatura se prăbuşeşte, iar avocaţii vor fi puşi la perete.

Astfel că i-am spus tatălui meu că nu mai vreau sa mă fac avocat si doresc sa fiu profesor de matematică pentru ca mintea mea zbura deja mai departe şi, in ideea că matematica este o disciplină care nu se învaţă tocmai uşor, mă gândeam că voi putea da meditaţii şi voi câştiga un ban în plus pe lângă ce îmi putea trimite tata din ce câştiga trudind la „colectivă". Şi iată-mă în 1947, urmând cursul de Axiomatică al prof. Dan Barbilian (Ion Barbu) pe care îl iubeam mult, dar metodele lui de predare a cursului mă scoteau din minţi şi eram îngrozit pentru că nu înţelegeam nimic. Dar cum în toate relele există şi ceva bun cu specificaţia să ştii unde să cauţi, mă împrietenesc cu Neculce şi trec la filologie (1947-1952), iar după absolvire primesc un post de profesor într-un sat de care nu am auzit în viaţa mea. Şi uite aşa, am fugit de ţărănie dar roata vieţii m-a aruncat din nou spre ţărână. Însă acum eram cu studii şi, aveam locul meu asigurat la catedră. Nu eram deloc mulţumit, dar iată că Dumnezeu ajută tuturor şi au apărut razele soarelui şi pe uliţa mea căci am avut norocul să trec examenul de aspirantură cu brio. Imaginaţi-vă că la nivel de ţară erau două locuri pe care le-am prins eu şi Dumitru Micu de la Cluj. Apoi a urmat teza de doctorat şi multe alte confruntări cu viaţa care nu m-au speriat şi iată-mă la 80 de ani depănând împreună cu dumneavoastră, parcă de la coadă la cap, ghemul vieţii şi, simţind firul în mână, îmi amintesc că prea multe satisfacţii n-am avut în tinereţea mea. Însă vă pot istorisi în câteva cuvinte care a fost cea mai fericită zi din viaţa mea. După ce am trăit câţiva ani în Franţa studiind, m-a apucat dorul de ţară şi am început să scriu Istoria Literaturii în spiritul „primului dezgheţ". Au fost scoase de sub lumina tiparului peste 50.000 de exemplare care s-au cumpărat imediat. Întors în ţară, am ieşit la o plimbare pe străzile Bucureştiului şi, foarte surprins am fost în momentul când am ajuns în faţa unei librării unde am văzut persoane care stăteau la rând ca să cumpere Istoria scrisă de mine. La un moment dat un cetăţean care urma să ajungă la rând exclamă – măi, o fi ceva de capul lui Rotaru ăsta care a scris „Istoria Literaturii"

– şi tocmai atunci, probabil datorită înghesuielii, unul dintre geamurile ce susţinea tejgheaua librăriei s-a spart. Oricum nu mă cunoştea nimeni şi, fără să spun cine sunt, am intrat şi am întrebat vânzătoarea cât costă sticla căci doresc să o plătesc eu. A primit un răspuns pe măsura întrebării – trebuie luată de unde se vinde si pusă la loc.

La cei 80 de ani ai mei, după o viaţă destul de agitată în care am trecut prin mai multe rele decât bune, le spun tinerilor şi celor care vor veni când poate eu nu voi mai fi, că astăzi este în vogă proasta educaţie, incultura, apetenţa pentru divertisment, că lipseşte cu desăvârşire educaţia în familie şi educaţia religioasă.

În şcoli, astăzi, religia este de fapt tratată ca istoria Bibliei, dar trebuie înţeles că educaţia religioasă reprezintă complexitatea învăţămintelor pe care tinerii trebuie să le asimileze din Cartea Sfântă. Haideţi să vedem ce este astăzi în Europa (Franţa, Italia, Germania etc.) unde lumea s-a săturat de televiziune. Occidentul s-a săturat dar şi la noi se va ajunge la saţietate peste câţiva ani. Astăzi însă, ţăranul român nu mai poate lucra ogorul din cauza televizorului. Televiziunea, care cultivă foarte tare divertismentul (de tip „Vacanţa mare") le răpeşte copiilor timpul necesar citirii unei cărţi. Să analizăm puţin şi să vedem ce poate înţelege un tânăr care stă în faţa unui ecran şi priveşte totul simplificat şi subminat de concurenţa comercială, astfel pierzându-se din vedere esenţialul; aceasta fără să mai spun că în mai toate filmele este cultivată pornografia.

Nu în ultimul rând doresc să subliniez că astăzi şcoala nu este bine clădită: sunt foarte mulţi licenţiaţi doar pentru a poseda o diplomă (gem cataloagele de note mari). Dar să ne amintim că mulţi dintre marii noştri scriitori nu au avut patalamale dar au realizat opere de artă nemuritoare.

Deşi se afirmă că literatura şi arta cuvântului vor pieri în următoarele decenii, sunt convins că ele vor renaşte din propria cenuşă, precum Pasărea Phoenix, mai înfloritoare şi mai înzestrate, folosind ascuţimea minţii, dar aceasta probabil peste o jumătate de secol, când se va lepăda cu siguranţă televizorul şi internetul şi se va reveni la cărţi.

În ceea ce mă priveşte, eu cred că sunt un profesor de literatură română, nici mai mult dar nici mai puţin. Ca profesor de literatură română – pentru mine limba şi literatura română sunt o singură disciplină – ţelul vieţii mele a fost să scriu o amplă sinteză a literaturii române. De aceea am dorit să fac un infolio gen Călinescu care să cuprindă toate cele şapte volume de până acum.

Am conceput acesta lucrare pornind de la începuturile literaturii române, începuturi pe care le pun – la sugestia lui Călinescu – odată cu poetul Pontului Euxin, Publius Ovidius Nasos; apoi poposesc la cărţile patristice, fac referire la marii cărturari moldoveni şi ardeleni, precum şi la domnii iluminaţi gen Dimitrie Cantemir, trecând la valenţele folclorului şi nu în ultimul rând vorbesc şi despre limba slavonă ca piedică în dezvoltarea culturii româneşti, înaintând, printre scriitori de felurite mărimi, clasici şi mai mărunţi, până la evenimentele din Decembrie 1989.

M-am gândit să fac şi o a doua ediţie, a cărei încheiere va fi decisă biologic, extinsă în spaţiu şi ca spaţiu, o ediţie care cuprinde scriitorii români de peste graniţele actuale ale României – şi mă gândesc aici la scriitori din Basarabia, din nordul Bucovinei, din sudul Dunării şi de pe valea Timocului – cu referiri cât se poate de largi la Diaspora – români din vestul Europei şi de peste Ocean – oprindu-mă la cei 15 ani de tranziţie postdecembristă. În această lucrare există chiar şi un capitol intitulat Subliteratura, capitol în care vorbesc despre multitudinea de cărţi de factură îndoielnică, uneori chiar şi pornografică, apărute pe la anumite edituri. Acesta lucrare se află actualmente sub tipar.

Astfel, fără să dau dovadă de o falsă modestie, pot spune că – prin opera mea mă aşez „în prelungirea" lui Călinescu. Prima oară m-am gândit să continui opera lui prin prelucrarea istoriografică a literaturii române de acolo de unde o lăsase el, adică din anul 1940. Am constatat însă că îmi este aproape imposibil să fac acest lucru deoarece nu găseam liantul, elementul de legătură între opera lui şi ceea ce doream eu să fac. Aceasta poate şi pentru faptul că eu consider că esteticul, vorbind despre el ca „frumos", face parte din cultură şi, tocmai de aceea, concomitent, fac şi istoria culturii româneşti.

Marele savant şi istoric Nicolae Iorga definea cultura română ca fiind o cultură de factură militantă, pentru că noi ne-am aflat mereu în calea unor mari imperii, devenind mai apoi o insulă de latinitate într-o mare pravoslavnică. Eu, prin întreaga mea operă, am încercat să îmbin această cultură cu frumosul, cu beletristica.

ION ROTARU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Un părinte al patriei ne vorbeşte

ANTONIE PLĂMĂDEALĂ

Exemplul faptei

Provin dintr-o parte de ţară care nu se mai află azi în rotundul alcătuirii statului românesc. M-am născut în Basarabia, localitatea Stolniceni, jud. Lăpuşna (azi raionul Hânceşti din Republica Moldova), în 17 noiembrie 1926. Acolo mi-am petrecut copilăria, alături de ceilalţi cinci fraţi ai mei, şi acolo am terminat clasele primare.

În 1937, răspunzând unui imbold lăuntric şi ascultând şi de sfatul părinţilor, m-am înscris la Seminarul teologic „Gavriil Bănulescu Bodoni", din Chişinău. Întâmplându-se însă ca, în 1940, Basarabia să fie ocupată de trupele sovietice, cursurile Seminarului au fost suspendate, iar eu care nu apucasem să le termin (eram în anul III), m-am înscris la Şcoala Pedagogică din Chişinău, care mai rămăsese în funcţiune. Am terminat aici primul an şi m-am înscris în cel de-al doilea, când Basarabia a revenit la sânul patriei-mame şi eu m-am reînscris la Seminarul teologic din Chişinău. Dar nici acum n-am avut norocul să-mi finalizez studiile dat fiind faptul că, apropiindu-se, în 1944, linia frontului de Chişinău, m-am refugiat, cu toată familia la Işalniţa, lângă Craiova. M-am înscris, în toamna acelui an, la Seminarul „Nifon Mitropolitul" din Bucureşti pe care l-am absolvit pe un loc fruntaş, în 1945.

Reflectând la spusa cronicarului că „nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub vremi", îmi dau seama cât de zbuciumată a fost perioada copilăriei mele. Dar aşa au fost în timpurile acelea pentru toată lumea.

Din nefericire, nici anii care au urmat n-au fost mai prielnici unei vieţi liniştite şi prospere. În toamna aceluiaşi an (1945) m-am înscris la Facultatea de Teologie a Universităţii din Bucureşti, audiind în paralel şi cursuri la Facultatea de Litere şi Filosofie. În ambele instituţii, se aflau la catedră, la acea dată, personalităţi de înalt prestigiu ale învăţământului universitar românesc. La Teologie voi aminti nume ca cele ale lui Teodor M. Popescu, Haralambie Roventa, Gala Galaction, I.G. Coman, Petre Vintilescu etc. iar dincolo, la Filosofie, voi aminti pe Anton Dimitriu, Mircea Florian, G. Călinescu, Tudor Vianu şi I. Zamfirescu.

Am căutat să le cinstesc memoria, să le păstrez şi să le valorific moştenirea iar eu să sporesc, pe cât posibil, zestrea moral-spirituală şi materială a Mitropoliei Transilvaniei.

Experienţa administrativă de la Buzău m-a ajutat ca îndată după instalare să mă ocup de renovarea reşedinţei mitropolitane şi de extinderea acesteia prin construirea unui corp nou de clădire, cu sală de consiliu şi expoziţie patrimoniali Am renovat şi extins schitul Păltiniş, dar cea mai mare lucrare pe care am demarat-o şi pe care mi-a ajutat Dumnezeu să o finalizez a fost cea de la Mănăstirea „Brâncoveanu" de la Sâmbăta de Sus, unde am construit incinta, respectiv corpul de clădiri în formă de patrulater din jurul bisericuţei ctitorită de Constantin Brâncoveanu şi care se afla în câmpul liber, departe de chiliile călugărilor. În interiorul complexului de clădiri am zidit o nouă biserică, mai spaţioasă decât monumentul istoric. A urmat apoi construirea „Academiei teologice" de la Sâmbăta, clădire cu două etaje şi mansardă în care au avut loc deja mai multe întruniri cu caracter teologic, duhovnicesc şi cultural.

Sfinţirea complexului arhitectural de la Sâmbăta s-a făcut de către patriarhul ecumenic de Constantinopol, Bartolomeu I, de către Prea Fericitul Teoctist, patriarhul României şi de către un sobor de ierarhi şi preoţi.

Despre dificultăţile şi piedicile pe care le-am avut în ampla lucrare de la Sâmbăta nu voi mai aminti acuma. Dorind doar să spun că tot ce s-a înălţat acolo este spre lauda lui Dumnezeu, spre cinstirea memoriei înaintaşilor şi spre mântuirea sufletească a credincioşilor. Acolo mi-am pregătit şi eu loc de odihnă.

Cât despre osteneala scrisului, şi spun osteneală pentru că a însemnat efectiv o preocupare de zi şi de noapte, în toţi anii de când mi-am terminat studiile, această osteneală s-a concretizat în peste 40 de volume şi în sute de studii, articole, recenzii, cronici, etc. Pe lângă lucrările şi studiile de cuprins teologic, ecumenic şi cultural-istoric, am valorificat fonduri de arhivă precum cele ale Patriarhiei, Episcopiei Buzăului şi Mitropoliei Ardealului. Aş menţiona volumele cu corespondenţa patriarhului Miron Cristea (în total 5 volume), iar în curs de tipărire se află alte volume cu corespondenţa mitropolitului Bucovinei, Visarion Puiu, mort în exil.

Am readus în actualitate chipul unor mari personalităţi ale spiritualităţii istoriei şi culturii neamului, în volume precum: „Clerici ortodocşi, ctitori de limbă şi cultură românească", Bucureşti, 1977, „Dascăli de cuget şi simţire Românească", Bucureşti, 1981, „Nume şi fapte din istoria culturii româneşti", Bucureşti, 1983, „Calendar de inimă românească", Sibiu, 1988, „Alte file de calendar de inimă românească", Sibiu, 1988.

Am pus în lumină zestrea duhovnicească a Ortodoxiei, în volume precum: „Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă", Sibiu, 1983, „Vocaţie şi misiune creştină în vremea noastră", Sibiu, 1984, „Preotul în biserică, în lume şi acasă", Sibiu, 1996.

Prestaţia omiletică şi Catehetică am concretizat-o în volume precum: „Tâlcuiri noi la texte vechi. Predici", Sibiu, 1989 şi „Cuvinte la zile mari", Sibiu 1989.

Dar nu este locul potrivit să redau aici o listă bibliografică şi nici nu se cade să fac eu lucrul acesta.

Pe când eram în anul III de studii a trebuit să reiau din nou calea pribegiei. Pus sub urmărire, din cauza implicării în organizaţii studenţeşti anticomuniste, a trebuit să părăsesc Bucureştiul, oprindu-mă tocmai la Baia Mare. Fiind aproape de Cluj, m-am înscris, la sfârşitul aceluiaşi an universitar (1948/1949) la Institutul Teologic Universitar de acolo, prestând examenele din sesiunea de vară şi promovând şi examenul de licenţă, cu o teză al cărui titlu era: „Importanţa antropologiei carreliene pentru o pedagogie creştină". Îndrumătorul tezei mele a fost profesorul de Omiletică, Catehetică şi Pedagogie – Nicolae Balcă.

Odată studiile terminate, am reflectat la ceea ce voi face în viaţă. Era firesc să merg pe calea slujirii Bisericii. Şi aşa s-a şi întâmplat. Dar pe o cale mai deosebită aş spune şi, în orice caz, mai aspră: calea călugăriei.

N-aş tăinui influenţa care s-a răsfrânt asupra mea, în adoptarea unei astfel de decizii, din partea poetului, ziaristului şi călugărului Sandu Tudor, de la Mănăstirea Antim, din Bucureşti, şi a ieromonahului şi duhovnicului Arsenie Boca, de la Mănăstirea Brâncoveanu, de la Sâmbăta de Sus. Aşa se face că în vara lui 1949 am fost hirotonit diacon, de către episcopul Andrei Mageru de la Arad, iar în septembrie 1949 am fost călugărit la Mănăstirea Prislop, jud. Hunedoara. Atunci am primit numele de Antonie, cu care voi răspunde înaintea scaunului de judecată, cel din ceruri.

Dar mi-a fost dat să fiu judecat chiar în anul călugăriei mele de către o instanţă lumească şi anume Tribunalul Militar din Bucureşti, pentru acuze de „uneltire împotriva siguranţei Statului", sentinţă standard pentru toţi indezirabilii politici. Am primit o condamnare, în contumacie, de 7 ani temniţă grea şi 5 ani degradare civică.

Cum la Prislop nu mai puteam rămâne, m-am ascuns o vreme în Bucureşti, apoi în schitul Crasna din judeţul Gorj şi în Mănăstirea Slatina, judeţul Suceava. Aici am întâlnit un alt călugăr cu viaţa îmbunătăţită, întruchipare a duhului fierbinte şi a smereniei – ierom. Ilie Cleopa, Am poposit şi la Mănăstirile Râşca şi Dragomirna. La ultima, unde am îndeplinit ascultarea de a organiza şi pune în ordine arhiva, am descoperit valoroase documente din epoca lui Ştefan cel Mare, şi cea a ctitorului mănăstirii, Anastasie Crimca şi unul chiar din secolul al XIV-lea.

În august 1953 m-am învrednicit în calitate de călugăr la Dragomirna să primesc harul hirotoniei în treapta de preot, prin punerea mâinilor arhiereului Partenie Ciopron, fost episcop al Armatei. Hirotonia a avut loc la mănăstirea Slatina.

Exact peste un an, în aug. 1954, am fost reperat de organele de ordine şi arestat la Iaşi, unde participasem la vizita patriarhului Bulgariei. Am stat în penitenciarul din Iaşi, apoi în penitenciarul din Bucureşti şi în sfârşit în penitenciarul din Jilava. În 1956 am fost graţiat, primind astfel încă o „diplomă academică", pe aceea de deţinut politic. Viaţa mea din acei ani plini de suferinţe şi de umilinţe se va reflecta în romanul "Trei ceasuri în iad", pe care l-am publicat în 1970, la Editura Eminescu, din Bucureşti.

Redevenit, cel puţin din punct de vedere juridic, liber, m-am înscris, în 1956, la cursurile de magisteriu (cum se numea doctoratul pe atunci), la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti. Dar pe cine îi iubeşte Dumnezeu, pe acela îl şi încearcă şi iată că din nou m-a încercat şi pe mine. Înainte de finalizarea acestor studii am fost exmatriculat pentru antecedente politice şi exclus din rândurile preoţilor şi monahilor.

Postura în care am ajuns a fost aceea de şomer şi zilier. Abia în 1961 s-au mai limpezit lucrurile şi am primit „buletin de identitate" pentru Bucureşti, unde îmi era familia şi am şi fost angajat, cu greu desigur, la o fabrică de Mase Plastice. Timp de 10 ani de zile am lucrat, respectiv am ucenicit în acea întreprindere, pentru că am pornit foarte de jos, de la îngrijitor, la transportator de materiale, la muncitor-ajutător şi în final la operator chimist.

Dacă mă gândesc bine la toţi anii de după război, călugăria mea „în civil" a fost mai bogată în ascultări şi nevoinţe decât dacă aş fi petrecut toţi aceşti ani într-o mănăstire.

„Primăvara de la Praga" a adus o înseninare şi în viaţa mea. Patriarhul, de pioasă memorie, Justinian Marina mi-a mijlocit posibilitatea de a-mi termina cursurile de doctorat şi m-a readus în viaţa bisericească, numindu-mă, la cerere, secretar-şef la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti. Tot patriarhul Justinian mi-a înlesnit posibilitatea de a pleca în 1968, cu o bursă de studii la „Heythrop College", institut catolic de rang universitar, de lângă Oxford. Aici am redactat teza de doctorat cu titlul „Biserica slujitoare în gândirea occidentală, din punct de vedere ortodox" pe care am susţinut-o în 1970, primind calificativul „magna cum laudae". Înainte de susţinerea tezei şi acordarea titlului de doctor a trebuit să susţin alte două lucrări, spre a putea fi evaluat nivelul meu de pregătire, în vederea admiterii la susţinerea examenului final de doctorat.

Pe parcursul şederii mele în Anglia, am participat la multe întruniri ecumenice, simpozioane şi conferinţe, dar nu numai în Anglia ci şi în alte ţări precum Belgia, Franţa, Spania. De asemenea am avut prilejul să cunosc tradiţiile vieţii monastice din apusul Europei şi să împărtăşesc şi monahilor catolici tradiţiile monahismului răsăritean. Aceste întâlniri cu oamenii şi tradiţii de viaţă creştină mi-au folosit şi pentru a concretiza un plan pe care mi-l făcusem, anume, de a scrie o carte despre tradiţia monastică din Biserica răsăriteană. Acest plan s-a concretizat, ceva mai târziu, prin volumul „Tradiţie şi libertate în spiritualitatea ortodoxă", care a apărut la Sibiu, în 1983, având 410 pagini.

După doi ani de şedere în Anglia, având deja teza de doctorat susţinută acolo, sub îndrumarea prof. Robert Murray, patriarhul Justinian m-a rechemat în ţară, având intenţia să mă propună Sf. Sinod pentru funcţia de episcop-vicar patriarhal. Acest eveniment al promovării mele ca ierarh a avut loc în şedinţa Sf. Sinod din 25 noiembrie 1970. În decembrie am fost hirotonit arhiereu de către patriarhul Justinian şi de către mitropolitul Tit Simedrea şi episcopul vicar patriarhal Antim Nica, deşi s-au făcut încercări, din partea autorităţilor politice de a se împiedica promovarea mea, datorită antecedentelor de care am vorbit.

Pot să spun că a început o noua etapă a vieţii mele, când mă puteam dărui slujirii Bisericii lui Hristos şi să-mi împlinesc menirea, care credeam eu că mi-a fost hărăzită. Desigur că nu a fost nici pe mai departe uşor, pentru că trăiam, precum ştim cu toţii, într-un regim politic restrictiv, mai ales pentru Biserică.

Responsabilitatea care mi s-a încredinţat de către patriarhul Justinian a fost cea a Relaţiilor externe ale Bisericii, ca şi cea a Comisiei de pictura bisericească. După un an, respectiv din septembrie 1971, am fost numit şi rector al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti, funcţie pe care am îndeplinit-o timp de doi ani. Eram şi secretarul Sfântului Sinod.

În 1972 am susţinut şi în cadrul Institutului Teologic din Bucureşti al doilea examen de doctorat, după cel din Anglia, cu teza lucrată în Anglia şi care avea titlul: „Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiţie şi în Teologia contemporană". Conducătorul meu de doctorat la Bucureşti a fost părintele Dumitru Stăniloae.

În funcţia de conducător al Sectorului relaţiilor externe bisericeşti am reprezentat Biserica Ortodoxă Română la multe întruniri cu caracter ecumenic. Astfel, am participat la adunările generale (a V-a, a VI-a, a VII-a) ale Conferinţei Bisericilor

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

europene. Făcând parte din comitetul de conducere a acestei Conferinţe (la a VII-a Adunare generală din Creta, 1979, am fost ales între preşedinţii organizaţiei). Începând cu 1971 am făcut parte din Comisia interortodoxă pentru pregătirea Sfântului şi Marelui Sinod al Ortodoxiei. În 1972 am condus o delegaţie a B.O.R. în vizită la papa Paul al VI-lea, la Roma. Din 1975 am luat parte la toate întrunirile importante ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor, fiind ales şi aici în Comitetul central şi în Comitetul financiar ale acestui organism ecumenic. Cât priveşte domeniul relaţiilor Bisericii noastre cu Bisericile ortodoxe surori şi cu alte Biserici şi confesiuni, am făcut parte din delegaţiile patriarhale care au vizitat ţări precum Germania, Austria, Suedia, Belgia, S.U.A., Israel, Turcia, Grecia, Cipru, Kenya, Cuba, India, Norvegia, Danemarca, Franţa, Polonia, Ungaria etc. În calitate de rector al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti am participat la mai multe întruniri şi conferinţe ale facultăţilor de Teologie din diferite ţări, precum Spania şi Grecia.

Este practic greu de a menţiona toate activităţile şi responsabilităţile cărora a trebuit a le face faţă în calitatea de conducător al Sectorului Relaţiilor Externe bisericeşti. Am oferit doar câteva exemple spre a răspunde parţial la acea posibilă întrebare, pe care o repet: „De ce?, Pentru ce?" mi s-a acordat premiul Asociaţiei Române pentru Patrimoniu.

Desigur că toate cele menţionate au presupus eforturi şi multe griji. Apoi nu trebuie înţelese aceste responsabilităţi şi realizări neapărat ca merite personale ale subsemnatului ci ca mărturii ale activităţii şi prezenţei Bisericii noastre în contextul lumii contemporane.

În 1979 am fost ales ca episcop al Episcopiei Buzăului. Am păstorit aici până în 1982, când am ajuns mitropolit al Ardealului.

Activitatea mea la Buzău survenea după cutremurul din 1977, care a avut epicentrul în zona Vrancea. Distrugerile cauzate bisericilor şi reşedinţei episcopiile au fost enorme. Principala mea preocupare a fost înlăturarea consecinţelor cutremurului. Practic, am început o vastă lucrare de refacere şi renovare a tuturor bisericilor şi a reşedinţei şi catedralei episcopale.

În 1982 am venit la Sibiu, fiind ales Mitropolit al Ardealului. Aş putea spune că aici şi acum mi-a fost dată şansa a mă dărui trup şi suflet misiunii şi vocaţiei cu care m-a înzestrat Dumnezeu. Am devenit succesorul unor mari personalităţi ale vieţii bisericeşti transilvănene, precum mitropoliţii Andrei Şaguna, Miron Romanul, Nicolae Bălan, Nicolae Colan şi Nicolae Mladin.

Mulţi cunosc roadele ostenelilor mele şi le-au şi apreciat, acordându-mi unele titluri academice precum cel de Doctor Honoris Causa. Am primit astfel de titluri de la Facultatea de Teologie din Presow – Cehoslovacia, de la Universitatea din Oradea şi de la Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu.

Dacă am fost pus şi acum în situaţia de a vorbi totuşi despre mine, n-am făcut altceva decât să răspund provocării Dumneavoastră. Mi-aţi adresat întrebări ca acestea: Ce am făcut? Care a fost motivaţia? În ce condiţii am lucrat? De la cine am luat povaţă? etc.

Răspunsurile date s-ar dori, dacă-mi este îngăduit, să fie un imbold mai ales pentru cei tineri ca să nu se lase copleşiţi de greutăţi, care pot surveni în viaţa oamenilor, aşa cum s-a întâmplat în propria mea viaţă. Apoi aş dori să fie înţelese, tot de către tineri, ca un îndemn pe care ni l-a adresat tuturor Sfântul Apostol Pavel zicând: „Răscumpăraţi vremea căci zilele rele sunt".

Viaţa trebuie privită cu încredere, cu curaj dar şi cu responsabilitate.

Credinţa, speranţa şi dragostea trebuie să primeze în tot ceea ce întreprindem. Fără ajutorul şi purtarea de grijă a lui Dumnezeu nu putem realiza nimic important în viaţă.

Alt gând pe care aş dori să-l exprim ar fi acela că trebuie să avem mereu conştiinţa că suntem datori mereu altora cu povaţa, cu îndemnul, cu exemplul şi cu slujirea.

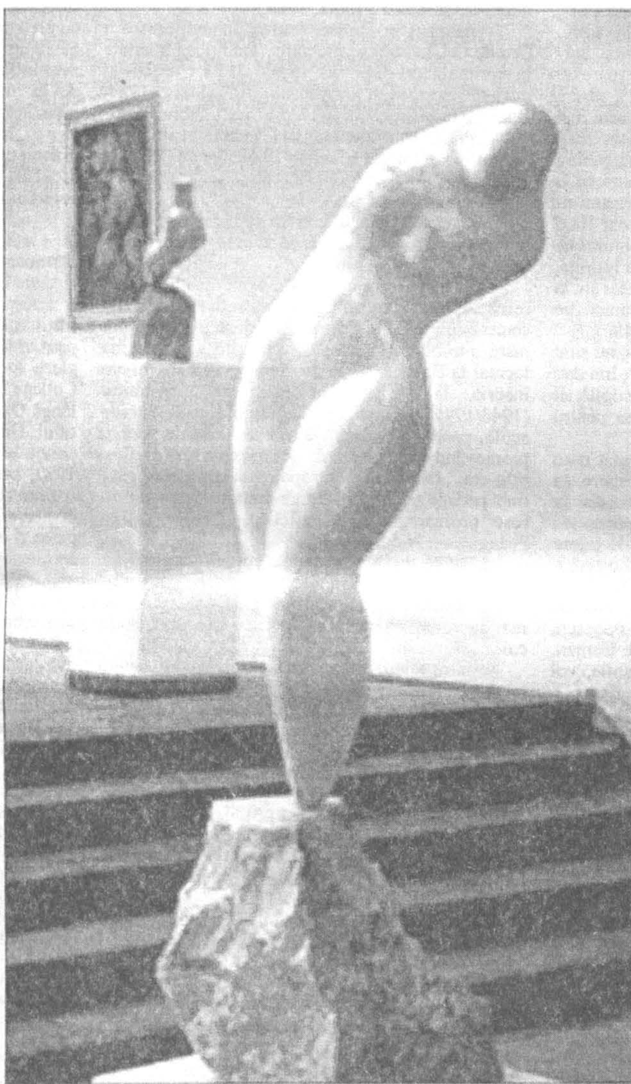
Primesc Premiul de excelenţă pe care mi l-aţi acordat ca pe un semn de cinstire adus Bisericii şi credincioşilor ei, cărora mi-am închinat, cu bucurie, toată viaţa mea. Fie ca bunul Dumnezeu să ne hărăzească tuturor sănătate şi speranţă de mântuire.

*

Semnul meu rămâne „Academia de la Sâmbăta".

Rolul Academiei de la Sâmbăta de Sus este cel de culturalizare a neamului românesc. Ea este făcută absolut independent faţă de alte academii din lume. Am gândit-o să fie pentru poporul român, în primul rând, un mijloc de repunere în prim-plan a valorilor creştine. Dar am gândit-o la început ca pe un loc de organizare de conferinţe şi ceva mai mult: să fac un loc de vacanţă pentru preotesele şi preoţii de la noi. Aşadar, la început, am gândit-o ca pe o Academie limitată la nevoia de Episcopie şi la nevoia Mânăstirii Brâncoveanu. Nu i-am dat importanţa pe care se pare că o va lua sau pe care şi-a dobândit-o într-un an de zile. Însă am gândit-o ca pe o casă care să fie locuită de cei care vor să participe la congrese, la orice fel de întâlniri şi a ieşit mult mai mare şi mai importantă. Pe mine mă interesează un singur lucru şi anume ca poporul român să beneficieze de această Academie. Dacă ea îşi ia în timp şi alte roluri, asta o priveşte şi mă bucură.

Dar iniţial am gândit-o ca pe ceva necesar, aici în Transilvania. La „Academia de la Sâmbăta"

se pot organiza însă conferinţe destul de mari, de până la 150 de invitaţi. Întâlniri din care să învăţăm şi noi şi să-şi folosească conferenţiarii; dar în special am făcut-o acolo, în acel loc (cu o natură mirifică) pentru ca să le oferim un loc plăcut. Ştiţi cum este aşezată. La poalele Munţilor Făgăraş, foarte aproape de Mânăstire. Dar viaţa monahală să rămână în mânăstire. Sala de conferinţe – înafară! şi tocmai pentru aceasta, în ultima vreme, m-am gândit să-i fac în spate şi o trapeză, cu bucătărie, sală de mese şi aşa mai departe, pentru ca să capete mai multă individualitate şi mai multă specificitate. Am început lucrările şi sper ca vara viitoare să fie gata. Pentru că în felul acesta îi dau raţiunea de a fi singură, dar nu independentă, cât este Mânăstirea. Stareţul va fi stareţ şi acolo. Nu mă amestec în programele conferinţelor. Totul e să fie organizat şi să-mi garanteze cuminţenia conferenţiarilor. Dar tematica îi priveşte pe dânşii. Eu mă voi bucura că vor participa la conferinţe cât mai mulţi, care-şi vor găsi acolo liniştea de care au nevoie şi aş dori ca tematica să aibă legătură şi cu doctrina creştină. De aceea mă voi bucura că am terminat-o în 1993, când, încă, moneda avea o oarecare stabilitate. Dar de atunci încoace, s-a deteriorat aşa încât aş zice că m-a costat mai mult decât mânăstirea. Şi revin. Şi spun că am creat un loc anume, acolo lângă mânăstire, în care conferenţiarii îşi spun părerile, dar nu vor uita că sunt într-o mânăstire. Eu am vrut să se ştie acest lucru.

Şi am mai vrut şi să se studieze, să fie loc de învăţătură. Am adus multe cărţi de valoare: 100 de volume din secolul al XV-lea, peste 100 din secolul al XVI şi mult peste 100 din secolul al XVII-lea. Intenţionez să dau toată biblioteca mea la Mânăstirea de la Sâmbăta. Mai am încă două camere de cărţi de valoare şi, pe lângă ele, încă atâtea obiecte care merită să fie expuse în cele două săli mari cât întinderea mânăstirii. Mă mândresc cu această bibliotecă. Cele mai valoroase lucruri pe care le am în muzeu sunt cărţile. Şi încă vreau să mai expun ceva. Am câteva sute de scrisori ale oamenilor mari: scriitori, politicieni, le-am extras acum şi continui să le expun tot în bibliotecă, în dulapuri mici (încă 50 de dulapuri) în care să se afle aceste scrisori de mare valoare. Aşa s-au strâns scrisorile de la Nichifor Crainic, Tudor Arghezi, Dimitrie Bolintineanu, de la unii oameni de cultură. Vreau să le expun la muzeul Mânăstirii de la Sâmbăta mai ales pentru educarea tineretului, care va veni, le va vedea şi cine ştie... Poate şi dintre dânşii vor fi unii care vor avea asemenea scrisori, ce se vor aduna în timp. Sunt foarte importante, mai ales pentru tinerii care vor să ia model, cum să facă şi ei ceva ca să rămână în muzeu. Şi sunt foarte bucuros că am fost înţeles de cei de la mânăstire. Am ales şi textele care vor fi expuse. Şi poate acest muzeu va deveni în timp cel mai important muzeu pus la dispoziţia şcolilor, ei vor găsi aici modele.

Între altele, am acolo corespondenţă de-a lui Arghezi. Nu cu el, ci corespondenţa lui personală. Deşi l-am cunoscut, nu am purtat corespondenţă. Mi-aduc aminte:... eram încă student şi am fost la el acasă, a fost o întâlnire emoţionantă pentru mine. Parcă-l văd şi acum... Dar scrisorile lui şi ale celorlalţi vor deveni buni sfătuitori ai tinerilor care vor vizita muzeul. Pentru că, întotdeauna, modelul îl face pe cel ce-l vede să dorească ceva, să realizeze şi el ceva. Iar aceste modele le am eu acolo, la Mânăstirea Sâmbăta. Pe lângă cărţi am expus din tinereţele mele şi covoare de familie, icoane pe sticlă, foarte multe adunate în timp de douăzeci de ani, altele de la Bucureşti şi descopăr că nu mai am loc.

Îmi aduc aminte, când eram eu tânăr şi vizitam asemenea muzee, unde se vorbea despre scriitori mari, parcă aş fi dorit să fiu şi eu ca ei. Deocamdată, eu mă căznesc să pun la dispoziţia lor ceea ce aş fi dorit în tinereţea mea: Să văd. Şi cred că muzeul va atrage mulţi vizitatori şi printre ei să se afle şi aceia care creează lucruri ce trebuie să rămână. Sper că am reuşit!

Nu ştiu cum să vă spun, dar deocamdată lumea asta îmi apare ca un „ceva" care se pune peste o altă lume... Lume, în care cuvântul scris are alt rol; chiar şi maşinăriile care prind cuvântul scris s-au schimbat. Mi-aduc aminte cum scriam eu. Nopţile. Cum am scris cele 40 de volume. Eu însumi, uneori fără maşina de scris. Totuşi... le-am creat. Mă întreabă unii dacă folosesc calculatorul. Nu! Nu numai, aşa cum am spus, că-mi place să scriu prima idee pe o foaie albă, ci şi din cauză că acest calculator este... ceva care vine peste mine! şi nu m-am putut obişnui cu el. Şi nici nu urmăresc să mă obişnuiesc, dar cei cu care lucrez eu au început să-l folosească aşa încât... dacă nu eu, ei se vor obişnui cu el şi eu prin ei, voi putea să mă manifest cât îmi va da Dumnezeu vreme.

Mi-am mai reamintit acum, spunând acestea, despre definiţia teologiei: „Omul este o fiinţă religioasă"... Ce rol au în viaţa omului, filozofia, celelalte ştiinţe...? Toate sunt ştiinţe potrivite şi la nivelul omului. Absolut. Omul e religios, dar pentru asta nu înseamnă că-şi limitează activitatea lui la religie. Pentru că omul religios cu adevărat, omul deştept cu adevărat, găseşte religia în toate. Nimic nu este în afara religiei. De aceea, nu sunt împotriva ştiinţelor, a filozofiei în special şi nici ele nu au ce reproşa teologiei. În ceea ce priveşte... o nouă întâlnire, un alt dialog.... alte povăţuiri.... Dacă vom mai putea! Vine un sfârşit pentru toţi. Să fie cât mai îndepărtat!? Dar eu zic altceva: Să fie când vrea Dumnezeu.

Asta îmi dă un fel de înseninare în faţa lumii de acum.

(din vol. "CUVINTE PENTRU URMASI.Modele si Exempla pentru Omul Roman", ed. Carpathia Press, 2005)

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Scrisoare neexpediată

1

De fapt, nici n/ar fi trebuit să-ţi scriu...
Tu ştii totul despre mine şi te înşeli
Închipuindu-ţi că mă cunoşti.
Crezi că sunt o scoică
Dareu sunt un melc aburos,
Crezi că respir în tristeţe.
Inima ta e un fir de iarbă
Bătut de vânt,
Inima mea e un vânt
Suflând spre nimic...

2

Noaptea, mai ales, ţi-e teamă de mine.
Sunt prea puternic ca să nu te sufoc
Cu singurătatea mea,
Prea lucide ca să nu te alung din memorie
Înainte de-a fi prea târziu,
Prea bătrân ca să nu înţeleg
Ceea ce şi tu ştii:
Minutarele grăbind pe cadran
Într-un singur sens...

3

Vara mi te-a adus de nicăieri,
Povară dulce,
Cadavrul meu de înecat
Zace de-atunci pe-un ţărm al Nimănui.
Noaptea, mă rog să mă ţină
Ancora visului în nesomn,
Ziua, să nu-ţi împrumut singurătatea.

4

Tu dormi... Fii liniştită şi vezi-ţi
De tabieturile zilnice.
Alungă-mă cu mândria femeii care-a cucerit
Pe cel ce n-a învins niciodată.
Amăgeşte-te că eşti o salcie aplecată,
Mesteacăn firav, abur de toamnă,
Tu care eşti mai puternică
Şi mai înverşunată decât oţelul...

5

Nici nu-mi vine să cred că eu sunt acela
Care te-a cucerit umilindu-se în plânsetul cărnii,
Nici nu-mi vine să cred că mă vei tulbura până la moarte,
Enigmatică, nedescifrată fiinţă,
Frumoasă ca prima zi a lumii,
Nefericită ca zăpada,
Triumfătoare ca munţii,
Rană pe dinăuntru şi de neînchis...

6

Tu dormi. Ştii totul despre mine.
Ţi s-a părut că sunt mai pur decât lacrima,
Mai simplu decât un lacăt de telefon,
Sentimental ca un mesteacăn albind,
Beţiv ca Esenin şi desfrânat ca Loth.

7

De fapt, ceea ce ne separă uneori
Nu este ambiţia deşartă
Şi nici dorinţa cărnii înspăimântate,
Ceea ce ne separă este chiar neantul,
Timpul străjuind între noi.

Ca un stilet de gheaţă
Străpungându-ne până în inimă.
În inima mea fragilă,
În inima ta fragilă.
Singurătatea distanţei,
Necuprinderea,
Zborul pescăruşilor albi,
Aripă lângă aripă,
Nicicând atingându-se.

Ar fi mai bine să credem
Că nu ne-am cunoscut niciodată?
Că răsuflările noastre
Nu s-au contopit stingând lumânări,
Şi că mâinile noastre
Nu s-au atins încleştându-se...?
Că tu n-ai tremurat pentru mine
Înspăimântându-ţi nopţile,
Că eu n-am tremurat pentru tine
Înspăimântându-mi singurătatea...

Pentru asta, iubito,
Va trebui să-mi fac rost
De altă inimă...

MIRCEA MICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Marin Sorescu - monograful Bulzeştiului

"Ţăranii lui Marin Sorescu nu-s ca cei ai lui Goga, bătuţi peste suflet cu nuiaua. Cu toate că duc aceleaşi sarcini, ţăranii lui Marin Sorescu sunt bonomi. Ei sunt olteni, adică filosofi incognito. Ei iscodesc totul, ei pun întrebări. Ei trag de crăci pomul interzis, ei iau la bani mărunţi până şi barza sădită de Dumnezeu pe spinarea bordeiului. Concepţia lor despre viaţă este clară: aici „i-aci", după moarte e dincolo, adică „lumea-ailaltă". La Lilieci, adică la cimitir, dealul cu morminte al Bulzeştilor, cele două lumi se întâlnesc şi se pipăie copilăreşte. Totul curge înspre Lilieci, totul se varsă în tăcerea Liliecilor. Iată de ce Moş Pătru, înţeleptul satului, emitea anecdotic, cu pretenţii socratice, că viaţa trece ca o căcărează de iepure aruncată-n gârla Olteţului (La Cornul Caprii).

Orice oltean, fie el şi fără fum în coş, are conştiinţa schimbului, şi aceasta aprioric, mai abitir ca un bancher. Bunăoară cazul lui Traşcă: „Traşcă făcuse puşcărie mult, da scăpase. / Scăpase pentru că se tot ruga tot/ Timpul./ (...)Doamne, Doamne, / Cum mă vei păstra aşa mă vei avea!// Şi uite că Dumnezeu l-a păstrat/ S-a întors în sat" (Cum a scăpat Traşcă). Bulzeştenii-s oameni buni, ţin la animale, cu toate că le zic boală. Armonia cu lumea animală este firească la ţară, unii, mai miloşi, oferind cu mâna lor, lupilor înfometaţi, oaia de rigoare (Hau-hau). În Bulzeşti duminica oamenii n-au porecle, dar numele curate „nu li se potrivesc deloc, ca hainele moarte,/ Păstrate cu mare grijă în lacră" (Duminica oamenii n-au porecle). Calendarul se ţine în Bulzeşti: „Postul era sfânt. Şi toată lumea aştepta dulcele/ Ca pe codru verde" (Sfaturi). Superstiţioşi mai întâi, de-abia apoi credincioşi, bulzeştenii sunt grei de cap când e vorba de altceva decât ortodoxia: „Nicolae trecuse nitam-nisam la adventişti/ Şi mama, de nevoie, s-a pomenit sărind în apărarea bisericii/ Ortodoxe" (Schisma). Bulzeştiul are două biserici: „Biserica veche şi biserica nouă, / Ca două capete ale aceluiaşi ştergar frumos, pus pe umerii satului"(A trimis vorbă). Întors de la Craiova, nebunul Costică laudă o biserică pe care numai el o văzuse, prin alt ev: „Au zugrăvit-o frumos, / Cu iad, cu draci, cu maci – pe de o parte, / Cu sfinţi, cu îngeri, rai, ceruri, slavă – / Pe de alta – Să tot intri să te rogi" (Noutăţi).

Satul e mare şi „Casele sunt pline de copii, asta vine de sus / De la Dumnezeu şi maica precesta şi trebuie să te bucuri" (Masa). După popa Niţă, cele care pierd pruncul din pântece trebuie să mănânce un cot de pământ într-un an: „ –Mănâncă şi scapi sufletul de foc." (Un cot de pământ). Iar femeia, într-un an, chiar îl dă gata. Cei care apucă să fie botezaţi cu pământ nu sunt îngropaţi în cimitir, ci la rădăcina unui copac: „Câţi copaci cu îngeri la rădăcină, / Ce cântece de leagăn în coroanele verzi / Ale pomilor, se gândesc bietele mume, când culeg oftând / legumea...". Când a născut Tilina pe câmp, o femeie care era cu ea a dat fuga de i-a presărat nisip în cap pruncului: „Tatăl nostru care le eşti în ceruri, accentua pe acest le/ Aşa cum auzise ea. Adică le este în ceruri, amărâţilor ăştia" (Creştinul lui Dumezeu).

În Bulzeşti ortodoxia este tacită. Când lui Lungu „i s-a arătat Dumnezeu azi-noapte", satul l-a luat la întrebări. Oamenii doreau să ştie cine a zis „Ce mai faci?": „–Tu l-ai întrebat – ori el pe tine, ai?/ Aici ceva nu era limpede în minune./ Vă-nchipuiţi că n-ar fi fost tot aia" (Minunea). Totuşi, atunci când trece prin Bulzeşti, Dumnezeu nu Se îmbracă în iţari, ci ia formă de cerc şi se dă dea dura pe uliţele satului, năucindu-i pe pălmaşi: „M-am dat mai aproape şi i-am simţit damful:/ mirosea a/ Rotund perfect. A geometrie...a spumă/ de geometrie, / adică esenţa esenţelor.../ Am căzut în genunchi,/ Aşa de uşor şi de delicat atingea pământul / plin de gloduri, al satului./ Bă, călca prin Bulzeşti, parcă-ar fi mers/ Pe lună, tu-i mama măsii! / Mă trecuseră fiorii şi aproape să-mi dea lacrimile/ De atâta cinste şi minune" (Cercul).

* * *

„Cum spusei, Trancă a avut darul ăsta al lui:/ A plâns în mă-sa" (Darul lui Trancă). Satul vine în pelerinaj, pune urechea pe burta mamei, unii chiar traduc: „I-auzi, că toţi golanii sunt la putere". Într-adevăr, comuniştii fac acum legea: „Începură ăştia să are/ Cu tractoarele duminicile./ Ăştia nu mai ştiu de sărbători./ Nu ştiu de ruşine,/ Nu ştiu de credinţă./ Nişte găgăuţi" (Începură). Satul vede bine, vede că Dumnezeu nu-i mai bagă-n seamă, că i-a dat pe mâini rele: „Mai de mult era Dumnezeu mai jos,/ Ne vedea mai bine, zicea maica,/ Acum, s-a suit sus rău,/ Nu mai are ochi pentru noi./ şi ofta" (Când era Dumnezeu mai jos). Dar Trancă rămâne consecvent. Plânge-n burta mamei. Plânge cu ochii ei, plânge parc-ar auzi „Goarna de apoi/ Pe podul lui Giurcă" (Spânzuratul). De femeie se apropie acum un „uncheaş cu barba albă./ Odată îi albise/ barba de tot şi-i crescuse de tot şi-i crescuse lungă până-n/ pământ". Străinul ascultă încet apoi pleacă plângând. „Mai târziu, unii şi-au dat cu părerea că acela/ trebuie să fi fost/ Dumnezeu...Şi când plânge chiar Dumnezeu nu e bine, / Nu e de bine neam, ascultaţi-mă pe mine" (Darul lui Trancă).

Preistoric până la venirea „democraţiei populare", ritmul rural românesc nu era zorit decât, poate, de telegraf sau de treierătoarea motorizată. Grozăviilor colectivizării, tratate pe larg în ultimele volume din La Lilieci, li se adăuga, ca o prevestire rea, blestemăţia întâmplată în Bulzeşti tocmai atunci, după al doilea mondial, când lui Marin al lui Geică i-au tăiat noaptea, pe furiş, opt sute de pruni înfloriţi. Zdrobit, ţăranul îi încarcă-n car şi-i trimite lui Dumnezeu: „Plângeau 800 de pruni, în ziua de Paşti,/ Înşiraţi pe două rânduri, în curtea/ Bisericii,/ Sub ochii uimiţi ai lui Sfântul Petru/ Şi-ai lui Sfântul Pavel, zugrăviţi mare,/ La intrare./ Şi popa, la sfârşit, le-a citit şi lor,/ Ca unor prunci masacraţi/ şi lumea le-a pus, de crengi lumânări aprinse" (800 de pruni înfloriţi).

Dramele se ţin lanţ, oamenii se trezesc muncitori la stat pe pământul lor. Vremea trece, se obişnuiesc şi cu asta. În Bulzeşti a intrat asfaltul, ăi tineri lucrează la oraş. ăi bătrâni, tot cu ale lor. Bunăoară Constanţa lui Cotoarbă, care stă bolnavă la pat, nu mai poate mulge capra. Marchiza, căci aşa o strigau, e adusă cu forţa de Cotoarbă, care nu ştia s-o mulgă, şi suită-n pat, lângă muribundă, care-o liberează pe loc de surplusul ei sfânt. Marchiza stă blând şi se uită cu interes la icoana cu Pruncul din perete: „De-o fi să nu vă ajungeţi din lapte,/ Ne-om înţelege noi, poate că se gândea ea,/ Şi gândurile ei parcă erau înţelese/ Şi se puteau citi şi pe chipurile celor doi/ din casă/ Şi pe obrazul Maicii Domnului./ Erau fericiţi şi ăi din icoană,/ ăi din cer, cum ar veni,/ Şi ăi de pe pământ" (Marchiza).

Cronica Bulzeştilor n-a fost un experiment, ci o întreprindere deliberată. Literar, Marin Sorescu a făcut din Bulzeştiul natal un contracandidat serios al Humuleştilor, al Răşinarilor şi al Siliştei-Gumeşti. Ciclul La Lilieci (6 volume, ultimul postum) fotografiază o rezervaţie rurală. Orizontul Bulzeştilor are un circuit închis, bulzeştenii nu ies din hotarele lor decât împinşi de nevoie: „Când treceai dintr-un sat într-altul era ca şi când te duceai/ În străinătate" (Copăceanca). Ermetic pe orizontală, Bulzeştiul se dezvoltă, însă, pe verticală, se-mbulzeşte-n sus. Eresurile pe care le incrimina Drăghicescu naţiei valahe se regăsesc aici baroc, spontan, şi la grămadă. Negustori palmaţi şi aşi în calcul, oltenii lui Sorescu se-nfrăţesc cu dracul pentru-a trece puntea. Iar după ce o trec, trag liniştiţi o cruce.

OCTAVIAN DÂRMĂNESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Traiectoria lui G. Călinescu

Orgolios din fire, poate chiar din cale-afară, Calinescu îşi ortografia prenumele foarte simplu: „G". Exeget al lui Eminescu, „divinul critic" a observat că, după unele tribulaţii şi după ce Iosif Vulcan, la „Familia", i-a schimbat numele din „Eminovici" în „Eminescu", şi Eminescu îşi semna textele înaintate lui Titu Maiorescu şi Iacob Negruzzi („secretar perpetuu" al revistei „Convorbiri literare") cu iniţiala „M". Gheorghe Călinescu (pe numele său adevărat) semna numai cu „G. Călinescu". Marele personaj al culturii româneşti nu era singular în acest demers; congenerii săi: N(icolae) Davidescu făcea scandaluri de presă când, unul dintre criticii importanţi îi scria numele întreg, iar prozatoarea Ioana Postelnicu, membră a cenaclului lui E. Lovinescu făcea „alergie", când i se spunea „romanciera", iar nu „romancierul".

Şi Călinescu a resimţit această nevoie a unei sigle nominale; a şi început, devreme, să semneze esenţializat. Toate cărţile sale au apărut sub semnătura „G. Călinescu". Oltean prin ascendenţă, ca şi Sadoveanu, G. Călinescu a trăit în Moldova şi a învăţat la şcoala lui G. Ibrăileanu (nici acesta nu semna „Garabet", ci doar „G. Ibrăileanu"), de unde primea mesaje de la „Sburătorul" lui E. Lovinescu (şi acesta semna simplu: „E. Lovinescu"). Terminându-şi studiile la Iaşi şi Bucureşti, G. Călinescu pleacă la Roma, unde cercetează lucrările unor călători străini despre ţările române prin veacul de mijloc. Se întoarce în ţară, lucrează ca profesor în învăţământul liceal, apoi devine agregat la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universităţii din Iaşi. G. Călinescu, la 30 şi ceva de ani, simte că poate să fie un prozator şi scrie romanul „Enigma Otiliei". Îi urmează cărţile despre Eminescu şi Creangă, îi urmează revista „Jurnalul literar" (în a cărei prime serii miza pe G. Ivaşcu, Al Piru, Grigore Mărgărit). Era la Universitatea din Iaşi, pe vremea aceea. Războiul de-al doilea impune schimbarea unor structuri, a unor funcţii şi transferul unor instituţii, ori oameni, dintr-o parte în alta a ţării. Cei care nu ştiu despre unele din acestea pot afla din cartea postumă a lui Lucian Blaga, „Luntrea lui Caron": Marea Universitate din Iaşi ajunsese mutată parţial pe lângă Alba-Iulia; Marea Universitate din Cluj a fost strămutată la Sibiu. G. Călinescu se mută la Bucureşti şi, împreună cu alţi intelectuali, adoptă linia social-democraţiei. Frustrat, prin origine, este posibil ca G. Călinescu, precum Matei Caragiale (vrem, nu vrem, copil din flori) să fi încercat, şi el, sentimentul teoretizat de Freud. Îşi ia în serios misia şi purcede la treabă. Are duşmani, are prieteni; prieteni care, unii dintre ei, i-au făcut mari servicii (Al. Rosetti), dar pe care i-a ridiculizat în romanele de mai târziu. La Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti, G. Călinescu avea rivali pe măsură; îl amintesc, aici, pe D. Caracostea (cel care, în 1948, l-a propus pe G. Călinescu într-un scaun academic). G. Călinescu se înscrie, şi el, după război, în lupta pentru o nouă societate; era vorba de o presimţire. Era perioada în care Ion Petrovici, filosoful, era ministru al Educaţiei Naţionale; era perioada în care Lucian Blaga lucra la legaţii prin Polonia, Elveţia şi Portugalia; când se instaura guvernul condus de dr. Petru Groza; când Aron Cotruş, care simpatizase cu Legiunea, alegea calea exilului; când Mircea Eliade scria volumul, tipărit cu copertă verde, „Salazar sau renaşterea Portugaliei"; când, la Paris, Emil Cioran scria „Exerciţii de descompunere". Peste puţini ani, unii dintre exponenţii generaţiei de creaţie interbelice ajung să deţină şi funcţii oficiale; Sadoveanu devine membru al Prezidiului Mari Adunări Naţionale, C. I. Parhon - preşedinte al M.A.N., Tudor Vianu - ambasador la Belgrad. Epurările din lumea culturală devansează cu un deceniu epurările din lumea politică. Sunt scoşi din Academie, din Societatea Scriitorilor Români, din alte instituţii reprezentative, mulţi dintre fruntaşii „inteligenţiei româneşti" de până atunci. Din motive numai de ei ştiute (iar după aceea şi de zeloşii anchetatori) n-au înfundat puşcăriile: A-gârbiceanu, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Al Philippide, Lucian Blaga ş.a. În aceeaşi perioadă, în care Călinescu fusese scos de la catedră, congenerul său, ilustrul Şerban Cioculescu îşi vindea cărţile la buchiniştii de pe Dâmboviţa, iar Vladimir Streinu era angajat cu „sprijinul" lui Sadoveanu ca administrator al parcului Herăstrău (era, şi acela, un sprijin). G. Călinescu e dat afară de la catedră (deşi continuă să figureze în statele de plată ale Universităţii din Bucureşti) şi este numit director al Institutului de Teorie şi Istorie Literară ce îi va purta numele după moartea sa (operă a comunismului). Deputat în M.A.N., Călinescu publică romane precum: „Bietul Ioanide", piese de teatru într-un act, poezii ocazionale, precum cele din „Laudă lucrurilor" şi se declară „loial". Era vorba de frustrarea din copilărie, sau de o adeziune? Spun, unii, că G. Călinescu ar fi făcut pactul cu „diavolul roşu" din oportunism. Personal, nu cred în această ipoteză: cultura română trebuia să supravieţuiască; şi a supravieţuit.

Călinescu se bucură de onoruri, aşa cum se bucurau (şi trebuiau să se bucure) şi Sadoveanu, şi Arghezi; Ion Barbu publicase în „Viaţa românească" o poezie numită „Bălcescu trăind", în care adeverea tradiţiile republicane în România; poate şi pentru asta n-a făcut puşcărie, deşi se lăsase pozat în uniformă de legionar. Fac vâlvă, în acea perioadă, ca şi mai înainte, Maria Banuş şi Nina Cassian. În acel timp G. Călinescu îşi aducea acasă colaboratoarele de la Institut şi o ruga pe soţia sa, Alice Vera Călinescu, să urce în mansarda locuinţei şi să-i aducă nu-ştiu-ce raritate bibliofilă. Avea grijă să-i ia scara.

Declarându-se „loial", G. Călinescu a avut parte şi de atenţia conducerii de atunci a României. Un încrâncenat critic de astăzi, Gheorghe Grigurcu, îi impută „Divinului Critic" faptul că ar fi mirosit, pe patul morţii, o floare primită de la Gheorghiu-Dej (fără a fi nostalgici ai vechiului regim, ci oameni cu capul pe umeri, trebuie să spunem că şi liderul politic de atunci, şi „liderul-neoficial" al criticii literare româneşti erau, cum am spus, nişte frustraţi). La scară europeană, sunt mulţi scriitori care au făcut pactul cu „diavolul roşu". Chiar şi din Occident. Au fost şi şefi de stat care au făcut pactul cu „diavolul negru" (Hitler) - mareşalul Pétain al Franţei.

Contemporan cu Thomas Mann, cu Serghei Esenin (cel care s-a sinucis din cauza unei dansatoare, Isadora Duncan), cu Maiakovski (care s-a sinucis, şi el, dar din cauza lui Stalin), contemporan cu Borges, cu atâţia şi atâţia laureaţi ai premiului Nobel (pentru literatură şi pentru altele), G. Călinescu expiază, la Bucureşti, în anul de graţie 1965.

Exponent al celei de-a treia generaţii postmaiorescіene (alături de, sau împreună cu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Constantinescu etc), G. Călinescu rămâne ceea ce trebuie: autorul celei mai grele cărţi (din punct de vedere al greutăţii) din cultura română; iar din punct de vedere al valorii, Unicul.

DOINA DRĂGUŢ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Pamfil Şeicaru şi curentul său

PROLOG

Recent, enciclopedicul publicist politic Rene Alecu de Flers a scris eseul PAMFIL ŞEICARU AŞA CUM A FOST pe care a avut bunavoinţa să mi-l trimită. Eseul este o frescă clară a acelor vremuri crâncene pe care Pamfil Şeicaru le-a străbătut cu încredere şi curaj, cu dăruire naţională totală, devenind unul dintre cei mai mari ziarişti români ai tuturor timpurilor. În 1927 a înfiinţat ziarul CURENTUL.

Istoria ziarului CURENTUL s-a născut dintr-o dragoste fierbinte, respect şi dăruire României, fiindcă acesta a fost scopul vieţii lui Pamfil Şeicaru. Generaţia lui a fost cea care a luptat şi a înfăptuit Întregirea Neamului Românesc în spaţiul geografic şi istoric de drept pe care-l definim mai bine firesc decât mare. Aşa a fost, aşa ar trebui să fie.

După terminarea liceului la Bârlad, pleacă la Bucureşti pentru a se înscrie la Facultatea de Drept, dar în 1916 se prezintă voluntar la datoria militară. Sublocotenentul Pamfil Şeicaru face întreg războiul, în Regimentul 17 Mehedinţi, din Munţii Cernei până în Munţii Vrancei, fiind mereu în faţa inamicului mult mai bine dotat. A fost remarcat pentru devotamentul şi curajul lui şi al soldaţilor săi, iar după victorie, după întregire, este decorat cu Ordinul Mihai Viteazu, iar el în memoria soldaţilor din batalionul său a ctitorit o biserică cu hramul Sfintei Ana, cum o chema pe mama sa. "Acolo se află o mânăstire ridicată de mine, pe a mea cheltuială, fără să cer nici o contribuţie de la stat şi nici prin subscripţie publică, întru pomenirea camarazilor mei morţi în anii războiului pentru realizarea Daciei..." (reprodus din eseul lui Rene A de Flers)

După război, Pamfil Şeicaru se întoarce la Bucureşti la studii şi la gazetărie, care a fost pasiunea vieţii sale. Întâi, împreună cu Cezar Petrescu scoate o revistă satirică, polemica - HIENA - unde-şi manifesta din plin talentul său. În 1924 trece la CUVÂNTUL lui Titus Enacovici, un ziar căruia i-a dat strălucire prin clarviziune, articolele sale polemice, dure chiar violente ce au atras cititori. Apoi la CUVÂNTUL a venit Nae Ionescu. Se pare că "două săbii nu încap în aceişi teacă" aşa că Pamfil Şeicaru pleacă. În paranteză, pentru cei ce vor să cunoască corect file din istoria gazetăriei româneşti le recomand eseul lui Rene A. de Flers, fiindcă în el vor descoperii diferenţa structurală de caracter şi interese dintre Nae Ionescu şi Pamfil Şeicaru. Eu mă limitez să reproduc din eseu: "...în 1916, când România se pregătea de războiul care va duce la întregire, Statul Român făcea mobilizare generală, iar Nae Ionescu se afla în Imperiul German. Majoritatea tineretului studios aflat în străinătate, s-a prezentat imediat la datorie. Nae Ionescu face excepţie, nu s-a reîntors în ţară". Clar.

În 1927, Pamfil Şeicaru realizează că trebuie să fii cu adevărat autonom în ziaristică pentru aţi exprima liber gândirea, aşa că părăseşte redacţia CUVÂNTULUI şi vânzând nişte proprietăţi pune bazele propriului său ziar: cotidianul CURENTUL. Având o forţ intelectuală superioară, posedând o vastă cultură şi stăpânind un condei ascuţit şi incisiv devine patronul absolut al liberii exprimări ce captivează cititorii vremii. "Cultura lui istorică şi politică în gazetărie nu putea fi întrecută de nimeni", scrie Rene A. de Flers şi adaugă: "La 1 Februarie 1937, un sobor de preoţi cheamă Harul Divin să aibă în pază palatul Curentului". Astfel, Pamfil Şeicaru a ridicat un palat pe masura pe care o avea CURENTUL în opinia publică românească, atingând zenitul, prin el insuşi. Dar Pamfil Şeicaru nu a atins numai zenitul gazetăriei româneşti ci a fost unul dintre marii patrioţi români prin faptele sale închinate ostaşului român. Pe lângă biserica din Munţii Cernei, el a ridicat în cinstirea ostaşilor români un minunat Monument al Victoriei pi a depus strădanie la înfăptuirea Cimitirului ostaşilor români de la Soultzmatt în Alsacia. O puternică emoţie românească te cuprinde aflând despre soarta acestor ostaşi români de sub crucile ce înconjoară o statuie de bronz reprezentând România. Statuia este opera lui Oscar Han iar România are faţa mamei lui Pamfil Şeicaru. "Doamne, ce Oameni a avut România şi pe ce mâini de parveniţi a încăput după 1989. Azi politicienii şi intelectualii bucureşteni sunt mari în vorbe goale şi mici în fapte pentru neamul lor, dar este mult mai funest ca majoritatea cetăţenilor români au ajuns să se mulţumească cu vorbăria parveniţilor în locul faptelor folositoare ţării şi neamului."

Pentru prima dată, în primăvara anului 1944, Rene A. de Flers, fiul lui Robert de Flers fost ataşat militar francez în România în timpul Primului Război Mondial, se întâlneşte cu Pamfil Şeicaru la Bucureşti: "Intrând în biroul său, am văzut o persoană bine făcută, cu cap impozant, oacheş la faţă, păr negru ondulat şi rebel, o mustaţă destul de voluminoasă şi o privire asimetrică." Pamfil Şeicaru a fost surprins de vizita celor doi ofiţeri in uniformă germană, Căpitanul Bassompierre şi Locotenentul Rene A. de Flers, care vorbeau franţuzeşte şi nu germana. Iar surprinderea sa a devenit de nestăpânit când a aflat că cei doi, aflaţi în misiune la Bucureşti, făceau parte din divizia franceză Charlemagne care luptă alături de germani împotriva sovieticilor. Am consemnat acum această vizită, care a lăsat o amprentă deosebită asupra tânărului locotenent pentru ca următoarea lor întâlnire va fi peste 30 de ani...

Cu două săptămâni înainte de 23 August 1944, când cotropirea României de către ruşi era eminentă, Pamfil Şeicaru, după întâlnirea şi înţelegerea cu Ion Antonescu de la Olăneşti, pleacă în străinătate să organizeze un centru de propagandă antisovietică şi susţinere a cauzei naţionale, fiindcă cei doi barbaţi îşi imaginau dezastrul ce va urma, doar îi cunoşteau pe ruşi, "ca aliaşi", din Primul Război Mondial. Dar acest plan de rezistenţă naţională, cade prin lovitura de palat, când Regele Mihai îl arestează pe Ion Antonescu şi îl da ofrandă sovieticilor pentru a se salva. În această dezastruoasă turnură, viitorul lui Pamfil Şeicaru se schimbă total. Întâi de toate îl copleşeşte tragedia ocupaţiei sovietice, apoi este condamnat la moarte de către Ana Pauker, deci nu mai era cale de întoarcere. Urmează loviturile primite din partea "marelui exil românesc" în care acoliţii regelui trădător îl ponegresc, marginalizează şi-l îngroapă în tăcere. Dar poate cea mai mare lovitură o primeşte din partea indiferenei anglo-americane faţă de soarta României. Cu toate acestea, la fel ca în primul război mondial, rămâne ferm şi curjos în faţa inamicilor, de data aceasta înlocuind puşca cu condeiul său atât de ascuţit.

Îmi pare rău că trebuie să trec tangenţial peste atâtea episoade palpitante din viaţa lui Pamfil Şeicaru în emigraţie, descrise în foarte bună tehnică literară de Rene A. de Flers, începând cu zborul lui Şeicaru şi al soţiei sale de la Viena peste Alpi şi Mediterană până în Spania lui Franco. Zborul a fost efectuat de acelaşi mare as, Otto Skortzeny, cel care atât de spectacoulos l-a eliberat şi pe Mussolini de la Gran Sasso, dar trebuie să punctez doar activitatea sa de clarvăzător ziarist şi curajos scriitor politic. Scrie şi publică un volum de cinci sute de pagini în spaniolă "Pax Americana o Pax Sovietica", apoi în franţuzeşte "Doila - Rien que des cendres" ce apare la Paris, în care descrie nenorocirile poporului român sub ocupaţia sovietică. Cartea este defăimată, iar autorul calomniat în "La Nation Roumaine", ziarul "exilaţilor" români cu bani şi regalişti de la Paris, cei care-l considerau pe rege un mare erou datorită actului de la 23 August, iar pe Şeicaru când criminal de război nazist când agent sovietic. Este încolţit, dar nu părăseşte poziţia sa naţională ci împreună cu Alexandru Cristescu şi Nicolae Ştefănescu - Govora lansează revista CHEMAREA care, foarte repede se răspândeşte şi se impune pentru adevărul scris. Pentru cei trei e continuarea CURENTULUI, dar pentru rege, care era în permanenţă arătat cu degetul că a trădat poporul român, prin capitularea fără condiţii, era o demascare aşa că: "Suprimarea revistei a fost cerută în numele regelui", scrie Rene A. de Flers. Dar eroul războiului de întregire naţională nu se predă şi nu dezertează, se retrage la Madrid unde scoate ANALE POLITICE şi lupta lui pentru cauza naţiunii sale continuă. Cunoscând din ce în ce mai bine ocidentul şi exilul, de multe ori şi-a dat seama că lupta lui e o zbatere zadarnică dar a înlocuit continuu decepţiile suferite cu speranţe în viitor, în noi oameni, în noi evenimente favorabile. Dar anii trec insensibili la soarta omenirii ...

A doua întâlnire a lui Rene A. de Flers cu Pamfil Şeicaru are loc la Munchen în 1974, unde deşi octogenar de acum, marele luptător venise cu speranţa de ajutor din partea cancelarului Strauss, cu care era mai de mult în corespondenţă. Fostul locotenent din Divizia Charlemagne de odinioară, acum angajat al Radioului Europa Liberă, secţia română, îl descrie: "Nu mai era persoana impozantă din primavara anului 1944. Micuţ, puţin încovoiat, cu părul mai rar şi albit... cu haine uzate ponosite..., era singur, se simţea străin..." Într-adevăr, în Germania a rămas un străin şi aproape singur dacă în calea sa nu ar fi apărut oameni ca preotul greco-catolic Vasile Zapartan, care s-a ocupat de întreţinerea lui şi a surorii sale, dr. Virginia Munteanu - Şeicaru cât timp a stat în Karlsfeld, Rene A. de Flers care a devenit pentru acesta un prieten şi un ajutor de nădejde, Aurica Popescu, fost ofiţer de aviaţie, devenit patronul restaurantului "Klein Bukarest" şi de Vasile C. Dumitrescu, fost ofiţer de contrainformaţii şi un antisovietic notoriu.

Cancelarul Strauss a fost doar în relaţii politicoase cu Pamfil Şeicaru, nu l-a sprijinit în planurile lui de propagandă totală antisovietică, deşi războiul rece clocotea. În schimb persoane din România au început să roiască în jerul lui din varii motive şi misiuni, invitându-l în Ţară şi oferindu-i dreptul de-a scrie în presa centrală. În asemenea împrejurări apela de multe ori la Rene, pentru confidenţe şi sfaturi. De multe ori rămânea nostalgic, când un dor de România, iscat din amintiri îl domina zile întregi

În toamna lui 1977, Vasile C. Dumitrescu se întâlneşte cu Rene A. Flers şi discută despre reapariţia ziarului CURENTUL la Munchen. "Nu ştiu cât mai trăieşte şi m-am gândit să-i facem o bucurie, să scoatem CURENTUL. Ştiu ca dumneata ai o mare influenţă asupra lui". Discuţiile s-au rostogolit apoi ca un bulgăre de zăpadă şi în februarie 1978 apare un contract notarial în care Vasile C. Dumitrescu este desemnat redactor-şef, iar Rene A. de Flers şi Costache Şeicaru semnează ca martori. Astfel a reapărut CURENTUL după o jumătate de secol de la prima apariţie. Pamfil Şeicaru a fost aproape fericit. Fericirea totală, fericirea visată ar fi fost sa reapară ziarul la Bucureşti, în palatul său.

Între timp structura "exilului românesc" s-a mai schimbat, dar antipatiile şi animozităţile nu s-au uitat. Vasile C Dumitrescu nu era agreat de legionari, fiindcă tatăl lui a fost procuror militar, care l-a condamnat pe Corneliu Codreanu, iar regele, un intrigant ascuns, avea o aversiune totală faţă de Pamfil Şeicaru. Şi totuşi, seria apărută la Munchen a funcţionat, a fost citită cu interes, s-a răspândit. Eu l-am primit aici în preeria canadiană, în 1981, îl citeam cu pasiune şi m-a însufleţit. După un an am început să fiu şi eu publicat în CURENTUL, scriam atunci pamflete şi polemici sub o rubrică (sporadică) intitulată foileton mic. Ştiam de la Vasile C. Dumitrescu, care a fost deschis şi corect cu mine, că ziarul avea mari greutăţi financiare, aşa că scriam şi publicam voluntar, toţi făceau aşa cu dăruire, unii sprijineam şi financiar ziarul. Aşa se făcea atunci gazetăria de campanie proromânească şi anticomunistă în exil ziceau unii, în străinătate ziceam eu.

Amintindu-mi acei ani şi de adevăraţii patrioţi, care se dăruiau cauzei româneşti total şi dezinteresat, simt o mulţumire personală că am fost alături de ei, pe margine e drept, dar am avut curajul şi forţa să calc, bineînţeles, la o scară modestă, pe urmele lui Pamfil Şeicaru. Azi, este cu totul altfel. O generaţie idialistă se duce, alta democrat-economică vine, în forţă, a intervenit internetul fără frontieră, dar CURIERUL INTERNAŢIONAL a rămas un ziar de bună tradiţie românească pentru noi cei din străinătate.

CORNELIU FLOREA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

De la epigonismul eminescian la poeta vates

Exegeții liricii gogiene, deși s-au ocupat în mai mică măsură, nesistematic chiar, de începuturile poetice propriu-zise ale lui Octavian Goga, unii dintre ei au sesizat multe din afinitățile acesteia cu creația eminesciană, coșbuciană sau cea a lui Șt. O. Iosif. Referindu-se în primul rând la opera de maturitate, adică la cea cuprinsă în volume, G. Călinescu subliniază pertinent și argumentat că: "În poezia lui Goga dăm de structura poeziei lui Eminescu, dar altfel acoperită încât abia se bagă de seamă". Afirmația criticului, deși deplin justificată dacă privim în ansamblu creația poetică a lui Octavian Goga, este, parțial, infirmată de poezia de debut a acestuia, ca și de cea premergătoare apariției volumului Poezii (1905). Credem că, așa cum a procedat cu o bună parte a articolelor sale, rămase doar în paginile publicațiilor în care au apărut, neincluse ulterior în volume, poetul, conștient de caducitatea, ca și de neîmplinirile sau imperfecțiunile lor estetice, făcând o selecție exigentă, severă, nu le-a considerat demne de a fi adunate în volume pe acele poezii "înfiripate din îndemnul unor clipe trecătoare". Este cunoscut în prezent un număr însemnat de poezii, publicate de poet în revistele: Tribuna, Tribuna, literară, Revista ilustrată, Familia, Luceafărul, Viața literară, România, sau, postum, abia în deceniul al VII-lea al secolului trecut, în Steaua, Argeș etc, sau în volumul Poezii (1973), care oferă imaginea unui cu totul alt Goga. Multe dintre ele, tributare modei vremii și în special epigonismului eminescian, lasă cu destulă greutate, și doar cu câteva excepții, să se întrevadă mesianismul și implicarea socială activă, sfidând orice risc și dispus la orice penitență sau sacrificiu, de mai târziu, ale poetului. Este vorba de "o lirică erotică, în care, în primul rând, modul de a simți, atitudinile erotice sunt eminesciene, normal exprimate prin sintagme, metafore și procedee poetice de împrumut". Spre a ilustra această aserțiune, precizăm că versuri ca:

"Copil eram când am avut/ De fericire parte,/ Sunt june: fericirea azi/ De mine e departe." cu care începe poezia sa de debut, Atunci și acum, sunt, cu certitudine, influențe din creația eminesciană, "cu ușoare ecouri din Iosif", dar, în opinia noasatră, și reminiscențe ale lecturilor sale din lirica romanticilor germani.

Mult mai accentuat "eminesciene" sunt poezii ca: Așa a fost să fie, Azi și mâne..., Dragoste și rânduri, In calumniatores, Lacrămi..., Mai rămâi ..., Te-ai dus..., Blondinei, Clipe senine, Ostenit ..., Tu dormi..., Cântec, Ironie, Râs printre lacrămi, Fii pe pace!, Sonet Ție!..., Prietenei, Fragment, Să plec..., Așteptare etc., publicate, cu o singură excepție, de Octavian Goga în perioada 1898-1902. El însuși conștientizează acest fapt atunci când le denumește "încercări tinerești, răsărite pe urma vegetației eminesciene".

În marea lor majoritate, tributare atmosferei apăsătoare, specifică epigonismului eminescian, aceste creații lirice degajă trăiri și simțăminte mimate, superficiale, lipsite, cel mai adesea, de fior, de sinceritate și profunzime. Așa cum s-a observat, acestea stau "sub semnul unui erotism mimat, al unui pesimism confecționat după rețete străine." Liceanul de la Sibiu și Brașov, iar apoi studentul aflat în primii săi ani de studiu la Budapesta dedică asemenea versuri, cu numeroase cacofonii, imperfecțiuni de ritm și adesea de rimă, unor iubite ("muze") ocazionale, locale, destăinuindu-le "chinurile" unei iubiri pasagere, fără impact asupra devenirii sale viitoare. Deși nu sunt contestate ecourile eminesciene din cuprinsul acestora, unii exegeți sunt, însă, de părere că în unele dintre poeziile lui de început "e de recunoscut mai degrabă cântecul de lume neoanacreontic al lui Conachi decât Eminescu". Încă din poezia de debut, Octavian Goga, atât sub influența lui Eminescu, cât și sub cea a lui Vasile Alecsandri, recurge, la fel ca marii creatori ai literaturii române, la creația populară, sub aspect prozodic, tematic, lexical sau ca stil de versificație etc.. Însă, la fel ca și mentorul său, el va conferi acestor versuri "un înțeles existențial și filosofic mai aparte", punându-și astfel în evidență harul și talentul, lărgirea treptată a orizontului său spiritual, descoperirea drumului propriu. Octavian Goga a recunoscut, conștient, influența exercitată asupra sa de creația eminesciană, încă de la primele lui încercări poetice. Apropierea de creația eminesciana a fost benefică, permițându-i lui Goga nu numai trecerea de la sentimentalismul romantic, desuet, la marile probleme ale colectivității timpului său, cât mai ales pentru asigurarea premiselor favorabile nașterii unui nou și mare poet. Gheorghe Grigurcu, făcând disonanță cu majoritatea exegeților liricii gogiene, crede că "discursul său poetic este dureros întors spre trecut".

Totodată, el este de părere că: "Aceasta este relația de fond a "poetului pătimirii noastre" cu legatul lui Eminescu. Ambii sunt paseiști înfocați, a căror flamă sufletească de revoltă apare, sub bătaia vântului conceptual, orientată înapoi". Se remarcă, totuși, de către alți exegeți, faptul că, departe de a fi un simplu epigon, în opera sa de maturitate: "Goga a reeditat experiența de laborator a lui Eminescu și a urmărit cu tenacitate încărcătura maximă de sens pe spațiul cel mic al cuvintelor, șlefuind, înnobilînd, rafinînd construcția pînă la transparența cristalină a versurilor". Deși, în bună măsură judicioase, asemenea aserțiuni nu reușesc să pună în evidență, în toată amploarea ei, relația specială dintre cei doi poeți naționali. Într-un alt capitol, am subliniat, în general, raporturile, în plan literar, dintre Octavian Goga și George Coșbuc, cel intrat în memoria posterității ca "bardul de la Hordou". Am avut atunci în vedere nu doar creația lirică de ansamblu a lui Octavian Goga, identificînd, tematic, dar mai ales sub aspect conceptual (i.e. monografia spirituală a satului ardelean, de exemplu), câteva din influențele poeziei coșbuciene. Nu am insistat, cu acel prilej, suficient și cu exemple ilustrative, asupra poeziei de început a lui Octavian Goga, a celei premergătoare apariției volumului său de debut. Prestigiul incontestabil în epocă al lui Coșbuc, dar mai ales abordarea unor teme inspirate de mediul ardelean, binecunoscute, încă din acea perioadă de început tânărului Goga, recurgerea la un limbaj bogat în cuvinte și expresii regionale, termeni arhaici și religioși etc., au fost tot atâtea argumente ca Goga să-și facă din poezia acestuia un model și, conștient sau nu, să-i servească drept sursă de inspirație. După cum se va vedea, însă, poetul rășinărean nu s-a transformat într-un imitator sau epigon al poeziei coșbuciene , reușind, în scurt timp, s-o egaleze valoric și s-o și întreacă sub raport estetic și al expresivității literare. Cu toate acestea, dacă ne referim exclusiv la creația sa din perioada 1897-1903, întâlnim destule stihuri "în care Eminescu și Coșbuc se unesc într-un epigonism fără cusur, pe muzica romanței lăutărești" Influența coșbuciană este, însă, vizibilă și în alte poezii:

Avea trei fii sărmana mamă,
Dar moartea în al său avât
I-a secerat încet, pe rând,
Și astăzi ea oftând exclamă:
Nu-i fericire pe pământ"

(Nu-i fericire pe pământ)

sau:

Și vântul guteș câteodat'
Alintă vârfuri de răcheți,
Și tot pe lume-i împăcat,
De ce mă faci tu să mă zbat,
Cu ochi plânși osteniți? ...

(În taina sării)

sau:

Ca jăratecu-n cămin
Arde-n piep de om viața,
Ce se stinge-ncet și lin,
Ca jăratecu-n cămin
Până dimineața ...

(Adevăruri triste)

ori:

Stătea copila pe podmol
Cu furca-n brâu, cu brațul gol
Și cu fuioru-n mâni.
Un îngeraș cu ochi căprii
Dacă-l săruți în ori nu-și vii
Trei săptămâni.

(Stana)

Vizibile influențe coșbuciene, nu numai tematice sau sub aspect lexical, prozodic sau al versificației, mai pot fi întâlnite și în alte poezii de început ca: In calumniatores , Împăcare, Pe uliță, Măgdălina, Aș vrea..., Adevăr..., Dragoste barbară, Noi și ele, Zâmbet trist, Pe pat, Carmen miserabile, Acasă, Vis maior, Noi, L-a luat Dumnezeu etc. Dar, la fel ca și în cazul poeziei eminesciene, lirica lui Coșbuc nu a încetat să-l influențeze pe Goga odată cu apariția volumului său de debut. Deși, treptat, dar viguros, Goga găsește resurse de a se desprinde, croindu-și propriul său drum nu numai în poezia ardeleană, ci și în cea națională, Coșbuc rămâne un model, iar opera sa, în forme și grade varii, va continua să iradieze influențe asupra scrisului său. Goga însuși, nu numai în discursul său de recepție la Academia Română, nu se dezice complet de ea, dar ține să-i sublinieze, argumentat, fără agresivități gratuite, limitele și extensia în timp.

Ar fi, de aceea, o eroare majoră să exagerăm ponderea acestei influențe, pentru că am risca să minimalizăm originalitatea universului liric gogian. Credem că interesul manifest al lui Octavian Goga fașă de poezia lui George Coșbuc este motivat, pe

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

de o parte, de proveniența lor din același spațiu geografic, marcat, cu diferențe puțin semnificative, de aceleași frământări social-politice, dar și de tradiții, obiceiuri și de un limbaj specifice, sensibil diferite în raport cu celelalte provincii românești, dar, pe de altă parte, și de o cultură și pregătire intelectuală apropiată, bazată pe lecturi asidue din literatura universală și autohtonă, cu accent pe literaturile greacă, latină, maghiară, germană sau italiană. Octavian Goga a putut, așadar, descoperi la Coșbuc, cu relativă ușurință, afinități de lectură, gusturi estetico-literare apropiate, dar și subiecte și teme care l-au preocupat și atras în egală măsură și care se vor răsfrânge în creația sa viitoare. Asemănările dintre cei doi importanți poeți ardeleni, deși nerelevante în planul creației lor literare propriu-zise, pot fi coborâte până la nivelul amănuntului biografic. Deși semnificativă în plan tematic și la nivelul mijloacelor de expresie estetico-literară, influența lui Coșbuc nu anulează sau pune sub semnul îndoielii originalitatea lui Octavian Goga nici chiar atunci când cei doi poeți realizează monografia satului transilvan de la cumpăna celor două veacuri. Satul lui Coșbuc este, în primul rând, în opinia noastră, unul static, măcinat de dureri, nu lipsit de evenimente de o oarecare diversitate și intensitate a trăirii, dar insuficient redate și aprofundate. De aceea, el sugerează, mai degrabă imaginea unei cărți poștale ilustrate, frumos colorate, dar vagă, lipsită de profunzime. În schimb, satul din versurile lui Octavian Goga, nelipsit, în totalitatea sa, de unele clișee sau abordări romantice , este mai profund, mai dinamic, mai viu, mai credibil. El cunoaște o viață vulcanică, cu pasiuni și trăiri puternice, adânci și mistuitoare, cu un dinamism al relațiilor interumane autentic, deloc trucat sau mimat. Aceasta deoarece, așa cum avea să declare, el era deplin conștient că, la fel ca în cazul tuturor celor ce s-au "smuls din sumanul strămoșesc", primind "botezul cultural al occidentului", simte acut că: "mintea ne tresare la fiecare pas, chinuită de problemele dualității sufletești necontenită, avem izbucniri de sănătate rustică și slăbiciuni de rafinărie apuseană; dar în adâncul inimii purtăm totdeauna frățietatea cu cei rămași în umbră și surprindem accente din simfonia nemărginită a durerii lor". Trebuie să îi dăm dreptate lui Gh. Bulgăr care, deși subliniază afinitățile celor doi poeți ardeleni, este de părere că: "Goga l-a întregit pe Coșbuc și a dat dimensiuni istorice și artistice, prin expresivitatea poeziilor sale, temelor sătești, componentelor spirituale ale peisajului rural, intuind cu artă aspectele sufletești ale geografiei transilvane, ca fundal al unei epopei eroice. Exigențele ideii impuneau exigența formei; limbajul poetului s-a impus prin noutatea absolută a timbrului, a sintagmelor, a metaforei inedite." Evident, însă, că poeziile de început, anterioare debutului editorial al lui Octavian Goga, din 1905, aflate, așa cum am mai arătat, sub influența vizibilă a pașoptiștilor ardeleni, a lui Eminescu și Coșbuc (mai puțin a lui Vasile Alecsandri), ca rezultat al lecturilor sale de tinerețe, dar și a lui Uhland, Heine sau Schiller, anticipă prin relativ puține elemente sau expresivitate lirică marea lui poezie de mai târziu, mai ales cea vaticinară și mesianică. Ele se înscriu, într-un fel, în mediocritatea lirică siropoasă și intens lacrimogenă, specifică poeziei române post-eminesciene de la cumpăna veacurilor al XIX-lea și al XX-lea. Nu sunt, în întregul lor, lipsite de clișee și stereotipii, de imperfecțiuni de ritm și rimă, de un limbaj șters, aproape fără strălucire, pe alocuri, ca și de cacofonii și numeroase platitudini. Mai degrabă, avem de-a face cu poezii care cu greu depășesc nivelul mediocru specific atmosferei apăsătoare, dar false și artificiale, cultivată de epigonismul eminescian. Ele degajă stări și trăiri superficiale, mimând suferința sau neadaptarea la un mediu aparent nepropice pasiunilor juvenile ale autorului. Poetul pare preocupat excesiv de pasiunile sale amoroase. De aceea el suferă "de-a patimei povară" (Așa a fost să fie), de "doruri neînțelese" (Dragoste și gânduri) sau din cauză că "izvorul veseliei (...) tot seacă" (Împăcare). Tânărul Goga se complace, după model romantic, în posturi artificiale, siropoase, de un lirism minor, care, cu greu, permit să ni-l imaginăm în rolul de poeta vates, de Mesia al neamului său. Dacă Octavian Goga ar fi rămas, în continuare, fidel începuturilor sale, ne este greu să credem că el s-ar mai fi impus vreodată ca una din cele mai originale voci ale poeziei române de la începutul secolului al XX-lea. Credem că șansa poetului de a depăși acest debut modest, discutabil sub aspect valoric, a reprezentat-o, pe de o parte, contactul, odată cu începerea studiilor budapestane și pe parcursul celor berlineze, cu marea literatură universală, alta decât doar cea maghiară și germană - după cum reiese și din traducerile pe care le va realiza în acei ani -, iar pe de alta de adevărata școală, riguroasă și exigentă și în planul creației proprii, pe care a reprezentat-o apariția, la 1 iulie 1902, la Budapesta, a revistei Luceafărul. Noua publicație cultural-literară românească scoasă, în capitala Ungariei, de un grup de tineri entuziaști, printre care s-a numărat, de la bun început, și Octavian Goga, a jucat un rol imens nu numai pentru primenirea climatului spiritual al românilor din spațiul aflat sub dominație străină, dar și pentru formarea multora dintre viitori mari scriitori și oameni de cultură ardeleni. Într-un fel, deși acest lucru ar putea fi perceput ca o imputare, ea a contribuit substanțial, mai ales prin scrierile lui Octavian Goga și Ion Agârbiceanu, dar nu numai, la afirmarea, la nivelul întregii românități, a unuia dintre curentele dominante ale culturii și literaturii românești din primii ani ai secolului al XX-lea - semănătorismul. În plus, prin deschiderea față de scriitorii din toate provinciile locuite de români, revista Luceafărul, iarăși și cu concursul lui Octavian Goga, devenit unul dintre factorii importanți ai conducerii ei, va grăbi înțelegerea nevoii marelui deziderat politic de mai târziu, dar mai ales a înfăptuirii lui grabnice - crearea statului național român unitar. Departe de țară, obligat să sesizeze, rapid, inclusiv complexele probleme social-politice de la început de secol al XX-lea, cauzele și viitoarele lor direcții de acțiune, care constituiau noi provocări, cu totul diferite, și pentru noile generații de intelectuali, în formare, de pe cuprinsul vastului, dar îmbătrânitului și inchilozatului imperiu bicefal austro-ungar, poetul român va ajunge, treptat, să își înțeleagă cum se cuvine, de pe cu totul alte poziții, inclusiv condiția și rostul său de creator. El va conștientiza, în noul context, cultural-spiritual, dar mai ales social-politic, că a trăit într-un climat artificial, siropos, facil, nesemnificativ. Lecturile asidui, variate și numeroase, dar mai ales conștientizarea noilor exigențe și provocări social-economice și politice deschid în fața poetului român noi orizonturi și perspective. Asumarea lor, conștientă, îi impune, ca și creator și poet, iar ulterior și ca reprezentant al unei națiuni obidite și umilite timp de secole, o abordare diferită, renunțarea la mimetismul și pesimismul minor și angajarea, ca poeta vates, dar ca și pedagog al conștiinței naționale, în marile confruntări naționale și politice menite a asigura o nouă configurare administrativ-teritorială și statală Europei Centrale și de Sud-Est, ca și, în primul rând, pentru poporul său.

DAN BRUDAȘCU

CRONICA TV

Cuibul neliniștit

Agitație mare pe partea dorsală dreaptă a cuibului visurilor nebunatice și al viespilor declamative. Obscurul și umbrosul C. Avramescu, un istoricel de duzina, un fel de Juvara în devenire - hojmalaul diletant, dat la barbarezi să le citească altora contorul de pacură, este el însuși un soi de etern debutant la "poșta redacției" sau la "aflăm de la cititori"! - a dat în pământ la cutare comiție de examinare. Omușorul graseiat îmi pare un prost autentic, tot ceea ce înșiră 'mnealui pute a patimă, informația este ușoară, părerile sunt rășchirate iar per ansamblu se lasă impresia de gângăveală absurda. Belfer de gimnaziu, ca mai toate productele cultivate și date la cules de alde Liiceanu și Pleșu. Nu că ăștia doi ar avea mâna moale sau moartă, dar nu vor recomanda niciodată, niciodată vă spui, un individe superior lor, ci numai slugoi de dat la întors, personaje episodice care dacă vor emana altă opinie, vor fi făcute carne de mici! Că tot le place lor să șadă pe lângă grătarele patriei, de pe la Paltiniteas sau Tescanani! Ei, și cum vă spusei, această mogâldeață de talaș ideatic a reușit prin cădere, neprotejat de nimenea și călătorit și pe la Neftun, frauda de păuni din bagajul epocii trecute. Foarte bine. Prilej de victimizare, de văicăreală, de injurii nefondate. Simpla alipire de gașca "boierilor minții" (deși boierii nu erau băieții de la cuhnii sau țiganii vizitii!) te face răsunător, ca gologanii înșirați pe salbă. Orice prost sau chiar orice securache poposit în bătătura elitrei devine jeniu. Astfel, un intervievator ascuns, de aceeași etnie ce ne face de râs pe la Lyon, Geneva, Nanterre sau Roma, pătruns prin efracție în cuibul emigrației române triumfaliste, e dat de mare cărturar, deși este un bou pricăjit, ginerică al pohetului proletcultist Corbea și simplu ochi limpede al unei gazete unsuroase scoasă ilicit. Același nimuric bâlbâit, Mihhhăilesscu, dat și el de lumea cu carte, e descoperit antisemit. De când vă spuneam că așa e? Doamnelor și domnilor, nu avem nimicuța cu dânșii, apreciem până și modul de repliere și de raliere, inexistent dincoace, la stânga, dar remarcăm puținătatea valijoarei teleptuale a tuturor moftangiilor ăstora. Care se laudă între ei și-și oferă certificate de merit pe toate canalele. Zăpușeală mitocănească egală cu acel caraghios careu de dame sau de doamne! Careu da, dar nu de doamne, ci de țoape! Lume proastă, bre, asta-i durerea noastră națională! Mobilă și durere! Chestiunea cu pricina se pune așa: orientali chinuindu-se să zâmbească a râdere, nouă ne pasă de cum arată gardul dinspre stradă, nu suntem atenți niciodată la ce-i în ogradă. Celor de dreapta nu le plac oamenii simpli, celor de stânga le e frică să nu fie asemuiți vechiului regim și, de aceea, se dau evropeni cu anasana. Adevărul care ne zburlește perul de pe ceafă este că nici ăi de stânga nu sunt de stânga, nici ăi de dreapta nu sunt cum se cred. Nu sunt ce par a fi nici unii, nici alții. Mai mult, în problemele capitale se dovedesc de aceeași parte a uliței, nu din ideologie sau din programe, ci din teama de a nu pierde la electorat. Astfel, dreptacii iau măsuri și greutăți populiste, iar stângacii se manifestă liberal, iar uneori chiar și naționalist! Vezi chestiunea Basarabiei, gestionată foarte prost încă din 1990 și pusă în cârca omonimului meu. Basarabia este un stat independent, iar paternalismul nostru îi irită deopotriva si pe cei dinafară și pe cei dinăuntru. Ați văzut tratamentul aplicat gestionarului nostru, recent, în Croația! Și de rușean, și de cel moldovean! Vă mai amintesc și notarea de la Eurovision, o lălăială de circumstanța de altfel, dar productivă pentru relațiile statale: atât Serbia, cât și Croația - fosta Dalmație veneta – nu ne-au acordat niciun punct! Atenție la neatenție, iar suntem prieteni doar cu Marea Neagră! Și vinovat care cine credeți că e?

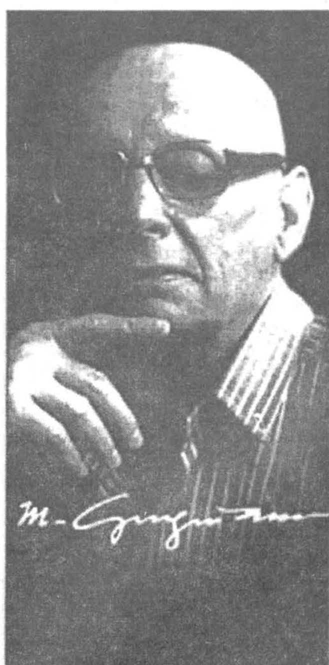
NICOLAE ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

GUGUIANU, DESPRE GUGUIANU

În viața anterioară am fost o lacrimă

"Eu simt că exist și trebuie să ajung acolo, în Universal, căci viața noastră este scurtă, cea a artei lungă, a lumii, infinită. Sunt și eu abia o adiere în uraganul vieții, dar simt că sunt, iar uraganele se nasc din adieri".

Așa a început artistul să răspundă întrebărilor mele. E greu să nu vezi în operele sale tendința zborului, a dorinței de a atinge infinitul, cum numai marele Brâncuși a cutezat să viseze, cândva, Universul.

L-am găsit pe maestru, ca de obicei, în atelier, printre lucrările sale. Se plimba printre statuile așezate ca un labirint. Tot timpul și-a atins operele cu tandrețe, de parcă acestea îi șopteau răspunsurile.

- Ce l-a determinat pe tânărul Guguianu să urmeze cariera de artist?

- Acasă eram 11 frați. Tatăl nostru, cofetar de meserie, a dorit ca toți 11 să urmăm școala. A ținut foarte mult la educația copiilor săi. Eu m-am înscris la Colegiul "Codreanu" din Bârlad. La examen m-am prezentat atât de rău, încât din toate notele primite nu mi s-a putut face o medie. Atunci a venit la tata **Ion Rășcanu**. Era profesor la Școala de meserii. M-am dus cu el și m-am înscris ucenic la clasa profesorului **Dumitru Tarază**, în școala înființată de Spiru Haret. Profesia de bază era desenul - patriarhul artelor plastice. Apoi, totul a fost jocul întâmplării. La cursurile de sculptură am lucrat asiduu și reușeam să realizez lucrări bune. Pe parcursul școlii m-am format. Azi, datorită lui **Răzvan Theodorescu**, care a susținut o lege pentru înființarea acestor școli de arte și meserii, s-a construit la Bârlad o școală care-mi poartă numele. Mai mult decât atât, la fosta școală "Codreanu" există acum o clasă care-mi poartă numele. Talentul meu? Talentul meu se confundă cu îndemnul profesorilor mei. Pentru mine e același lucru. Am fost îndemnat să lucrez și am făcut-o.

- Spuneați odată că imaginea corpului omenesc este aliatul artei. Ce femeie l-a inspirat cel mai des pe maestrul Guguianu?

- Femeia răspândește, prin formele sale, o stare de spirit deosebită. Totul vine din interior. Femeia a scos în evidență multe laturi superioare ale ființei umane. A făcut să se nască poezia, a însuflețit muzica. Artistul Guguianu a fost fascinat de toate femeile. Mai ales de cele conștiente de puterea lor exterioară, prin formele pe care le dețin.

Toată viața mea am alergat după nimfe. Nimfele codrene, pe care le urmăream prin păduri, după care alergam la orice sunet le trăda prezența. Mă ascundeam după copaci când le vedeam și le urmăream mișcările. Erau amorurile mele haiducești. La noi sunt iele goethiene. Acum, însă, pot spune că avem și nimfe vâlcene. Dar, încă mi-e dor de Ceahlău.

Dacă ar fi să credem în reîncarnare, eu cred că într-o viață anterioară am fost un apostol al lui Isus. Dar am propovăduit **"Lăsați copilele să vină la mine!"**. Foarte des am întâmpinat teroarea perfidă a unei precoce feminități infantile. Femeia-copil în același trup. Asta e marea enigmă a femeii. Și toate femeile au o frumusețe a lor, o gingășie. Eu nu am adorat femeile, ci le-am admirat, pentru că nu există femei pudice, dar există femei complexate.

- Ați declarat că sculpturile artistului Guguianu sunt o suită de forme, care curg una în alta, ca Boleroul lui Ravel. Și ați mai spus că sunt triste. De ce sunt triste? Poate că alți ochi le văd visătoare doar, și nu pline de tristețe.

- Așa le vezi? Așa și sunt, visătoare. Dar când se trezesc din vis, sunt triste. Ele visează și speră. Când se trezesc, realitatea nu mai e aceeași. Se trezesc singure, și nu le place singurătatea. În visul lor sunt multe alte copile frumoase care aleargă prin păduri. Și când se trezesc nu mai rămâne decât singurătatea.

- O formă rotundă permite mâinii să o mângâie și să o cuprindă mai ușor și mai plăcut decât o formă abstractă. Dacă artistul Guguianu ar fi avut viziunea unui corp omenesc în forme abstracte, ce geometrie ar fi avut acea lucrare?

- Vezi tu, există și forme rotunde abstracte. Și acele lucrări ar fi avut aceeași formă.

- Bine, dar dacă ar fi să definească o formă abstractă, vântul de exemplu, cum l-ar defini într-un desen?

- Într-o avalanșă de cercuri și săgeți. De multe ori, chiar și formele abstracte pot permite mâinii să le cuprindă.

- Sorescu spunea că Guguianu cultivă o "sculptură moale". Eugen Barbu spunea că "e o sculptură capabilă de dragoste", iar Fănuș Neagu vede "femeile lui Guguianu" "soprane deasupra Europei". Care dintre prietenii-scriitori își poate regăsi eroina unei opere în sculpturile lui Guguianu?

- Nu am aprofundat niciodată acest subiect cu nici unul dintre ei. Da, ar fi interesant să fie așa, un paralelism de personaje din două unghiuri diferite ale artei. Oricum, Guguianu încă nu a terminat. Marea lucrare, lucrarea vieții sale încă nu s-a născut.

- Și până la urmă, "femeile lui Guguianu" sunt răspunsuri în descifrarea enigmei femeii, sau sunt exprimări ale sentimentelor artistului, ale trăirilor sale, față de această lucrare a lui Dumnezeu?

- Lumea e, acum, lipsită de culoare. Femeia rămâne realitatea cea mai frumoasă. Misterul cel mai la îndemâna omului. Femeile nu obosesc. Ele îmbătrânesc greu. În femeie există o tinerețe eternă. Ea deține o infantilitate perpetuă.

- Dacă ar fi să o ia de la început, ce ar alege artistul ca simbol al lucrărilor sale? Un animal? Bărbatul? Ar rămâne credincios "femeii" sale eterne?

- Cu siguranță ar rămâne credincios. Însă mai există o ființă a cărei frumusețe se apropie de a femeii. Calul. Calul are o naturalețe și o gingășie aparte. Nici un alt animal nu ar putea să exteriorizeze dorința de explozie și mișcările gingașe, parcă studiate, așa cum are putere calul.

- Dacă maestrul ar putea fi contrazis, care ar fi cel mai sensibil punct al său?

- Continuitatea. Punctul slab este inexistența finalului. Un lucru făcut își găsește continuitatea. Și Eminescu recunoaște, prin exprimarea sa, că mai are ceva de spus. Este o filosofie a lucrurilor. Totul curge. Mâine, un alt soare. Ți-am spus mai devreme cum aș desena vântul. Vântul ne mângâie sau ne vijelește. În **Colecția Guguianu** există un nud care se numește **Zefirul**. Zefirul reprezintă forma blândă a vântului, forma care mângâie. Asta ține de impresionism. Acest curent și-a găsit sediul în Franța, dar, de fapt, este născut în Anglia. El a dat naștere formelor determinate de valurile rotunde ale apelor care înconjoară această țară.

- O parte din secretele artistului Guguianu au fost dezvăluite. Omul Guguianu ce secrete deține? Care e misterul său?

- Omul simte nevoia de dezmierdare. Și pentru asta îi mulțumesc lui Adrian Păunescu. Întotdeauna, am fost dezmierdat în paginile acestei reviste. Și acum simt la fel. Dar am nevoie de chirurgie spirituală, de dialog spiritual. Mi le oferă doctorul Beuran, căruia îi sunt recunoscător. Însă mă simt despitalizat. E necesar un tratament prelungit.

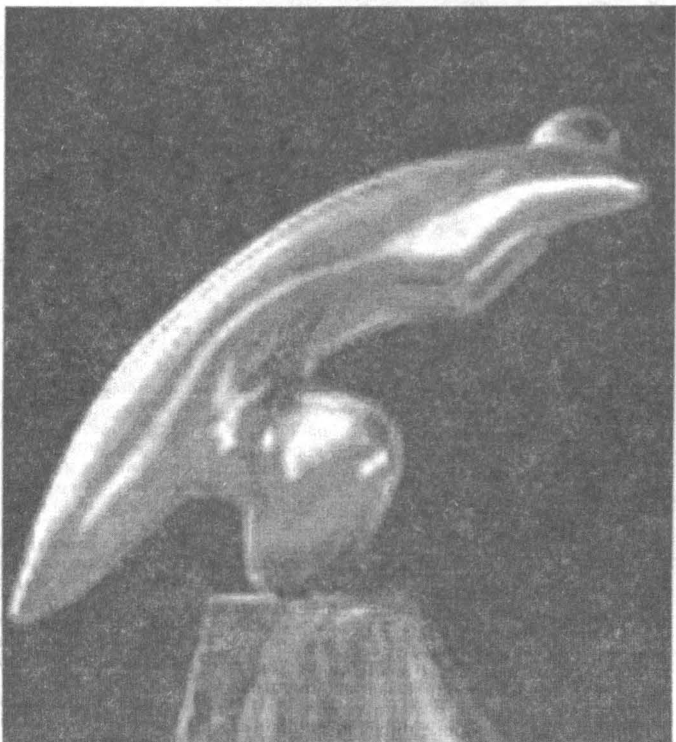
- Ca om, cât v-ați iubit pe dumneavoastră și cât ați contat în comparație cu sacrificiile făcute pe altarul artei?

- Nu sunt mândru de cum m-am comportat cu omul. Nu prea m-am iubit. Nu am fost educat pentru asta. Fiind mulți copii acasă, întotdeauna am fost învățați să îi iubim pe ceilalți.

- Ce ați fost într-o viață anterioară?

- O lacrimă.

CAMELIA RACOVIȚĂ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Debut

Sfîrşitul erei de mireasă

- Cred din tot sufletul că o literă poate fi lagărul celorlalte litere, spuse bărbatul aşezând o cană roşie, plină cu apă lângă radiatorul care obosise să tot ardă scame.

- Şi tot frig o să fie! concluzionă femeia. M-am săturat să tot dorm îmbrăcată! Mi se pare totul o insomnie! Hai! Adu biberonul ăla şi hai în pat!

- Gata! Îl las în priză. Poate totuşi vine curentul!

- Mă, Petrişor...curentul vine când i se năzare lui! Hai bagă-te în pat!

- Totuşi, cred din tot sufletul că o literă poate fi lagărul celorlalte litere!

- Nici acum nu e cald laptele, spuse femeia scoţând de sub plapuma groasă o sticlă fumurie, căptuşită cu un biberon gălbui. Se pare că iar îl clocesc până dimineaţă!

- Ştii ce? O să las radioul pornit şi când vine curentul o să ne trezească! Aşa e cel mai bine! Cred că o să dormim până la litera "s". Dacă vine lumina până la "t"...o să fie şi lăpticul cald!

Bărbatul şi femeia se scufundară în valul plăpumii, ocrotind biberonul ca doi pinguini fioroşi. Respiraţia copilului care decora pătuţul de lângă noptieră îi liniştea ca un tors de pisică sătulă. Părul inspicat al femeii se împărţea în două armate care încă nu se luptaseră una cu alta. Partea dezrădăcinată a părului era bine pitită sub plapumă şi semăna leit cu Vechiul Testament. Partea cu rădăcini, dar din păcate descoperită, era o copie fidelă a mării Marmara. Când iubirea corporală îşi propaga stresul taciturn şi peste cele două bisectoare de păr, Marmaraua inunda Vechiul Testament. Apa cu compoziţia sferică a potopului deranja martori ai circumciziei, care îşi mângâiau slujnicele, în timp ce soţiile lor dădeau sân copiilor semi-golaşi. Orgasmul mării nu-l întrecea pe cel al slujnicelor care se bucurau de mirodeniile lui chiar cu preţul înecului. Şi astfel, Testamentul ud nu mai avea aceeaşi valoare ca a unui Testament uscat.

*

Strada mustea de poziţii şi cârpituri. Peticele asfaltice colorate de odihnă şi balegă perenă, aşteptau întăriri. Căruţele treceau ca o intemperie gimnazială, foarte cunoscută din fotografii cu case mor. Unele care, luau forma unui vaccin veterinar, iar altele albăstruia formă a unei perfuzii franţuzeşti.

O mână calmă de tovarăşă profesoară loveşte cu putere de guşter un obraz pistruiat.

- De ce nu ai scris, Potcovaru?

- Am uitat, tovarăşă profesoară! răspunse băiatul, colorat ţigăneşte de palma de struţ.

- Ai uitat? Să mănânci, de ce nu uiţi?

Copilul nu răspunse şi îşi lăsă capul să cadă în jos ca o pungă plină cu nimic. Bărbia brăzdată de o gropiţă moale, captură câteva scame albastre şi le puse bine. Oasele i se încreţiră şi se potriviră identic cu un centimetru de pantalonar.

- Treci la loc, măgarule! se răsti învăţătoarea.

Fundul nemâncat şi plin de frică al băiatului şterse scaunul de culoarea grundului, cu o apăsare inconştientă. Mâna mică apucă stiloul chinezesc şi îi dădu jos căciuliţa aurie şi parfumată. Un stol de scrijelituri se năpustiră pe caietele liniate ermetic. Lumina stângace bătea în elevii-şoimi, îngrăşându-i şi slăbindu-i cu pesmet de curcubeu. Mirosul de ou prăjit evadă din ghiozdanul împeliţat şi se şterse de nasurile lor acviline. Încăperea împroşcată cu mici malagambişti, bâltea a Paşte şi se chinuia de zor să le bage în cap pe "sînt". Abecedarul încăprit de iezi prăsloşi, care se înecaseră cu ionatane de aur, îi exasperau până şi pe aer.

Spinările juvenile trosneau sub calciul rarefiat al laptelui gros. Picioruşe din untura pe pâine se năpusteau asupra celor înclinaţi şi îi încălecau surd, ca pe un tren de pegaşi castraţi.

Copilul părăsi involuntar instituţia participantă la traficul vieţii şi al îndoctrinării şi îşi călcă pe principii ameninţându-şi stomacul că-l leagă cu o fundă roşie castrată întru-un chenar negru, care îi parazita gâtul dungat din impoliteţea apei. Mersul i se curba sub greutatea genţii plină cu caiete împăturite în ziare care prezentau supra-omul şi supra-ideile anului 1976. Poarta verde cu numărul 10 îi zâmbea mereu cu aceeaşi vopsea pe care o afişa şi la vederea juncului care tânjea la în fiecare seară la jgheabul de lângă fântână.

Sârma cătifelată de rugină lăsă poarta să se deschidă în faţa băiatului schimonosit de greutatea ghiozdanului. Puiul de povară se năpusti în bucătăria căptuşită cu pisici slabe care mieunau ca un cozonac drept de drojdie şi îşi aşeză cu dibăcie o dungă subţire de untură pe o felie de pâine. Muşcătura adâncă tăie avântul firimiturilor, care săriră de pe stâncă om şi ajunseră mormânt de molecule.

Omuleţul necopitat se afundă în labirintul casei răcoroase şi se opinti de aerul încărcat ca o baterie care împrejmuia televizorul. Şi-l amintea bine. Era o maşinărie cu lămpi, care arunca oameni cu capete lunguieţe în ochii migdalaţi ai oricărui privitor. Apăsă butonul cel mai mare al acestei cutii de măscărici şi o imagine amestecată de potriviri îl izbi în clar. Îşi termina felia de untură pe pâine şi începu să privească oamenii neromâni care se mişcau. O figură cunoscută apăru pe frecvenţa unturii pe pâine şi se apropie de el.

- Ce faci, mă? îl întrebă figura, care se desluşi în fratele mai mare.

- Mă uit la televizor...

- Măăă! Nu vezi că e boare afară? Dacă se arde iar lampa? Lasă-l dracu'! Oricum te uiţi ca prostu'. Nu vezi că e pe sârbi?

- Ai, bă? Daniele? Ăsta cine e? Omul ăsta cu pălărie şi cu bâta...

- Dă-l dracu'! E unu...

- Hai mă, spune cine e!

- N-am bă timp de tine! Venii să iau apă, că nu mai au ăia la colectiv .

- Eram sigur! Eşti prost de mori! Nu ştii! îi reproşă băiatul râzând.

- E ăla, mă... Ciarli Ceapa!

Ciarli Ceapa dispăru dintr-o atingere de buton. Băiatul rămase cu gândul la omul cu pălărie care murise odată cu apăsarea butonului. Lătratul câinilor îl făcu să iasă afară din casă şi să se urce pofticios până la culme după un măr dulce. Mărul alunecă bine pe restul de untură, întrecându-l pe cel al lui Adam şi se propti în stomacul juvenil, ca un furaj îndrăzneţ. Cotorul căzu fâşneţ pe pământul uscat de apă şi murdărie de pământ. Un sunet subţiat al unui radio se propaga printre frunze şi le făcea să se ofilească cu gândul la anotimpul hibernal. "Calafat - scade doi centimetri". Mirosul de vară uscată păşea peste case şi gonea muştele şi antenele încercuite. Încă un cotor atinse solul şi îşi rupse coloana, din care năvăliră seminţe îndrăgostite şi albe. Peisajul care se zărea la adăpostul frunzelor de măr te arunca ca o catapultă în sufletul oamenilor indiferent de vârsta şi adăpost. Indiferent dacă au votat sau dacă au băut apă din baltă vreodată.

Spionel nevăzut îşi continua periplul printre oxizi însângerate de păienjeni şi dezrădăcina un alt mar în care un vierme miriapod îşi parcheta mansarda cu muşcături ce semănau cu o poezie post-modernă. Viermele citi încă o poezie şi se făcu tovarăş cu somnul. Plictiseala lecturii îi provocă greaţă şi vomită vreo trei cocoloaşe premiate de oameni îmbrăcaţi cu hainele noi ale împăratului.

Două cetăţene înciumăgite de boală şi adunat corcoduşe prinseră a se sfătui în faţa copacului cu fructe închinate.

- Ai auzit, bia Ană, ce a făcut a lu' Scarlat? întrebă prima bătrână cu sufletul înecat de emoţia spovedirii.

- Ce a făcut, fa?

- Cică a înebunit...

- Care fa? Ăla de trebuia să iasă profesor?

- Ala bia. Cică l-a bătut miliţia de la Piteşti şi d-aia! L-au adus cu o dubă şi l-au lăsat la poartă. Acum blastămă pe toată lumea şi e vorba că cică or să vină să-l ducă la Colibaşi sau la Poiana Mare.

Femeile se priviră în ochii scunzi şi cufundaţi în fratele glaucomului şi îşi drenară aproape instantaneu toată activitatea acvatică pe care o acumulaseră. Izvorul bătrânesc se izbea de pământ şi se transforma în spumă lăuntrică. Pământul epura cu comoditatea unui burete uscat tot ce se vărsase asupra lui. Muşchiul de pământ îşi ferea cu îndârjire ploapele din calea viiturii. Discuţia bătrânelor continuă pe teme parfumate cu tămâie şi micţiune. Numele preotului stârni rânjete de bucurie eoliană. Preotul de sat. Acest Zburător al babalâcului, acest hapsân al colivei, care suceşte minţile pre-muritorilor uliţelor şi străzilor principale tot aşa cum răsuceşte o şopârlă fără coadă un biet batracian.

A lu' Scarlat locuia la trei case de băiat. Spionul din pom îşi aminti cum vaca lu' Scarlat bătuse pe vaca lui şi îi rupsese cornul. Îşi aminti cum, vara trecută, a lu' Scarlat îi adusese o pungă cu pufarine, când venise de Craiova de la veri. Coborî sprinten din pom şi alergă spre casa lui Mihai Scarlat ca o păsărică cheală care s-a înecat cu firimitură de brânzoaică. Se propti pe podul de piatră şi spre curtea umbroasă a casei vizate. Mirosul de ploaie îi furişă ganţe zburătoare prin păr. Musculiţele îi atacau ca nişte Kamikaze Stahanoviste. Podul văruit încununa cu înălţime şi var un canal colector, în care zăceau obosite sau îngălvite, câteva râme roz. Câte o corcoduşă zemoasă îşi dădea duhul în apa sălcie a canalului şi se încăpăţâna să plutească vreo două zile până să se împută.

Băiatul aştepta nemişcat în gânduri venirea "alora" care vroiau să-l ia pe Mihai. Îşi rupse vreo două zgaibe de pe cot şi una de la genunchi. Sângele stătut ţâşni puţin din genunchiul drept prefăcându-se în clei de copac. Aşteptarea sperie şi râmele care îşi ciuliră şi ele urechile la auzul roţilor scârţâite. Era o Dacie albastră sau bleu - Mamaia, cum e scris prin almanahuri.

Motorul maşinii îşi opri torsul tărăgănat şi îşi coborî corvoada. Trei oameni în scurte de piele coborâră silenţios ca o bucată de mămăligă cu unt pe gâtul unei pisici. Intrară în curte şi se întoarseră patru. Pe Mihai Scarlat îl ţineau bine doar doi. Tânărul nu se zbătea. Un papuc de cauciuc îi părăsi piciorul şi se opinti împreună cu ataşele sale să-l restabilizeze.

- Staţi, mă! Măăă! Staţi mă să-mi iau papucul! Staţi mă, ce dracu'! se rugă insistent tânărul.

- Lasă-l, mă... că îţi dăm noi alţii! răspunse o scurtă de piele.

- Bine... Hai, mă, îmi faceţi un proces din ăsta instant? întrebă tânărul râzând. Face-ţi-l aicea, tovarăşi! Aici şi gata!

Oamenii nu răspunseră şi îşi urcară plasa cu om în maşină ca nişte iezuiţi cuminţi. Proptiră arestatul între ei ca să-l ferească de lumina liberă şi porniră atelajul.

- Şi cine m-a reclamat, tovarăşi? Cine?

- Păi tu cine crezi? Spune tu părerea ta! îi îndemnă cel mai solid dintre bărbaţi.

- Cred că Georgescu şi cu Fira... Ei... ei erau d-ai voştri!

- Părerea mea e bătaia de alaltăieri nu te-a educat deloc. Băăăă! Te-a reclamat întreaga clasă muncitoare din România! E clar? Nu vor din ăştia ca tine. Bă şi erai şi tu intelectual! Bă prost eşti! Te-a pus dracu să scrii prostii!

- Nu mi-e frică! Eu am scris-o! Recunosc! Nu mai puteam!

- Păi asta te învaţă, băăă...ăştia la şcoală? Iauzi! Asta e a ta! reluă bărbatul solid, scoţând de la piept o foaie scrisă şi mototolită. "Bomba atomică sau bomba siderurgică" de Mihai Scarlat. Şi vroiai să o multiplici... Să-ţi citesc? Aşa...Uite aici pe spate... Gata! " Azi am întâlnit o femeie care semăna cu Ceauşeasca. Avea o fustă conică... Da... şi mai uite... Se spune ca alde Ceauşescu sunt jidani. Jidanii se aseamănă cu slavii, numai ca erau jidani... Două Românii gemene se întreceau pe un tancodrom... Da. Ce să spun? Eşti terminat, mă, băiatule!

Maşina se potoli din mers în faţa unei clădiri cu geamuri puţine! Tânărul fu dus înăuntru mergând sacadat, călcând puternic pe partea care e protejată de papuc. Poarta se închise tot pe roţi şi liniştea se lăsă iar peste stradă şi casele ataşate. Era cald. Numai două perechi de bocanci negrii, expuşi la geamul unei anexe a penitenciarul îţi aminteau de răcoare.

*

Băiatul rămase priponit în podul de ciment. Nimeni în afară de o perdea trasă de lângă geam nu plânsese pierderea dizidentului. Damian Scarlat îşi văzu de cusăturile lui în continuare. Arestarea fiului îl lăsă rece ca o bucată de plumb pescăresc. O astfel de semănătură sufletească se cerea cernută în altă parte.

Viaţa naviga ca o urechelniţă zglobie pe calvarul satului. Totul se întâmpla seara. Seara transpiraţia Colectivului pătrundea în casă şi se transforma într-o transpiraţie colectivă, care subjuga orice nas, oricât de liber se credea el. Mămăliga cădea ca un nămol crepuscular pe masa mică şi rotundă. Mâinile bătătorite încercuiau o farfurie de chiseliţă în timp ce gurile sorbeau fripte de foame, aşchia numită lingură. Muzica foamei era intangibilă urechii unui ghiftuit. Nimeni nu povestea nimic. Fiecare îşi potolea sevrajul cu o ticluire bătătorită de măsele umede şi carii cretacice.

- Ia mai pune, fa, o farfurie! ordonă bărbatul coastei sale.

Femeia se ridică ca o meduză rară şi înfipse un polonic în oală. Recipientul roşcat sună a gol semn că mana sâmburească era pe sfârşite. Bărbatul dovedi şi ultima farfurie apoi se uită moale spre toţi supuşii care îl pironiseră cu privirile, ca pe un bulibaşă nou. Omul se ridică plin şi se trânti pe o dormeză înflorată. Se uită la tavan şi se gândi în sus.

- Ai auzit, fa, Petro, că cică l-au luat pe a lu' Scarlat la Colibaşi?

- Păcat de el! răspunse femeia.

- A înnebunit de prea multă şcoală... Şcoala e dată dracului! Dacă nu eşti de ea, eşti de muncă! Te pui cu dracu'? Băăă! spuse bărbatul uitându-se la cei doi băieţi. V-am spus, bă, că cloţa nu mai face ouă! Ce dracu'! Bă, Petrişor! Mâine mergi cu noi la colectiv! Eşti mare! Nu mai merge să stai blendereu! Gata! Fa, Petro, mâine îl luăm şi pe cucu' ăsta mic!

LIVIU ANDREI

2 lei

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro